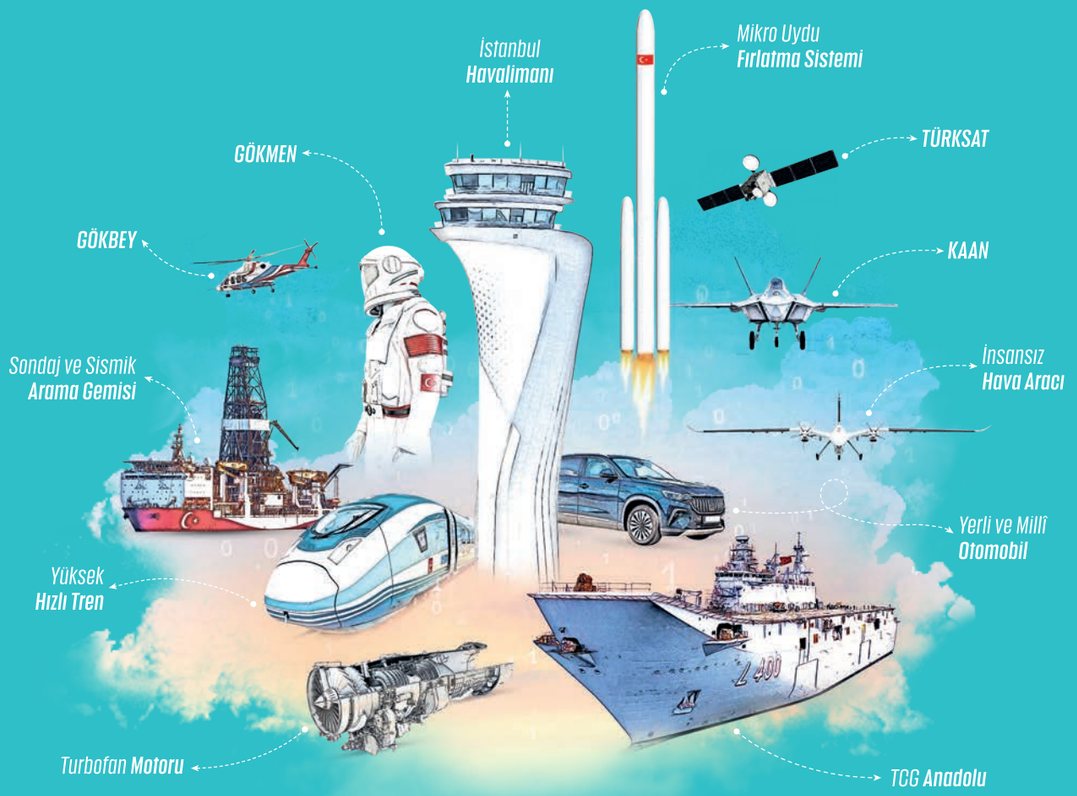
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-7097-2

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI KOOPERATİFÇİLİK 11-12 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI

KOOPERATİFÇİLİK 11-12

DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI

KOOPERATİFÇİLİK 11-12

DERS MATERYALİ

YAZARLAR

Dr. Cennet GÜRBÜZ

Nilüfer İNKAYA

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... -8391
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ ..... -2283

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiç bir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı	**Oya ÇETİN**
Program Geliştirme Uzmanı	**Nurgül KORTAN ELMAZ**
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	**Elif SEYLİM**
Rehberlik Uzmanı	**Gülşen YALIN**
Görsel Tasarım Uzmanı	**Merve Nur AKBULUT**

ISBN: 978-975-11-7097-2

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

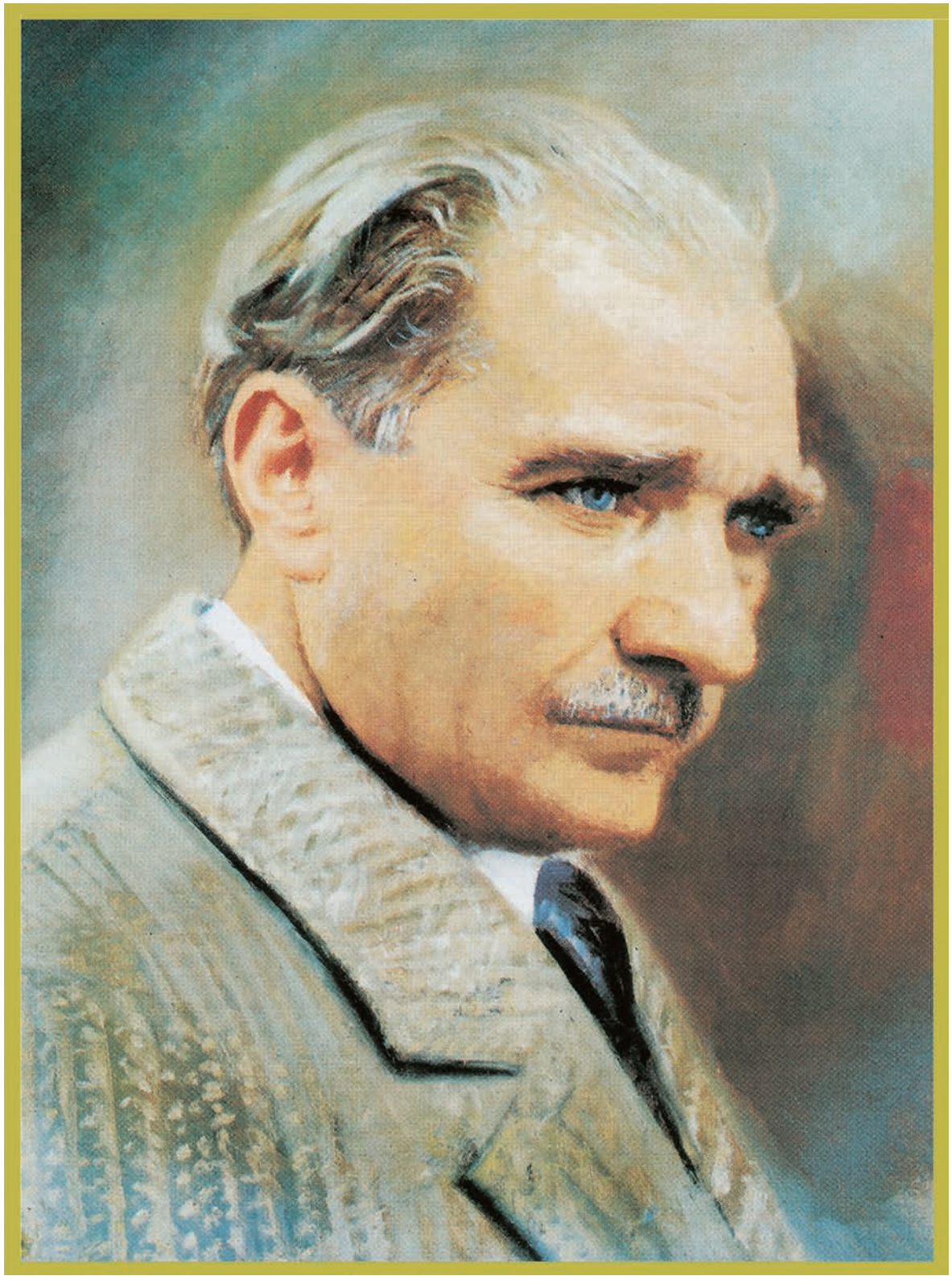
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI 10

1. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFÇİLİK BİLGİLERİ

1.1. KOOPERATİF VE KOOPERATİFÇİLİK 14
1.1.1. Kooperatiflerin Amacı 15
1.1.2. Kooperatifçiliğin İlkeleri 15
1.1.3. Kooperatif Çeşitleri 17
1.2. KOOPERATİFLER İLE ŞİRKETLER VE DERNEKLER ARASINDAKİ FARKLAR 20
1.2.1 Şirket ve Dernek Kavramları 20
1.2.2. Kooperatifler İle Sermaye Şirketleri Arasındaki Farklar 20
1.2.3. Kooperatifler İle Dernekler Arasındaki Farklar 22
1.3. KOOPERATİFÇİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ 25
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 28

2. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFLERDE KURULUŞ VE KOOPERATİF ORGANLARI

2.1. KOOPERATİFLERDE KURULUŞ İŞLEMLERİ 32
2.1.1. Ana Sözleşmenin Hazırlanması 34
2.1.2. Başvuru İşlemleri 28
2.1.3. İlgili Kurumların Yapacağı İnceleme ve İzin 41
2.1.4. Tescil ve İlan İşlemleri 41
2.1.5. Kooperatife Üye (Ortak) Olma 43
2.1.6. Kooperatiflerde Ortakların Hakları ve Sorumlulukları 43
2.1.7. Ortaklığın Sona Ermesi 45
2.2. KOOPERATİFLERİN ORGANLARI 45
2.2.1. Genel Kurul 46
2.2.2. Yönetim Kurulu 48
2.2.3. Denetim Kurulu 51
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 54

3. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFLERDE BİRLEŞME, DAĞILMA VE TASFİYE

3.1. KOOPERATİFLERDE BİRLEŞME VE TÜR DEĞİŞTİRME 58
3.1.1. Birleşmede Dikkat Edilecek Unsurlar 59
3.1.2. Birleşme Sözleşmesi 60
3.1.3. Birleşme Raporu 61
3.1.4. Birleşme Kararı 62
3.1.5. Kooperatiflerde Tür Değiştirme 63
3.1.5.1. Kooperatiflerin Başka Bir Şirket Türüne Dönüşümünün 65
3.2. KOOPERATİFLERDE DAĞILMA 68
3.3. KOOPERATİFLERDE TASFİYE 72
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 78

4. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFLERDE MUHASEBE KAYITLARI

4.1. KOOPERATİFLERDE TUTULAN DEFTERLER 82
4.2. KOOPERATİFLERDE KURULUŞ MUHASEBE KAYITLARI 84
4.3. ÜYE ÖDEMELERİNİN MUHASEBE KAYITLARI 94
4.3.1. Üye Aidat Ödemeleri 94
4.3.2. Diğer Üye Ödemeleri 99
4.4. ORTAKLIKTAN ÇIKIŞ İŞLEMLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI 104
4.5. TASFİYE İŞLEMLERİ MUHASEBE KAYITLARI 109
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 118
KAYNAKÇA 120
CEVAP ANAHTARI 122

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Öğrenme biriminin adını gösterir.

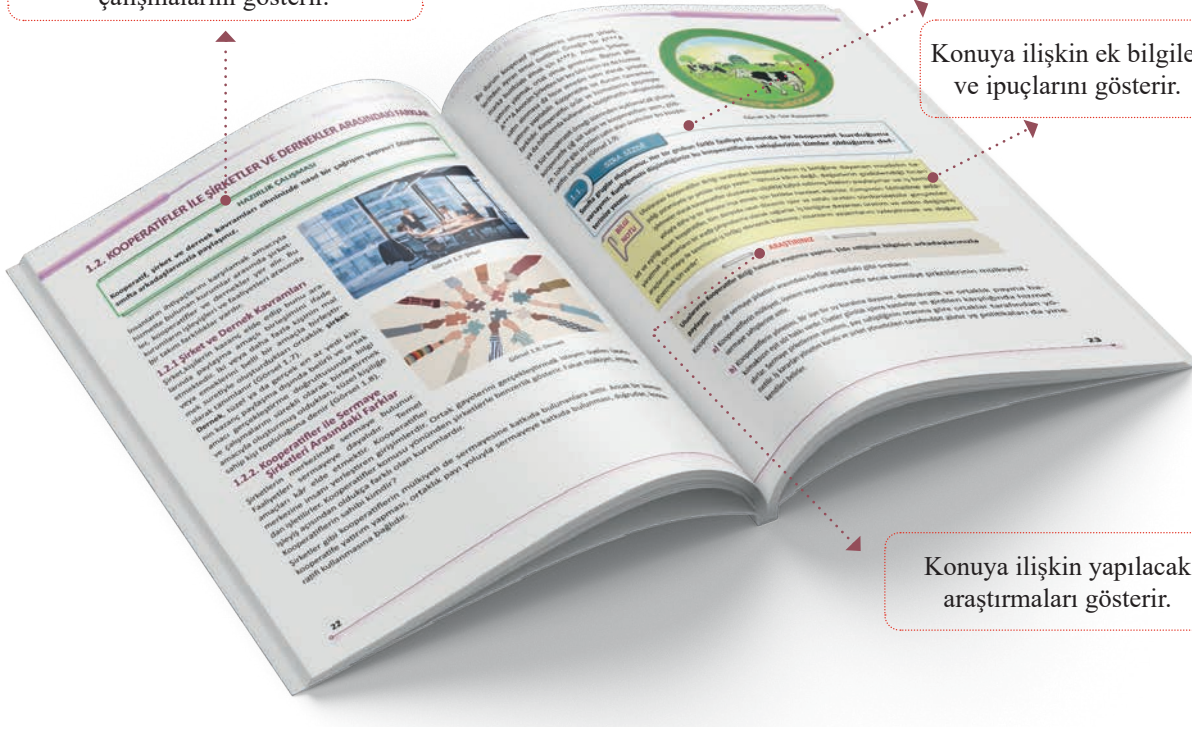
Öğrenme biriminde yer alan konuları gösterir.

Konuyla ilgili yapılacak ön hazırlık çalışmalarını gösterir.

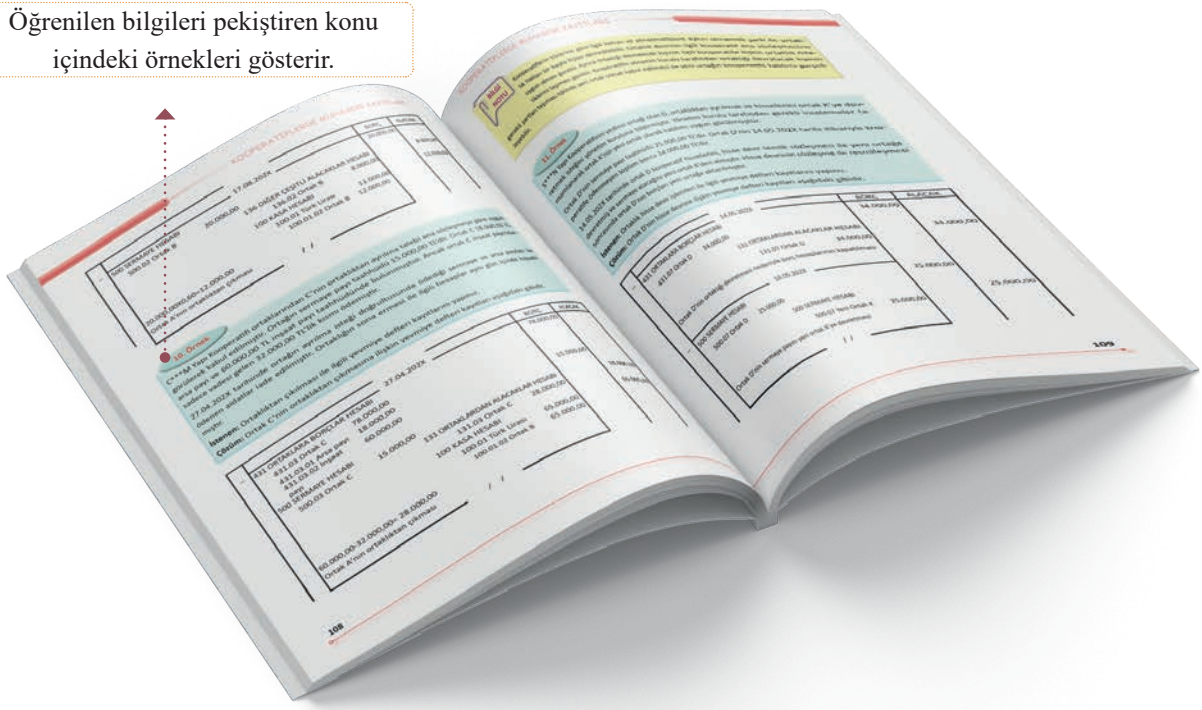
Öğrenilen bilgilerin pekiştirileceği konu içindeki etkinlikleri gösterir.

Konuya ilişkin ek bilgiler ve ipuçlarını gösterir.

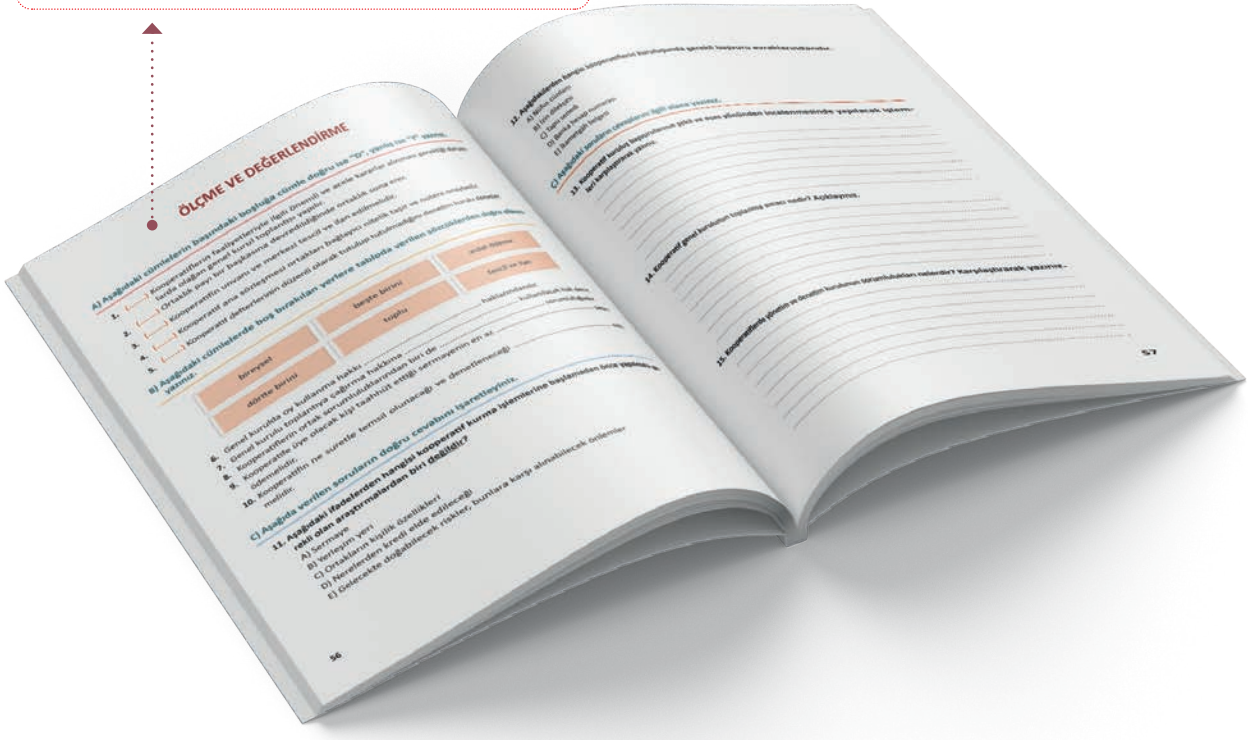

Konuya ilişkin yapılacak araştırmaları gösterir.

Öğrenilen bilgileri pekiştiren konu içindeki örnekleri gösterir.

Her öğrenme birimi sonunda öğrenilen bilgilerin değerlendirilebileceği soruları gösterir.

Bu ders materyalinde ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılmıştır.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFÇİLİK BİLGİLERİ

KONULAR

1.1. KOOPERATİF VE KOOPERATİFÇİLİK

1.2. KOOPERATİFLER İLE ŞİRKETLER VE DERNEKLER ARASINDAKİ FARKLAR

1.3. KOOPERATİFÇİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Kooperatif ve kooperatifçilik kavramları, ilkeleri, çeşitleri ve amacı
- Şirket ve dernek kavramları, kooperatifler ile sermaye şirketleri ve dernekler arasındaki farklar
- Kooperatifçiliğin dünyada ve Türkiye'de tarihsel gelişimi

TEMEL KAVRAMLAR

dernek, kooperatif, kooperatifçilik, şirket

1.1. KOOPERATİF VE KOOPERATİFÇİLİK

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kooperatif ve kooperatifçilik denilince aklınıza neler geliyor? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan ihtiyaçlarının yardımlaşma yoluyla giderilmesini sağlamak ve ortakların çıkarlarını korumak amacıyla oluşturulan ekonomik kuruluşa **kooperatif** denir (Görsel 1.1). 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kooperatif; tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, iş gücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar olarak tanımlanmıştır.

Görsel 1.1: Kooperatif

Kooperatifçilik, birlikte iş yapma, birlikte çalışma, kısaca iş birliğidir. Kooperatifler hem kişilerin tek başlarına yapmaya güçlerinin yetmediği işleri bir araya gelerek yapmalarını sağlar hem de toplumun kalkınmasına katkıda bulunur (Görsel 1.2).

Görsel 1.2: Kooperatifçilik

Kooperatifler (Şekil 1.1).

- Sürdürülebilir bir iş modelidir.
- Yerel ekonomileri güçlendirir.
- Yaşam şartlarını iyileştirir.
- İnsanlara sorumluluk kazandırır.
- Katılımcıdır.

Şekil 1.1: Kooperatifler

Kooperatifler, üyelerinin ortak ihtiyaçlarını veya meslekleri ile ilgili gereksinimlerini en az maliyetle karşılamak amacıyla kurulur. Kooperatiflerde sermayenin üst sınırı yoktur. Sermaye olarak ayni sermaye (paranın dışında mal, demirbaş, taşıt, bina vb.) konulması veya başka bir işletmenin kooperatife devredilmesi ancak ana sözleşmede belirtilmiş olmakla mümkündür.

BİLGİ NOTU

Kooperatifin unvanı, yönetim merkezi, çalışma konuları ile uygulayacağı hükümleri sırasıyla ve yazılı olarak gösteren maddelerin hepsine **ana sözleşme** denir.

Kooperatifin ortak sayısı arttıkça sermayesi de artar. Ortakların en az bir ortaklık payına sahip olmaları gerekir. Her ortak bir oy hakkına sahip olup isterse oyunu başka bir kişiye de kullandırabilir. Gerçek veya tüzel kişiler kooperatife üye olabilirler. Her ortağın ortaklık haklarının, ada yazılı ortaklık senedi ile temsil edilmesi gerekir. Kooperatiflerde ortaklıktan çıkış ancak hesap döneminin sonunda ve en az altı ay önceden haber vermek şartıyla yapılır. Ancak ana sözleşmeye ortaklıktan çıkma konusu ile ilgili bir hüküm konmuşsa bu hüküm bağlayıcıdır. Kooperatiflerin sorumluluğu ana sözleşmede aksi bir hüküm yoksa mal varlığıyla sınırlıdır. Ortaklar ise sermaye payları oranında sorumludur.

1.1.1. Kooperatiflerin Amacı

Kooperatiflerin amacı; yeterli derecede iktisadi güce sahip olmayan gerçek kişilerin meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle rasyonel bir şekilde ve ekonomik olarak karşılamak ve temin etmektir (Görsel 1.3).

Şirketlerde olduğu gibi ekonomik faaliyetlerden kâr elde etmek ve sermayeye maksimum düzeyde kâr sağlamak amaç değildir.

Görsel 1.3: Kooperatiflerin amacı

ARAŞTIRINIZ

Kooperatiflerin faydaları ile ilgili bir araştırma yaparak elde ettiğiniz bilgilerle hazırlayacağınız sunumu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1.2. Kooperatifçiliğin İlkeleri

Tüm ülkelerde kooperatifler vardır. Birçok farklı biçimde ve tüm sektörlerde faaliyet göstermektedir. Kooperatifler, ihtiyaç duyuldukları her yerde kurulabilmeleri avantajına sahip olmaları nedeniyle yoksulluğun azaltılmasında etkilidir. Ayrıca birçoğu, sosyal ve ekonomik destek sistemlerine, eğitim, sağlık, sigorta, kredi ve diğer gerekli hizmetlere erişim sağlamada önemli katkılarda bulunmaktadır. Kooperatifler; bireylerin tek başlarına elde etmeleri zor olan ürünler ve hizmetler için katma değer oluştururlar. Bu durum, ortaklara ait kaynakların birlikte verimli şekilde kullanılmasıyla mümkündür.

Kooperatiflerin özellikleri şunlardır:

a) Ortakların sahipliği, ortaklarına hizmet etme ve ortaklarınca yönetilmedir.
b) Kendi kendine yetme, kendi kendine sorumluluk, demokrasi, eşitlik, adalet ve dayanışma birliktir.
c) İlkelere dayalı işletmecilik yapmaktır. Bu ilkeler Şema 1.1'de gösterilmiştir.

Şema 1.1: Kooperatif işletmelerinin ilkeleri

Kooperatif işletmelerinin ilkelerinin açıklamaları aşağıdadır.

Gönüllü ve açık üyelik: Kooperatiflere gerçek ve tüzel kişiler ortak olarak kendi özgür iradeleriyle girebilirler. Ortak alımlarında cinsiyet, dil, din, ırk, siyaset ve sosyal ayrımlar yapılamaz.

Ortakların demokratik kontrolü: Kooperatiflerde her ortak eşit oy hakkına sahiptir. Kooperatifte yönetim organları ortaklar arasında yapılan oylama ile seçilir. Kooperatif ortakları seçilmiş yöneticileri eleştirebilir, hatta onları değiştirebilir.

Ortakların ekonomik katılımı: Kooperatiflerin yıl sonunda elde ettikleri faaliyet sonucunda elde edilen gelir veya gider fazlasına ortaklar eşit şekilde katılır.

Özerklik ve bağımsızlık: Kooperatifler kendine özgü bir yasası (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu) olması itibariyle özerk kuruluşlardır. Bazı durumlarda Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) bazı hükümleri uygulansa da kooperatiflerin kuruluşlarından dağılmalarına kadar tüm işlemler Kooperatifler Kanunu'nda belirtilmiştir. Kooperatiflerin yönetim ve denetimlerinin ana sözleşmelerinde belirlenen hükümler dâhilinde karşılıklı yardım ve dayanışma içerisinde yürütülmesi bağımsız bir kuruluş olduğunu ortaya koyar.

Eğitim, öğretim ve bilgilendirme: Kooperatiflerin başarıya ulaşması için kooperatifi yönetenlerin, ortaklarının ve halkın kooperatifçilik hakkında bilgili olmaları gerekir. Ortakların ve halkın kooperatifçilik hakkında bilgilendirilmesi ekonomiye büyük katkı sağlar. Oy kullanacak, kooperatif yöneticilerini seçecek, yeri geldiğinde eleştirecek, değiştirecek ve fikir verecek olan ortakların; tüm bunları yerine getirebilmeleri için kooperatifçilik hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları şarttır. Kooperatiflerin yönetim organlarının, yükümlülüklerinin ve görevlerinin neler olduğu bilindiği sürece fayda sağlanabilir.

Kooperatifler arası iş birliği: Kooperatifler kendi aralarında yardımlaşmak amacıyla örgütlenebilirler. Aynı konu üzerinde çalışan kooperatifler kendi aralarında kooperatifler birliğini oluşturabilirler. Bu sayede kooperatifler, ortaklarına daha fazla ve daha etkili hizmet sağlayacak aynı zamanda da ulusal ve uluslararası düzeyde kooperatifçilik hareketinin güçlenmesine katkıda bulunacaklardır.

Topluma karşı sorumluluk: Kooperatifler, ortaklarının gereksinimlerini ön planda tutarken diğer yandan da içinde bulundukları toplumun çıkarlarını gözetmelidir. Ayrıca kooperatifler, çevrenin korunması için de gereken önlemleri almakla sorumludur (Görsel 1.4). Bu ilkenin bir gereği olarak kooperatifler, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yönden kalkınmalarını sağlamak ve korumak için de çalışmalıdırlar.

Görsel 1.4: Çevrenin korunması

1.1.3. Kooperatif Çeşitleri

Kooperatiflerin kuruluş amaçları birbirinden farklı olduğundan çeşitleri de bir hayli fazladır. Kooperatifleri birçok kritere göre sınıflandırmak mümkündür. En önemlileri tarımsal kooperatifler ve tarım dışı kooperatiflerdir.

Tarımsal kooperatifler: Tarımsal üretim için ihtiyaç duyulan tohum, gübre, zirai ilaç, zirai araç gibi materyalleri ucuz ve kredili olarak temin ettiği gibi ortaklarının ürettikleri malların saklanmasını, pazarlanmasını da sağlar (Görsel 1.5).

Bu kooperatifler ihtiyaç duydukları zirai bilgilerin temininde ortaklarına yardımcı olur. Ayrıca ortakları olan çiftçilerin teknoloji, tohum ve ilaçlardaki son gelişmelerden haberdar olmalarını sağlayarak üretimin, veriminin ve kalitesinin artmasına katkıda bulunur. Tarımsal kooperatifler çok çeşitlilik göstermektedir.

Görsel 1.5: Tarımsal kooperatifler

Tarımsal alanda faaliyet gösteren kooperatif çeşitleri şunlardır (Şekil 1.2):

- Tarımsal kalkınma kooperatifleri
- Tarım kredi kooperatifleri
- Tarım satış kooperatifleri
- Sulama kooperatifleri
- Su ürünleri kooperatifleri
- Pancar ekicileri kooperatifleri

Şekil 1.2: Kooperatif çeşitleri

BİLGİ NOTU

Tarımsal amaçlı kooperatifler, tarımsal bir faaliyeti gerçekleştirmek üzere köy, belde ve ilçe gibi yerleşim merkezlerinde kurulabilmektedir.

Tarım dışı kooperatifler: Ortaklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulan kooperatiflerdir. Ortaklarının küçük tasarrufları ve devletten alınan kredi olanaklarıyla onların ihtiyaçlarını kolay yoldan ve daha ucuza karşılamaya çalışır (Görsel1.6).

Görsel 1.6: Tarım dışı kooperatif (taşıma kooperatifi)

Bu gruba giren kooperatifler şunlardır (Şekil 1.3):

- Tüketim kooperatifleri
- Konut kooperatifleri
- Esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri
- Tarım dışı hizmet kooperatifleri
- Taşıma kooperatifleri
- Küçük sanat kooperatifleri
- Ecza kooperatifler
- İş yeri yapı kooperatifleri
- Turizm kooperatifleri

Şekil 1.3: Tarım dışı kooperatifler

1.1. ETKİNLİK

‘‘Birlikten kuvvet doğar. Bir elin nesi var, iki elin sesi var’’ atasözlerimizde de belirtildiği gibi kooperatifçilik bir güç odağı ve iktisadi konular için gerekli bir faaliyet midir? Arkadaşlarınızla tartışınız. Ulaştığınız sonuçları aşağıdaki noktalı alana yazınız.

1.2. KOOPERATİFLER İLE ŞİRKETLER VE DERNEKLER ARASINDAKİ FARKLAR

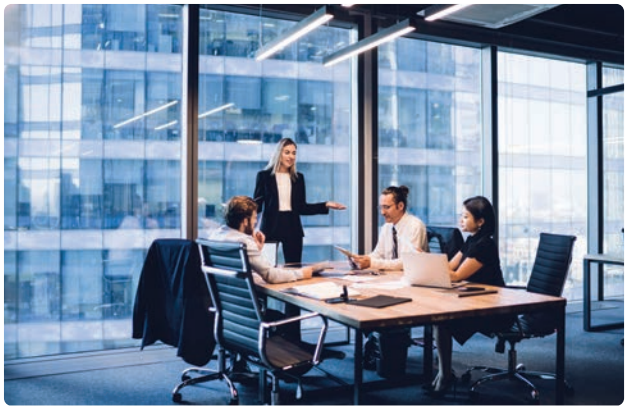
HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kooperatif, şirket ve dernek kavramları zihninizde nasıl bir çağrışım yapıyor? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmette bulunan kurumlar arasında şirketler, kooperatifler ve dernekler yer alır. Bu kurumların işleyişleri ve faaliyetleri arasında bir takım farklılıklar vardır.

1.2.1 Şirket ve Dernek Kavramları

Şirket,kişilerin kazanç elde edip bunu aralarında paylaşma amaçlı birleşimini ifade etmektedir. İki veya daha fazla kişinin mal veya emeklerini belli bir amaçla birleştirmek suretiyle oluşturdukları ortaklık **şirket** olarak tanımlanır (Görsel 1.7).

Görsel 1.7: Şirket

Dernek, tüzel ya da gerçek en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak amacı gerçekleştirme doğrultusunda bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek amacıyla oluşturmuş oldukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluğuna denir (Görsel 1.8).

Görsel 1.8: Dernek

1.2.2. Kooperatifler ile Sermaye Şirketleri Arasındaki Farklar

Şirketlerin merkezinde sermaye bulunur. Faaliyetleri sermayeye dayalıdır. Temel amaçları kâr elde etmektir. Kooperatifler merkezine insanı yerleştiren girişimlerdir. Ortak gayelerini gerçekleştirmek isteyen üyeleri tarafından işletilirler. Kooperatifler konusu yönünden şirketlerle benzerlik gösterir. Fakat mülkiyet, amaç ve işleyiş açısından oldukça farklı olan kurumlardır.

Kooperatiflerin sahibi kimdir?

Şirketler gibi kooperatiflerin mülkiyeti de sermayesine katkıda bulunanlara aittir. Ancak bir bireyin kooperatife yatırım yapması, ortaklık payı yoluyla sermayeye katkıda bulunması, doğrudan, kooperatifi kullanmasına bağlıdır.

Bu durum kooperatif işletmelerini sermaye şirketlerinden ayıran temel özelliktir. Örneğin bir A***A marka buzdolabı almak için A***A Anonim Şirkete yatırım yapmak, ortak olmak gerekmez. Bunun gibi A***A Anonim Şirketten bir kez bile ürün ya da hizmet satın alınmasa da hisse senedini satın alarak şirkete yatırım yapılabilir. Kooperatifte ise durum tamamen farklıdır. Kooperatifin ürün ve hizmetlerini geçmişte ya da hâlihazırda kullananlar, kooperatifin sahipleridir.

B Süt Kooperatifi örneği üzerinden açıklanacak olursa kooperatife çiğ süt satan ve kooperatiften yem, gübre, tohum gibi ürünleri satın alan üreticiler bu kooperatifin sahibidir (Görsel 1.9).

Görsel 1.9: Süt Kooperatifi

1.1. SIRA SİZDE

Sınıfta gruplar oluşturunuz. Her bir grubun farklı faaliyet alanında bir kooperatif kurduğunu varsayınız. Kurduğunuzu düşündüğünüz bu kooperatiflerin sahiplerinin kimler olduğunu defterinize yazınız.

BİLGİ NOTU

Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından kooperatiflerin iş birliğine dayanan modelin taşıdığı potansiyele şu şekilde vurgu yapılır: "Yalnızca kârın değil, değerlerin güdülendiği ticari işletmeler olarak kooperatifler uluslararası ölçekte kabul edilmiş ilkeleri paylaşırlar ve iş birliği yoluyla daha iyi bir dünyayı inşa etmek için birlikte hareket ederler. Girişimin temeline adalet ve eşitliği koyan kooperatifler, tüm dünyada uzun dönemli işler ve refah üreten sürdürülebilir girişimler yaratmak için insanların bir arada çalışmalarına olanak sağlarlar. İş birliğine dayanan üretim ve etkin değişim araçlarının arayışı ile tanımlanan iş birlikçi ekonomik kalkınma, insanların yaşamlarını iyileştirmek ve doğayı gözetmek için vardır."

ARAŞTIRINIZ

Uluslararası Kooperatifler Birliği hakkında araştırma yapınız. Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kooperatifler ile sermaye şirketleri arasındaki farklar aşağıdaki gibi sıralanır.

a) Kooperatiflerin mülkiyeti, üyelere veya ortaklara aittir ancak sermaye şirketlerinin mülkiyeti, sermaye sahiplerine aittir.

b) Kooperatiflerin yönetimi, bir üye bir oy kuralına dayanır, demokratik ve ortaklık payına bakılmaksızın eşit söz hakkı vardır. Üyeler günlük işlere katılırlar ve girdileri karşılığında hizmet alırlar. Sermaye şirketlerinin yönetimi, pay sahipliğinin oranına göre ortaklar tarafından yönetilir. İş kararları yönetim kurulu ve şirket yöneticileri tarafından alınır ve politikaları da yine kendileri belirler.

c) Kooperatiflerin yönetim kurulu, üyeler tarafından seçilen kooperatif üyelerinden oluşur ve genellikle kooperatifte çalışmazlar. Yönetim kurulu üyeleri gönüllülük temelinde ücretsiz olarak hizmet ederler. Sermaye şirketlerinin yönetim kurulu; bağımsız yöneticiler, yöneticiler ve kurumla finansal ya da iş bağlantıları olan diğer yöneticilerin birleşiminden oluşur. Yönetim kurulu üyeleri yaptıkları kurul hizmetleri için kayda değer miktarda finansal ödeme alırlar.

ç) Kooperatiflerin yönetim kurulu üyeliği adaylık başvuruları ve seçimlerinde doğrudan üyeler tarafından aday gösterilebileceği gibi üyelerden oluşan bir aday komitesi tarafından da aday gösterilebilir. Genellikle her üye bir yönetici adayı gösterilebilir. Kurul bir üye bir oy ilkesine dayanarak üyeler tarafından seçilir. Sermaye şirketlerinde, yönetim kurulu ve yönetim ya da sıklıkla aday belirleme komitesi tarafından aday gösterilir. Pay sahiplerinin aday gösterme ve yönetici adaylarını seçmede sınırlı yetkisi vardır.

d) Kooperatiflerin kazanç ve kâr payları, kooperatif tarafından kazanılan gelir fazlası yeniden işe yatırılır. Bir yıl içinde kooperatifle ne kadar iş yaptıklarına göre üyelere dağıtılır. Çoğu kooperatif her yıl gelir fazlasının bir kısmını üyelerine dağıtmakla yükümlüdür. Üyeler kazançlarını paylaşırlar. Sermaye şirketlerinin kazanç ve kâr payları, sermaye pay oranlarına göre ortaklara dağıtılır. Şirketler genellikle kâr payı ödemekle yükümlü değildir. Ödenecek kâr payının miktarı ve zamanlamasına yönetim kurulu karar verir.

e) Kooperatiflerin amaç ve motivasyonu, tüketici hizmeti ve tatminini artırmaktır. Sermaye şirketlerinin amaç ve motivasyonu, pay sahiplerinin getirilerini artırmaktır.

f) Kooperatiflerin para temini, ortaklık payları kanalıyla kaynak toplanır. Sermaye şirketlerinin para temini, sermaye piyasaları yoluyla toplanır.

1.2.3. Kooperatifler ile Dernekler Arasındaki Farklar

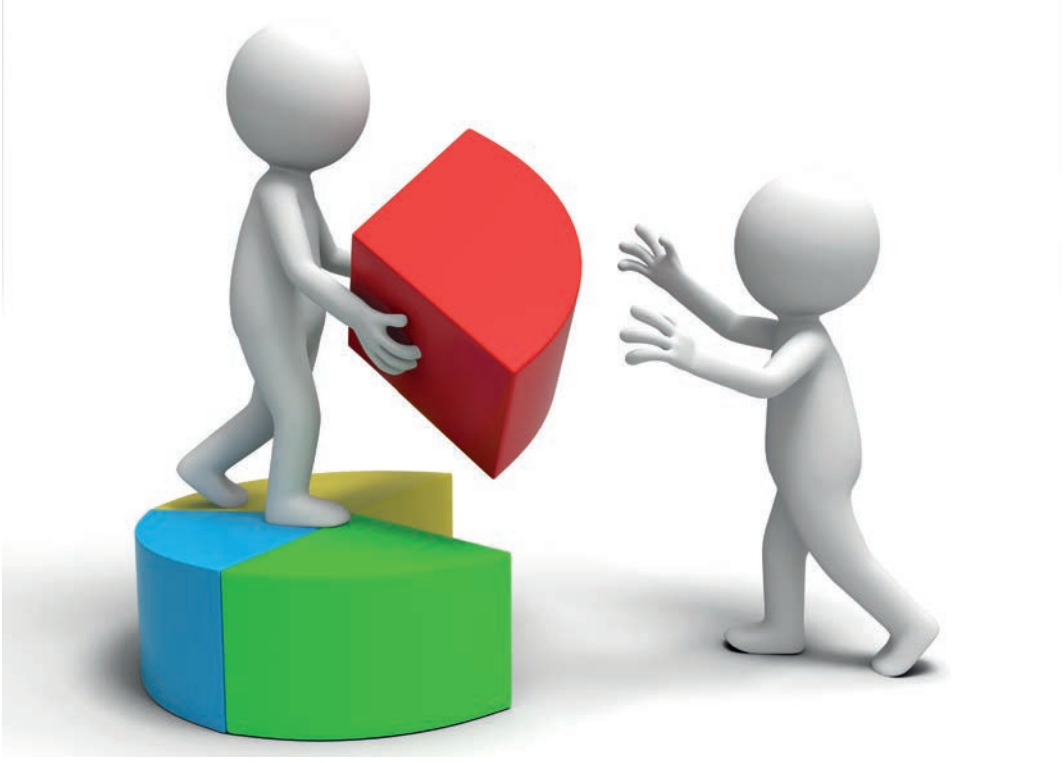
Kooperatiflerin ekonomik ve sosyal olmak üzere ortaklarına sunduğu iki farklı yönü bulunur. Derneklerin sadece sosyal yönü bulunmaktadır. Kooperatiflerde hedef kitle ortaklar olduğu halde derneklerde hedef kitle genelde üyeler değildir.

Görsel 1.10: Derneklerin tüzel kişilik kazanması

Derneklerin ahlaka ve kanuna aykırı bir amaç doğrultusunda kurulması kanunen yasaktır. Bu kapsamda sayısal olarak en az yedi kişinin bir araya gelmesinin gerekli olduğu derneklerde şahısların fiil ehliyetine sahip olmalarının gerekliliği söz konusudur. Dernekler, kuruluş bildirimini, dernek tüzüğünü ve gerekli olan belgeleri yerleşim yerinin bulunmasının söz konusu olduğu yerin en büyük mülki amirine vermiş oldukları anda tüzel kişilik kazanmaktadırlar (Görsel 1.10).

Kooperatifler, hem sosyal hem ekonomik kuruluşlardır (Görsel 1.11). Derneklerde amaç tamamen sosyaldir. Kooperatifler ortaklarına sosyal ve ekonomik fayda sağlamak amacıyla doğrudan ortaklar tarafından kuruldukları hâlde dernekler üyelerine ve başkalarına hizmet vermek amacıyla kurulurlar.

Görsel 1.11: Ekonomik paylaşım kuruluşu kooperatifler

Kooperatifler ile dernekler arasındaki farklar aşağıdaki gibi sıralanır.

a) Kooperatifler ortaklarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar ve bu amaca yönelik kazanç dağıtabilirler. Derneklerin amacı ise kazanç paylaşmak olamaz.

b) Kooperatifler öncelikle ortaklarına fayda sağlama amacındadırlar. Dernekler ise öncelikle topluma fayda sağlama amacı güderler. Kooperatiflerde toplumsal fayda ikincil amaçtır.

c) Kooperatifler ticaret şirketidir. Yani tacir sıfatı taşırlar. Dernekler ise kazanç paylaşma amacı dışında faaliyet gösterir ve iktisadi işletme açmadığı sürece tacir sıfatı taşımaz.

ç) Kooperatifler ticari faaliyetlerde bulunarak gelir sağlarlar. Dernekler yardım, aidat ve bağışlar ile gelir sağlarlar ancak iktisadi işletme açarak gelir getirici ticari faaliyetlerde de bulunabilirler.

d) Kooperatif ödemeleri çeşitli sözcüklerle adlandırıldığı hâlde, (taahhüt ödemesi, inşaat payı ödemesi, şerefiye ödemesi gibi) dernek ödemeleri aidat olarak ifade edilmektedir.

e) Kooperatiflerde kooperatifi kuranlar ve kooperatifte kayıtlı olanlar ortak olarak ifade edilirler. Dernekleri kuranlar ve dernekte kayıtlı olanlar üye olarak ifade edilmektedir.

f) Ana sözleşme kooperatiflere özgü bir metindir. Derneklerde ana sözleşme değil tüzük geçerlidir.

1.2. ETKİNLİK

Oluşturacağınız küçük gruplarla bir ülkedeki kooperatif, şirket ve derneklerin sayıca artmasının ne gibi sonuçlar doğurabileceğini tartışınız. Bulduğunuz sonuçları noktalı alanlara yazarak grup sözcünüz aracılığı ile sınıfta diğer arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.3. KOOPERATİFÇİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Dünyada ve Türkiye'de kooperatifçilik hareketlerinin başlama sebepleri sizce neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 1.12: Kooperatif üyelerinin birlikteliği

Dünya'da bugünkü anlamıyla ilk kooperatifin 19. yüz yılın ortalarında 1844 yılında İngiltere'de kurulduğu kabul edilir. İngiltere'de kurulan bu ilk kooperatif tüketim amaçlıdır. Sanayi devrimi ile başlayan dönüşüm süreci, kentleşme, işsizlik, bozulan gelir dağılımı gibi nedenlerle artan ekonomik ve sosyal problemler kooperatifçiliğin doğuşuna neden olmuştur. İngiltere'deki işçiler sanayi devrimi ile birlikte tüketim kooperatifçiliğini başlatmıştır. Sonraki yıllarda da Fransa'da üretim, Almanya'da ise esnaf ve tarım kredi kooperatifçiliği faaliyete geçmiştir. Dünyadaki tüm kooperatiflerde üyelerinin karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma suretiyle bir araya gelmesi söz konusudur (Görsel 1.12).

Bireylerin kendi ekonomilerini korumak veya geliştirmek amacıyla gönüllü olarak kurdukları kooperatifler, toplumlar içinde ekonomik ve sosyal katkılar sağlamaktadır. Zamanla kooperatifler sadece dayanışma amaçlı kurulan kuruluşlar olmak yerine ekonomik ve ticari hayatta büyük başarılar elde eden başarılı girişimcilik örnekleri ortaya koymuştur. Kooperatifler, küçük işletmelerden daha küresel boyutta büyük miktarlarda satışlar gerçekleştiren büyük işletmelere dönüşmüştür.

Görsel 1.13: Konut kooperatifi

Türkiye'de ilk kooperatifçilik hareketi Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. 1863 yılında Osmanlı Devleti'nde Memleket Sandıkları kurulmuştur. Kooperatifçilik hareketi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından sonra hız kazanmıştır. 1920-1938 yılları arasında Atatürk'ün önderliğinde kooperatifçilik ile ilgili her alanda çeşitli girişimler ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir. 1931 yılında Türkiye Kooperatifçilik Kurumu kurulmuştur. Bu kurumun görevi kooperatifçilik alanında bilimsel çalışmalar yapmaktır.

Kooperatifçilik ile ilgili önemli gelişmelere Atatürk'ün önderliğinde başlanmış ve ilk konut kooperatifi 1934 yılında Ankara'da kurulmuştur (Görsel 1.13).

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk kooperatifçiliğin potansiyelini ve topluma katkısını fark etmiştir. Atatürk, 1920'den ölümüne kadar geçen süreçte sürekli olarak Türkiye'deki kooperatif hareketinin içinde yer almıştır. Gittiği yerlerdeki yaptığı konuşmalarda kooperatifçiliği anlatarak halkı bu konuda bilinçlendirmeye çalışmıştır. Türkiye'de 1920 ile 1938 yılları arasında kooperatiflere yönelik yapılan tüm hukuki düzenlemeler, Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde toplumsal ve ekonomik faktörler nedeniyle kooperatifçilik tarımsal alanlarda ortaya çıkmıştır. Uzun yıllar tarımsal alanda yoğunlaşmıştır. Sonraki yıllarda ekonomik ve sosyal yapıda değişimler meydana gelmiştir. Ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarla başta konut kooperatifçiliği, iş yeri inşaatı kooperatifçiliği, taşımacılık kooperatifçiliği, tüketim kooperatifçiliği, kredi kooperatifçiliği ve kefalet kooperatifçiliği gibi alanlara da yayılmıştır (Görsel 1.14).

Görsel 1.14: Tüketim kooperatifi

1935 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatiflerinin kurulmasına yönelik kanunlar çıkarılmış ve yürürlüğe konulmuştur. Bu iki kooperatif türünün görevi tarımsal alanda kredi ve satış sorunlarına çözüm üretmektir. Kooperatifçiliğe 1961 Anayasa'sında yer verilmiştir. Bu Anayasa'da kooperatifçiliğin geliştirilmesi önemsenmiştir.

BİLGİ NOTU

1961 Anayasa'sının 51. maddesinde "Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." ifadesinin yer alması kooperatifçiliğin gelişmesi için Türkiye'nin yükümlülüğünü artırmıştır.

Türkiye'de kooperatifçilik hareketinin dönüm noktalarından birisi 1969 yılında 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun yürürlüğe girmesidir.

ARAŞTIRINIZ

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun içeriğini araştırınız. Bu konuda sunum hazırlayarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Türkiye kooperatifçilik sektöründe yer alan tüm tarafların ve Alman Kooperatifleri Konfederasyonun katılımıyla hazırlanan "Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı" 2012 yılında açıklanarak yürürlüğe girmiştir.

Günümüzde Türkiye'deki kooperatiflerin sayılarına bakıldığında en çok konut yapı kooperatiflerinin kurulduğu görülmektedir. Sonrasında da sırasıyla tarımsal kalkınma kooperatifleri, motorlu taşıma kooperatifleri, sulama kooperatifleri ve tüketim kooperatifleri gelmektedir. Kooperatif ortak sayısın-

da ilk sırada bulunan pancar ekicileri kooperatiflerini sırasıyla konut yapı kooperatifleri, tarım kredi kooperatifleri, tarımsal kalkınma kooperatifleri ile esnaf ve sanatkârlar kredi kefalet kooperatifleri takip etmektedir.

Türkiye'de kooperatifçilik alanında karşılaşılan sorunların başında, kooperatifçilik ilkelerine uygun yapılanmış ve işletilen kooperatif sayısının çok düşük olması gelmektedir. Diğer bir sorun ise ortakların kooperatiflere bilinçli olarak sahip çıkmıyor olması ve aidiyet duygusunun yetersiz olmasıdır.

1.3. ETKİNLİK

Türkiye'de kooperatifçiliğin aşağıdaki yıllar arasındaki gelişimini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri noktalı alanlara yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1960–1980 yılları arasındaki kooperatifçilik:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1980 – 2000 yılları arasındaki kooperatifçilik:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2000 yılı sonrası kooperatifçilik:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. **(....)** İnsan ihtiyaçlarının yardımlaşma yoluyla giderilmesini sağlamak ve ortaklarının çıkarlarını korumak amacıyla oluşturulan ekonomik kuruluşa **kooperatif** denir.
2. **(....)** Kooperatifçilikte iş birliği söz konusu değildir.
3. **(....)** Kooperatifler, yaşam şartlarını iyileştirir.
4. **(....)** Türkiye tarihinde ilk kooperatifçilik hareketi Memleket Sandıkları'nın kurulmasıyla başlamıştır.
5. **(....)** Kooperatifler, merkezine insanı yerleştiren girişimlerdir.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden doğru olanını yazınız.

gerçek veya tüzel kişiler	kooperatifler	ana sözleşme
dernek	şirket	kooperatifçilik

6. Birlikte iş yapma ..... faaliyetidir.
7. Yerel ekonomileri ..... güçlendirir.
8. Kooperatiflere ..... ortak olabilirler.
9. Kooperatiflerde ..... yapılır.
10. Tüzel ya da gerçek en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında, belirli ve ortak amacı gerçekleştirme doğrultusunda bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek amacıyla oluşturmuş oldukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluğuna ..... denir.

C) Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

11. **Aşağıdakilerden hangisi kooperatiflere gerçek ve tüzel kişilerin ortak olarak kendi istekleriyle katılabilmesini ifade etmektedir?**

A) Ortakların ekonomik katılımı
B) Özerklik ve bağımsızlık
C) Gönüllü ve açık üyelik
D) Kooperatifler arası iş birliği
E) Ortakların demokratik kontrolü

12. Aşağıdakilerden hangisi tarımsal kooperatiflerden değildir?

A) Sulama kooperatifleri

B) Tarım satış kooperatifleri

C) Pancar ekicileri kooperatifleri

D) Taşıma kooperatifleri

E) Su ürünleri kooperatifleri

Ç) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

13. Kooperatifler ile dernekler arasındaki farklar nelerdir? Karşılaştırarak yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Topluma karşı sorumluluklar konusunda kooperatiflerin dikkate alması gerekenler neler olmalıdır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Kooperatifler ile sermaye şirketleri arasındaki farklar nelerdir? Karşılaştırarak yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFLERDE KURULUŞ VE KOOPERATİF ORGANLARI

KONULAR

2.1. KOOPERATİFLERDE KURULUŞ İŞLEMLERİ

2.2. KOOPERATİFLERİN ORGANLARI

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Kooperatiflerde kuruluş işlemleri
- Kooperatiflerin organları

TEMEL KAVRAMLAR

denetim kurulu, genel kurul, Kooperatifler Kanunu, kooperatif ortaklığı, tescil ve ilan, ticaret sicili, Türk Ticaret Kanunu, yönetim kurulu

2.1. KOOPERATİFLERDE KURULUŞ İŞLEMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kooperatifler kuruluş sürecinde neler yapmalıdırlar? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kooperatiflerin belirledikleri amaca ulaşması ve başarılı olabilmesi için kooperatif kurma işlemlerine başlanmadan önce bazı araştırmalar yapılmalıdır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir.

- İhtiyaç duyulan sermaye miktarının belirlenmesi
- Kooperatifin kurulacağı yerleşim yeri ve alt yapının seçilmesi
- Kooperatif ürünlerinin üretilmesi için hammadde ve ara mal araştırması
- Faaliyet konusuna yönelik pazar şartlarının incelenmesi
- Ortak sayısının belirlenmesi
- İhtiyaç duyulabilecek kredi miktarı ve nerelerden temin edilmesi
- Kooperatifin çalışma konusu ile ilgili gelecekte ortaya çıkabilecek riskler ve bu riskler için alınabilecek önlemlerin belirlenmesi

Elde edilecek bu bilgiler iyi bir şekilde değerlendirilmelidir. Değerlendirme sonuçlarına göre de kooperatif kurma fikri yeniden gözden geçirilmelidir. Yapılan araştırma sonucunda olumlu bilgiler elde edilirse kurulacak kooperatifin kuruluş amaçlarını başarıyla yerine getirebileceği fikri ortaya konur.

Kooperatif veya kooperatif birliği, en az yedi ortak tarafından ana sözleşmenin imzalanması ile kuruluş işlemlerine başlar. En az yedi kuruca ortak bulunması zorunluluğu faaliyet alanlarına göre bazı kooperatif ve birlikler için değişiklik gösterebilmektedir. Tarım satış kooperatifi kurulabilmesi için en az otuz tarım üreticisinin bir araya gelmesi gerekir. Tarım satış kooperatif birliği kurulması için de en az üç tarım satış kooperatifin birlikteliği yeterlidir. Ayrıca Sigortacılık Kanunu'na göre kurulan kooperatifler için 'kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketi' ifadesi kullanılmaktadır. Bu nedenle sigortacılık alanında kurulacak bir kooperatif sigorta şirketi hükmünde kabul edilmektedir. Sigorta alanındaki kooperatifler, en az yedi kişiyle kurulabilir fakat Sigortacılık Kanunu'na göre faaliyet gösterebilmeleri için en az iki yüz ortak sayısına ulaşılması gerekir. Esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri ilgili Tebliğde belirtilen çalışma bölgeleri için gerekli olan sayıdaki esnaf ve sanatkârın bir araya gelmesiyle kurulabilir.

Kooperatiflerin kuruluş ve ana sözleşme değişikliği izin işlemleri ilgili Genel Müdürlük tarafından yürütülür. Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda bu yetkinin ilgili İl Müdürlükleri tarafından da kullanılmasına izin verilebilir. Kooperatiflerin kuruluş ve işlemleri hakkında 30466 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan tebliğe göre kuruluş izni almak için yapılması gerekenler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Merkezi Sicil Kayıt Sisteminde (MERSİS) Kooperatif ana sözleşmesinin düzenlenerek sistem üzerinden ticaret sicili müdürlüğüne iletilmeli.

- Ticaret sicili müdürlüğündeki yetkili personel huzurunda ilgili Bakanlık tarafından belirlenen sayıdaki ana sözleşmenin kurucu ortaklar tarafından imzalanmalı.
- Kuruluş talebini belirten bir dilekçe ile izin merciine başvuru yapılması ve ana sözleşme ile gerekli diğer belgeler ilgili ekte sunulmalı.

Türkiye'de faaliyet alanlarına göre kooperatiflerin bağlı bulunduğu üç farklı bakanlık bulunmaktadır. Kooperatiflerin bağlı oldukları bakanlıklar tarafından ana sözleşmelerin şekil ve emredici hükümler doğrultusunda uygunluğu değerlendirilir. Türkiye'de faaliyet gösteren genel olarak kooperatif türleri ve bağlı bulundukları bakanlık dağılımları şu şekilde gösterilebilir (Şekil 2.1).

KOOPERATİFLERİN BAĞLI BULUNDUKLARI BAKANLIK DAĞILIMI

T.C. TİCARET BAKANLIĞI

- Bilimsel araştırma ve geliştirme kooperatifi
- Çocuk bakım hizmetleri kooperatifi
- Deniz yolcu taşıma kooperatifi
- Deniz yük taşıma kooperatifi
- Eğitim kooperatifi
- Esnaf ve sanatkârlar kredi
- Fikri mülkiyet hakları ve proje danışmanlığı kooperatifi
- Gayrimenkul işletme kooperatifi
- Hizmet kooperatifi
- Hizmet ve dayanışma kooperatifi
- İşletme kooperatifi
- Kadın girişimi üretim ve işletme kooperatifi
- Kalkınma kooperatifi
- Karayolu yolcu taşıma kooperatifi
- Karayolu yük taşıma kooperatifi
- Karşılıklı sigorta kooperatifi
- Kefalet kooperatifi
- Küçük sanat kooperatifi
- Motorlu taşıyıcılar kooperatifleri
- Pazarcılar işletme kooperatifi
- Sağlık hizmetleri kooperatifi
- Site işletme kooperatifi
- Tarım satış kooperatifi
- Taşıma ve işletme kooperatifi
- Tedarik ve dağıtım kooperatifi
- Temin ve tevzi kooperatifi
- Turizm geliştirme kooperatifi
- Tüketim kooperatifi
- Üretim ve pazarlama kooperatifi
- Yaş sebze meyve kooperatifi
- Yenilenebilir enerji üretim kooperatif

T.C. TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI

- Pancar Ekicileri Kooperatifi
- Sulama Kooperatifi
- Su Ürünleri Kooperatifi
- Tarım Kredi Kooperatifi
- Tarımsal Kalkınma Kooperatif

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

- Konut Yapı Kooperatifi
- Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi
- Toplu Iş yeri Yapı Kooperatif

Şekil 2.1: Kooperatiflerin bağlı bulundukları bakanlık dağılımı

BİLGİ NOTU

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na (TTK) ye göre kooperatiflerde kimlerin kurucu olacağı ile ilgili şu şekilde tanımlama yer alır: "Pay taahhüt edip esas sözleşmeyi imzalayan gerçek ve tüzel kişiler kurucudur."

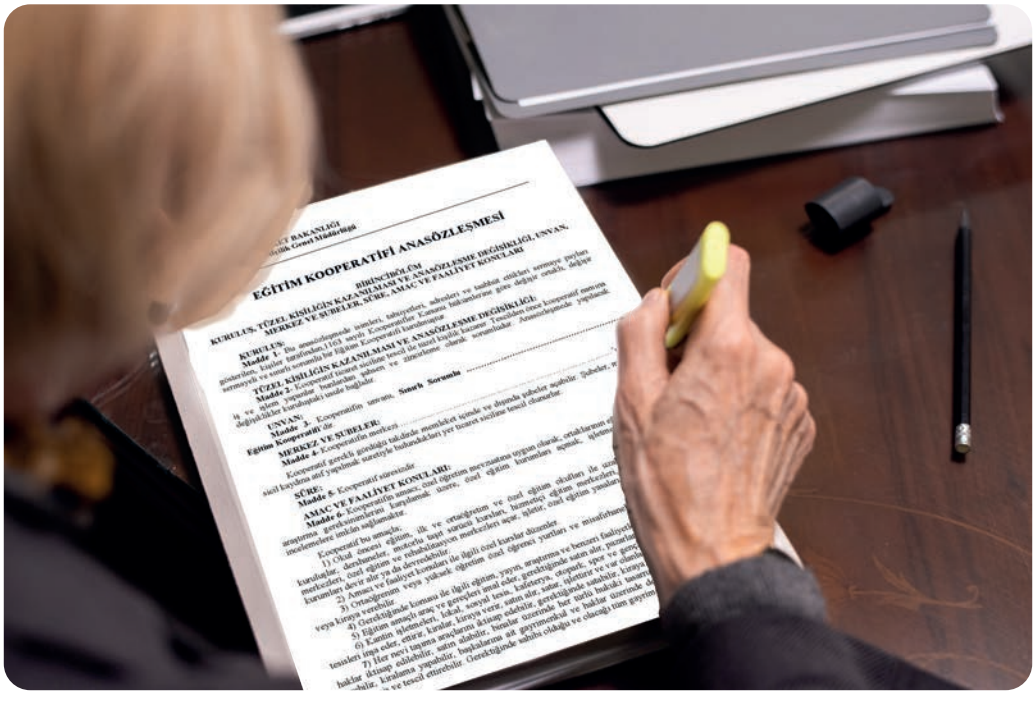
Kooperatif kurucusu olmak için gerçek ya da tüzel kişilerin taşıması gereken koşullar şu şekilde gösterilebilir (Şema 2.1).

Şema 2.1: Kooperatif kurucusu olmabilme koşulları

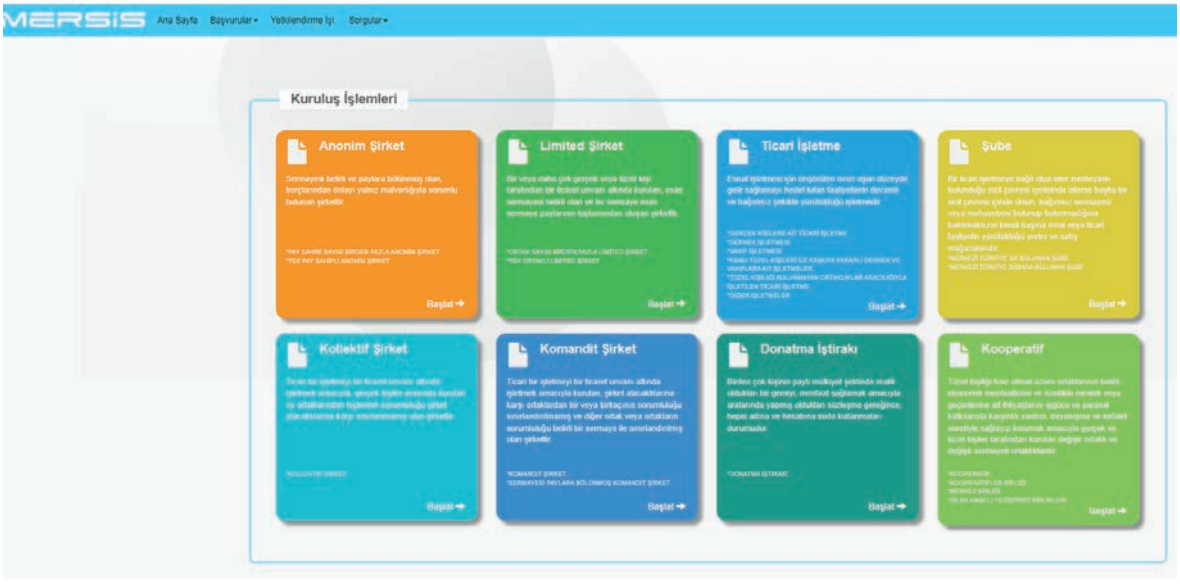
2.1.1. Ana Sözleşmenin Hazırlanması

Kooperatif ana sözleşmesi, kooperatif ortaklarını bağlayıcı nitelik taşıyan sözleşmedir. Kooperatif ana sözleşmesinin kurucu ortaklar tarafından imzalanması gerekir (Görsel 2.1). Kuruluş için kooperatif ana sözleşmesi, T.C. Ticaret Bakanlığının Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS)

Görsel 2.1: Sözleşme hazırlama

(https://mersis.gtb.gov.tr/) üzerinde düzenlenerek ilgili ticaret sicil müdürlüğüne dijital olarak gönderilir (Görsel 2.2). Kooperatifler bağlı bulundukları bakanlıklar tarafından hazırlanan örnek ana sözleşmeleri kullanabilirler. İlgili bakanlıklar tarafından hazırlanan ana sözleşmenin kullanılması hâlinde kuruluş izni bağlı bulunulan Ticaret İl Müdürlüğünden alınabilir. Örnek ana sözleşmelerin kullanılması zorunlu değildir. Kooperatif Kanunu'nda belirtilen tescil ve ilanı gerekli hususların yer alması şartı ile kurucu ortaklar istedikleri şekilde ana sözleşme hazırlayabilirler. Ancak kurucu ortaklarının istekleri şekilde kooperatif ana sözleşme hazırlamaları hâlinde Ticaret İl Müdürlükleri yerine T.C. Ticaret Bakanlığından izin almaları gerekir.

Görsel 2.2: MERSİS kuruluş işlemleri

Kooperatiflerin kuruluş, işleyiş ve denetimlerine yönelik işlem ve hizmetler Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Ancak T.C. Ticaret Bakanlığı bazı kooperatifler için örnek sözleşmelerin aynen kabul edilmesi şartıyla kuruluş izin yetkisini Ticaret İl Müdürlüklerine devretmektedir. Buna göre yapılan sınıflandırma şu şekildedir (Şekil 2.2, Şekil 2.3).

TİCARET BAKANLIĞI ESNAF, SANATKÂRLAR VE KOOPERATİFÇİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜN KURULUŞ İZNİ VERDİĞİ KOOPERATİFLER

- Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri
- Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatifleri
- Fikri Mülkiyet Hakları ve Proje Danışmanlığı Kooperatifi
- Hizmet ve Dayanışma Kooperatifi
- İşletme Kooperatifleri
- Karşılıklı Sigorta Kooperatifleri
- Sağlık Hizmetleri Kooperatifi
- Site İşletme Kooperatifleri
- Taşıma ve İşletme Kooperatifleri
- Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifleri ile
- Bu kooperatiflerin üst kuruluşları (Birlikler).

Şekil 2.2: Kooperatiflerin tescil iznine göre yetkili kurumların sınıflandırması (1)

KURULUŞ İZİN YETKİSİNİN ÖRNEK SÖZLEŞMELERİN AYNEN KABUL EDİLMESİ ŞARTIYLA TİCARET İL MÜDÜRLÜKLERİNE BIRAKILDIĞI KOOPERATİFLER

- Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifleri
- Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifleri
- Denizyolu Yolcu Taşıma Kooperatifleri
- Denizyolu Yük Taşıma Kooperatifleri
- Eğitim Kooperatifi
- Gayrimenkul İşletme Kooperatifi
- Hizmet Kooperatifi
- Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri
- Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifleri
- Karayolu Yük Taşıma Kooperatifleri
- Küçük Sanat Kooperatifleri
- Pazarcılar İşletme Kooperatifleri
- Tedarik ve Dağıtım Kooperatifi
- Temin Tevzi Kooperatifi
- Turizm Geliştirme Kooperatifleri
- Tüketim Kooperatifleri
- Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi

Şekil 2.3: Kooperatiflerin tescil iznine göre yetkili kurumların sınıflandırması (2)

Kooperatif ana sözleşmelerinde bulunması gereken hususlar zorunlu, isteğe bağlı ve yorumlayıcı hükümler olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır (Şekil 2.4).

MECBURİ HÜKÜMLER

- Kooperatifin adı ve merkezi
- Kooperatifin amacı ve çalışma konuları
- Kurucuların adı, soyadı, iş ve konut adresleri
- Ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hâl ve şartlar
- Ortakların pay tutarı ve kooperatif sermayesinin ödenme şekli
- Nakdî sermayenin en az 1/4 nün peşin ödenmesi
- Ortakların ayni sermaye koyma durumları
- Kooperatifin yönetici ve denetleyici organlarının görev, yetki ve sorumluluk ve seçim şekilleri
- Kooperatiflerin yükümlerinden dolayı ortakların sorumlulukları
- Kooperatifin temsiline ilişkin hükümler
- Yıllık gelir gider farklarının hesaplanma ve kullanılma şekilleri

İHTİYARİ HÜKÜMLER

- Genel kurulun toplantısı
- Genel kurulun kararlarının alınması ve oy kullanımı hakkındaki hükümler
- Kooperatifin çalışma esasları
- Kooperatifin kooperatif birlikleri ile olan ilişkileri
- Kooperatifin diğer bir kooperatifle birleşmesine yönelik ilgili hükümler
- Kooperatifin süresi

YORUMLAYICI HÜKÜMLER

Yorumlayıcı veya ihtiyari hükümlerde boşluk olması durumunda aşağıdaki hükümler uygulanır.

- Genel kurul, kooperatifi temsile yetkililer tarafından imzalanan taahhütlü mektuplarla veya mahalli gazete ile köylerde ise yazılı olarak imza karşılığı toplantıya çağrılır.
- Kooperatifin faaliyeti; kooperatifin amacı ve çalışma konusuyla sınırlıdır.

Şekil 2.4: Ana sözleşmelerinde bulunması gereken hususlar

Bir konut yapı kooperatifi ana sözleşme örneği aşağıda verilmiştir.

KONUT YAPI KOOPERATİFİ ANA SÖZLEŞMESİ
BİRİNCİ BÖLÜM
KURULUŞ, TÜZEL KİŞİLİĞİN KAZANILMASI VE ANA SÖZLEŞME DEĞİŞİKLİĞİ, UNVAN, MERKEZ, SÜRE, AMAÇ VE FAALİYET KONULARI

KURULUŞ

Madde 1- Bu ana sözleşmede isimleri, uyrukları, adresleri ve taahhüt ettikleri sermaye payları gösterilen kimseler tarafından, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine göre değişir ortaklı, değişir sermayeli ve sınırlı sorumlu bir konut yapı kooperatifi kurulmuştur.

TÜZEL KİŞİLİĞİN KAZANILMASI VE ANA SÖZLEŞME DEĞİŞİKLİĞİ:

Madde 2- Kooperatif Ticaret Siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Tescilden önce kooperatif namına iş ve işlem yapanlar bunlardan şahsen ve zincirleme olarak sorumludurlar. Ana sözleşmede yapılacak değişiklikler kuruluştaki usule tabidir.

UNVAN

Madde 3- Kooperatifin unvanı
Sınırlı Sorumlu N***N Konut Yapı Kooperatifi'dir.

MERKEZ

Madde 4- Kooperatifin merkezi Ankara ili'dir.

SÜRE

Madde 5- Kooperatifin süresi on yıldır.

AMAÇ VE FAALİYET KONULARI

Madde 6- Kooperatifin amacı ortaklarının konut ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Bu amaçla kooperatif:
1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

2.1. SIRA SİZDE

Sınıfta küçük gruplar oluşturunuz. Her bir grubun farklı faaliyet alanında bir kooperatif kurduğunu varsayınız. Kurduğunuzu düşündüğünüz kooperatifler için ana sözleşme düzenleyiniz. Düzenlediğiniz ana sözleşmeyi diğer gruplarla paylaşınız.
Not: Uygulamayı defterinize yazınız.

2.1.2. Başvuru İşlemleri

Kooperatifin kuruluş izni için yetkili merciiye dilekçe ile müracaat edilir. İki nüsha dilekçe yazılır. Dilekçede kurucular tarafından taahhüt edilen nakdî sermayenin dörtte birinin 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na bağlı bir bankada, kurulmakta olan kooperatif adına açılacak özel bir hesaba kooperatifin kullanabileceği şekilde yatırıldığı açıkça belirtilir.

Kooperatif kuruluşu için ilgili izin merciine verilecek başvuru evrakları genel olarak şu şekilde sıralanabilir (Tablo 2.1). Bazı kooperatif türlerine göre bu belgelere ek olarak da birtakım belgeler istenebilmektedir.

Tablo 2.1: Kooperatif Kuruluşunda Gerekli Başvuru Evrakları

DİLEKÇE VE KURULUŞ BİLGİ FORMU	• Kooperatifin kuruluş izin başvurusuna ilişkin talep dilekçesi ve Kuruluş Bilgi Formu doldurulmalıdır. Kuruluş Bilgi Formu Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğünün internet sitesinden temin edilebilir.
KOOPERATİF ANA SÖZLEŞMESİ	• Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS-http://mersis.gumrukticaret.gov.tr) üzerinden kuruluş başvurusu yapılır. • MERSİS üzerinden alınan başvuru numarası ile Ticaret Sicili Müdürlüğüne gidilir. • MERSİS üzerinden alınan kooperatif ana sözleşmesinin iki adedi, Ticaret Sicili Müdürlüğünce tasdik edilir. • Ticaret Sicil Müdürlüğü tasdikli iki adet ana sözleşme ve Ticaret Sicil Müdürlüğü onaylı ana sözleşmenin dört adet fotokopisi toplam altı adet ana sözleşme ile başvuru yapılır.
ADLİ SİCİL BELGESİ	• İlk yönetim kurulu üyeleri ve denetim organının son altı ay içerisinde alınmış adli sicil belgeleri ile başvuru yapılır.
BANKA DEKONTU	• Kooperatif kuruluş sermayesinin en az 1/4'ünün 19/10/2015 ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre faaliyette bulunan bir bankada, kurulacak olan kooperatif adına açılacak özel bir hesaba yatırıldığını gösteren ve bu hesabın kurulacak kooperatife ait olduğunu belirten banka dekontu verilir.
TAPU TESCİL BELGESİ	• Site dâhilinde iş yeri veya genel hizmet tesislerinden birinin maliki olunması durumunda kurucuların her birine ait tapunun bir örneği verilmelidir.
YAZILI TAAHHÜTNAME	• Yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin birbirleri ile akraba olmadıklarına, ayrıca yönetim kurulu üyelerinin de aynı türde başka bir kooperatifin yönetim kurulu üyesi olmadıklarına ilişkin ortak imzalarının yer aldığı güncel tarihli yazılı taahhütname verilir.

DİĞER BELGELER	• Kurucular arasında kamu veya özel hukuk tüzel kişisinin bulunması durumunda hangi amaçlarla kooperatifle ilgilendiklerini gösteren bilgi veya belgeler verilmelidir. (Ana sözleşme, tüzük, vakıf senedi gibi) • Söz konusu tüzel kişinin kurucu ortak olabilmesine ilişkin herhangi bir engelin bulunmaması durumunda, özel hukuk tüzel kişisini temsilci edecek gerçek kişiyle ilgili olarak yetkili organca alınacak atama kararının Noter tasdikli sureti; kamu hukuk tüzel kişisi tarafından ise temsilci isimlerinin yer aldığı resmî yazı verilmelidir.

İzin dilekçesi: İzin dilekçesinin kurucular adına, bir veya birkaçı tarafından imzalanması yeterlidir.

Bir kooperatife üye olmak için izin dilekçe örneği aşağıdaki gibidir.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜNE
ANKARA

Merkezi Ankara ilinde olmak üzere "S.S. N***K KOOPERATİFİ" unvanı altında bir kooperatif kurmak istiyoruz.

Kuruluş evrakı yazımız ekinde sunulmuştur.

Kooperatifin tescil ve ilanla tüzel kişiliği kazandıktan sonra, kooperatifin kuruluş sermayesinin en az 1/4'ü, kooperatif hesabına yatırılmak üzere Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi S***Y'a verilmiştir. Kooperatifimizin kuruluşuna izin verilmesi için gereğinin yapılmasını arz ederiz.

.... / .... / .....

Kurucu Yönetim Kurulu Üyeleri

Adı-Soyadı / İmza Adı-Soyadı / İmza Adı-Soyadı / İmza

ADRES :

TEL :

EKLER :
Ticaret Sicil Müdürlüğünce onaylı Ana Sözleşme (4 adet)
Taahhütname (Yönetim ve Denetim Kurulunca imzalanacak)
Kooperatif Kuruluş Bilgi Formu
Kuruluş sermayesinin yatırıldığına dair banka dekontu.

2.2. SIRA SİZDE

Sınıfta küçük gruplar oluşturunuz. Her bir grubun farklı faaliyet alanında bir kooperatif kurduğunu varsayınız. Kurduğunuzu düşündüğünüz kooperatifler için üyelik başvuru dilekçesi düzenleyiniz. Düzenlediğiniz üyelik başvuru dilekçelerini diğer gruplarla paylaşınız.

Not: Uygulamayı defterinize yapınız.

Ana sözleşme: Kurucuların imzasını taşıyan ikisi ticaret sicili müdürü onaylı, dördü onaylı örnekten fotokopi çekilmiş toplam altı adet ana sözleşme izin merciine verilir. Ana sözleşmelere kuruluş şerhi düşüldükten sonra izin veren merciiye göre kullanım durumları şu şekilde gösterilebilir (Tablo 2.2).

Tablo 2.2: İzin veren merci tarafından ana sözleşme nüshalarının kullanım şekli

İZİN MERCİİ	Ana sözleşme nüshalarının kullanım şekli
T.C. TİCARET BAKANLIĞI	Bakanlık fotokopi olan iki nüshayı alarak diğer dört nüshayı kuruculara iade eder. Bakanlık alı koyduğu nüshanın birisi kuruluşun dosyasına kaldırır ve alı konulan diğer nüsha ise kooperatif merkezinin bulunduğu Ticaret İl Müdürlüğüne gönderilir.
TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ	Ticaret İl Müdürlükleri fotokopi olan bir nüshayı alı koymakta, diğer beş nüshayı kuruculara iade etmektedir.

Kuruluş bilgi formu: kooperatifin unvanı ve adresi, kurucu ortak sayısı, varsa telefon bilgileri bulunan formda ilk yönetim kurulu üyeleri ve denetim organına ilişkin bilgiler de yer alır.

Banka dekontu: Kooperatifin kuruluş sermayesinin en az ¼'ünün kurulmakta olan kooperatif adına, bir bankada açılan özel bir hesaba yatırıldığını gösteren banka dekontu alınmalıdır.

Adli sicil belgeleri: İlk yönetim ve denetim kurulu üyelerine ait adli sicil belgeleri ile seçilme şartlarından belge ile kanıtlanması mümkün olmayanlar için (hısım, akrabalık ve sair) yazılı taahhütname verilmelidir.

İlgili Bakanlık tarafından kuruluşu gerçekleştirilen **kooperatif birlikleri için kuruluşta istenen ek belgeler** şu şekilde sıralanabilir.

- Altı adet Birlik Ana sözleşmesi (İki adeti Ticaret Sicili tarafından tasdiklenmiş ve dört adedi tasdikli nüshadan çoğaltılmış fotokopi)
- Kuruluş işlemlerinin MERSİS sistemi üzerinden gerçekleştirilmesi
- Birliğe katılma yönünde kooperatif genel kurulunda alınan karar örneği
- Birlikte kooperatifi temsil edecek kişilerin belirlendiği genel kurul kararlarının fotokopisi
- Kooperatiflerin kuruluş tescil gazetesi ile varsa ana sözleşme değişikliklerinin yayımlandığı Ticaret Sicili gazetesi'nin ilgili bölümlerinin fotokopisi
- Kooperatiflerin yürürlükteki ana sözleşmelerinin birer fotokopisi
- Kurucu kooperatiflerin yönetim kurullarına ait imza sirkülerinin birer fotokopisi
- Kurucular için güncel bilgileri içerir bilgi formu
- Genel kurullardan sonra doldurulan matbu bilgi formlarının güncel hâlleri
- Birlik sermayesinin asgari ¼'ünün (Her bir ortağın en az elli pay taahhüt edilmesi) kurulacak Birlik adına açılacak geçici bir hesaba yatırıldığına ilişkin banka dekontu
- Yönetim kurulu ile denetim kurulu üyelerine ait adli sicil belgeleridir.

2.1.3. İlgili Kurumların Yapacağı İnceleme ve İzin

Kooperatif ana sözleşmesi hazırlanır ve her sayfası kurucu ortaklar tarafından imzalanır. Sonrasında imzalı sayfalar ticaret sicili müdürlüğüne onaylatılır. Bu uygulamada Kooperatifler Kanunu'ndaki ana sözleşmelerden yararlanılır. Örneklerdeki ana sözleşmeleri kullanmak zorunlu değildir. Kooperatifler Kanunu dördüncü maddesindeki hükümleri taşımak ve kanunun emredici hükümlerine uymak kaydıyla kurucular istedikleri şekilde ana sözleşme hazırlayabilirler. Bu durumda kuruluş izninin ticaret il müdürlüğünden değil T.C. Ticaret Bakanlığından alınması gerekmektedir.

Ana sözleşmelerde; unvan, merkez, sermaye ve paylar konusunda yapılmak istenen değişiklere ilişkin izin işlemleri de ticaret il müdürlüklerince yapılır.

İzin merci, kuruluş başvurularını iki yönlü incelemektedir.

1. **Şekil yönünden inceleme:** Belgelerin mevcut olup olmadığını, bu belgelerle ana sözleşmenin genel kabul gören hükümlerini içerip içermediğini araştırmaktan ibarettir.
2. **Esas yönünden inceleme:** Ana sözleşmenin Kooperatifler Kanunu'nun emredici hükümlerine aykırılık taşıyıp taşımadığı ve bu kanun gereği ana sözleşmeye konulması zorunlu hükümlerin konulup konulmadığı araştırılır.

Sicil müdürünün yapacağı inceleme TTK'de yer almaktadır. Bu kanuna göre sicil müdürü aşağıda yer alan konuları incelemekle yükümlüdür.

a) Tescil için aranan yasal şartların var olup olmadığını incelemelidir.

b) Ana sözleşmenin, kanunun emredici hükümlerine aykırı olup olmadığını ve kanunun zorunlu kıldığı hükümleri taşıyıp taşımadığını araştırmalıdır.

c) Tescil edilecek hususların gerçeğe uygun olup olmadığını incelemelidir.

ç) Tescili istenen hususların üçüncü kişilerde yanlış bir kanı uyandıracak nitelikte olup olmadığını incelemelidir.

d) Tescili istenen hususların kamu düzenine aykırı olup olmadığını araştırmalıdır.

BİLGİ NOTU

Cumhurbaşkanlığı 1 No.lu Kararnamesi'nin 453'üncü maddesinin i bendinde; "Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst birlikleri, yapı kooperatifleri ve üst birlikleri hariç olmak üzere tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ile genel hükümlere tabi kooperatif ve birliklerin kuruluşuna, işleyişine ve denetlenmesine yönelik düzenlemeler yapmak uygulamak ve uygulanmasını sağlamak, kooperatifleri ve üst kuruluşlarını denetlemek veya denetlettirmek" denilmek suretiyle hangi tür kooperatiflerin kuruluş, işleyiş ve denetimlerine ait işlem ve hizmetlerin Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından yürütüleceği belirlenmiştir.

2.1.4. Tescil ve İlan İşlemleri

Hazırlanan ana sözleşmelerin uygunluğunun ilgili bakanlıklar tarafından denetlenerek kuruluşa izin verilmesinin ardından ilgili ticaret sicil müdürlüğünce tescil ve ilanı gerçekleştirilir. Tescil ve ilan sonrasında tüzel kişilik kazanılması neticesinde kooperatif unvanı kullanılabilir.

Kooperatifin tescili ticaret sicilinde yapılır. Ticaret sicili, T.C. Ticaret Bakanlığının gözetim ve denetiminde ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları bünyesinde kurulacak ticaret sicili müdürlükleri tarafından tutulur. Eğer oda mevcut değilse veya yeterli teşkilatı yoksa, ticaret sicili, Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenecek bir odadaki ticaret sicili müdürlüğü tarafından tutulur. Ticaret sicili müdürleri, kaydı istenilen olayın tescili için Kanun ve Ticaret Sicili Yönetmeliği'nin öngördüğü bütün koşulların yerine getirilmiş olup olmadığını incelemekle yükümlüdür.

ARAŞTIRINIZ

Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan tescil şeklinin nasıl olması gerektiği ile ilgili araştırma yapınız. Elde ettiğiniz bulguları sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

Ticaret Sicil Yönetmeliği'ne göre bir kooperatifin kuruluşunun tesciline ilişkin başvuruda tescil talep dilekçesi ekinde yer alacak belgeler belirtilmiştir. Bu belgeler aşağıda yer almaktadır.

a) Kurucuların imzaları ticaret sicili müdürü tarafından onaylanmış kooperatif ana sözleşmesi.

b) Kooperatif kuruluşuna izin veren makamın izin yazısı.

c) Kooperatifi temsil eden kişilerin ticaret sicili müdürü huzurunda kooperatif unvanı altında atılmış imza beyannameleri ile gerekli görülen diğer belgeler.

Kooperatifler Kanunu'na göre tescil ve ilan edilmesi gereken hususlar aşağıda listelenmiştir.

- Ana sözleşme tarihi
- Kooperatifin amacı, konusu ve varsa süresi
- Kooperatifin unvanı ve merkezi
- Kooperatifin sermayesi ve bunun nakdî kısmına karşılık olarak ödenen en az miktar ve her ortaklık payının değeri
- Ortaklık payı belgelerinin ada yazılı olması
- Ayni sermaye ve devralınan akçalı kıymetlerle işletmelerin neden ibaret oldukları ve bunlara biçilen değerler
- Kooperatifin ne suretle temsil olunacağı ve denetleneceği
- Yönetim Kurulu üyeleriyle kooperatifi temsile yetkili kimselerin ad ve soyadları
- Kooperatifin yapacağı ilanların şekli ve ana sözleşmede de bu hususta bir hüküm varsa yönetim kurulu kararlarının pay sahiplerine ne suretle bildirileceği
- Kooperatifin şubeleridir.

Kooperatifler, ülke içinde ve dışında şubeler açabilirler. Şubeler, merkezin sicil kaydına atıf yapılmak suretiyle bulundukları yerin ticaret siciline tescil olur.

TTK'ye göre tescil süresi 15 gündür. Ancak ticaret sicil müdürlüğünün yetki alanı dışında bulunanlar için bu süre 30 güne çıkmaktadır. İzin merci tarafından kuruluş izninin verilmesini takiben tescil talep süresi başlar. Tescil talep başvuruları yazılı olarak veya elektronik ortamlar aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Kooperatif kuruluşunun ticaret siciline tescili, sicil müdürü tarafından bir sicil tasdiknamesi düzenlenerek kuruculara iletilir. Bu sicil tasdiknamesi; tasdiknamede yer alan bilgilerde herhangi bir değişik-

lik olmadığı veya yenisinin düzenlenmesi gerekmediği sürece geçerlidir. Sicil tasdiknamesinde; MERSİS numarası, kooperatifin ticaret unvanı ve faaliyet alanı, sermayesi, belge düzenlendiği zamanki kooperatifi temsile yetkili olanlar gibi çeşitli bilgiler yer alır. Kooperatifin tescil işleminin ardından Ticaret Sicili Müdürü, MERSİS üzerinden Ticaret Sicili Gazetesi'nde kuruluşun ilan edilmesi için gerekli bilgileri gönderir.

2.1.5. Kooperatife Üye (Ortak) Olma

Kooperatife ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler; kooperatif ana sözleşmesinde yer alan bütün hususları, hak ve sorumluluklarıyla birlikte kabul ettiklerini belirten bir dilekçe ile kooperatif yönetim kuruluna başvururlar.

Yönetim kurulu, bu başvuruyu ana sözleşmede belirtilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırır. Uygun görülenlerin ortaklığa kabulü için karar alınır (Görsel 2.3). Müracaatların sonuçları bir ay içerisinde ilgiliye bildirilir.

Görsel 2.3: Ortaklığa kabul

Kooperatife ortak olacak kişide aranan şartlar aşağıda belirtilmiştir.

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.

b) Kanuni ve medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip olmak.

c) Kooperatifin çalışma bölgesinde en az bir yıllık ikametgahı olmak.

ç) Aynı bölgede aynı amaçlı başka bir kooperatife ortak olmamak.

d) Kuruluşta kooperatif ana sözleşmesini imzalamış olmalı veya sonradan kooperatife girişte ana sözleşme hükümlerini bütün hak ve ödevleri ile birlikte kabul ettiğine dair bir ortaklık dilekçesi vermiş olmak.

e) Kooperatifin çalışma konularına giren konularda ticaret ve komisyonculuk yapmamak.

f) Ortaklık için taahhüt ettiği sermayenin en az dörtte birini peşin olarak ödemek.

g) Sulama kooperatifleri için sulanabilir bölge içerisinde arazi sahibi olmak.

h) Su ürünleri kooperatifi için avcılık ruhsat teskeresi veya yetiştiricilik belgesi sahibi olmak.

2.1.6. Kooperatiflerde Ortakların Hakları ve Sorumlulukları

Kooperatif ortaklarının ekonomik durumlarını iyileştirmek için bazı haklara sahip olması ve bunun yanında birtakım yükümlülüklere tabii olmaları gerekmektedir (Görsel 2.4). 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda, kooperatif ortaklarının hak ve sorumlulukları kooperatiflerin niteliğine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.

Görsel 2.4: Ortakların hakları

Ortakların bireysel hakları Şekil 2.5'te verilmiştir.

ORTAKLARIN BİREYSEL HAKLARI

- Ortaklıktan çıkma hakkı
- Ortaklık payını devir hakkı
- Çıkarılma kararına karşı genel kurula itiraz veya mahkemeye dava açma hakkı
- Bilgi edinme ve örnek isteme hakkı
- Ticari defterleri ve belgeleri inceleme hakkı
- Genel kurula katılma, seçme ve seçilme hakkı
- Gelir ve gider farkından pay alma hakkı
- Genel kurulda oy kullanma hakkı
- Genel kurulda temsil hakkı
- Genel kurul kararları aleyhine dava açma hakkı
- Denetçilerin dikkatini çekme ve açıklama yapılmasını isteme hakkı
- Tasfiye artığından pay alma hakkı

Şekil 2.5: Ortakların bireysel hakları

Ortakların toplu kullanılabilecek hakları Şekil 2.6'da verilmiştir.

ORTAKLARIN TOPLU KULLANILABİLECEK HAKLARI

- Genel kurulu toplantıya çağırma hakkı
- Gündeme madde ilavesini isteme hakkı

Şekil 2.6: Ortakların toplu kullanılabilecek hakları

Kooperatiflerde ortaklara karşılıklı yardım, kefalet ve dayanışma gibi sorumluluklar yüklenmelidir. Kooperatif ortaklarından istenilen borç ve yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmemesi kooperatifle olan ilişkilerin devamını etkiler. Ortaklardan bir ya da birkaçının kooperatife karşı yüklendiği sorumlulukları yerine getirmemesi hâlinde kooperatif içinde güven ilişkisi zedelenir. Kooperatif ortaklarının çeşitli sorumlulukları vardır (Şekil 2.7).

KOOPERATİF ORTAKLARININ SORUMLULUKLARI

- Sermaye (ortaklık) payı taahhüt etme
- Zarar vermeme sorumluluğu
- Aidat ödeme sorumluluğu
- Sır saklama sorumluluğu
- Ortakların sadakatle bağlılık sorumluluğu
- Ortakların açığı kapama sorumluluğu

Şekil 2.7: Kooperatif ortaklarının sorumlulukları

2.1.7. Ortaklığın Sona Ermesi

Bir kişinin kooperatif ortaklığını sona erdirebilecek durumlar:

- Ortağın kendi isteği ile ortaklıktan ayrılmak istemesidir (Görsel 2.5).
- Ortaklık payının bir başkasına devredilmesidir.
- Ana sözleşmede belirtilen ve ortaklıktan çıkarılmayı gerektirecek herhangi bir durumun gerçekleşmesidir.

Görsel 2.5: Ortaklıktan ayrılmak

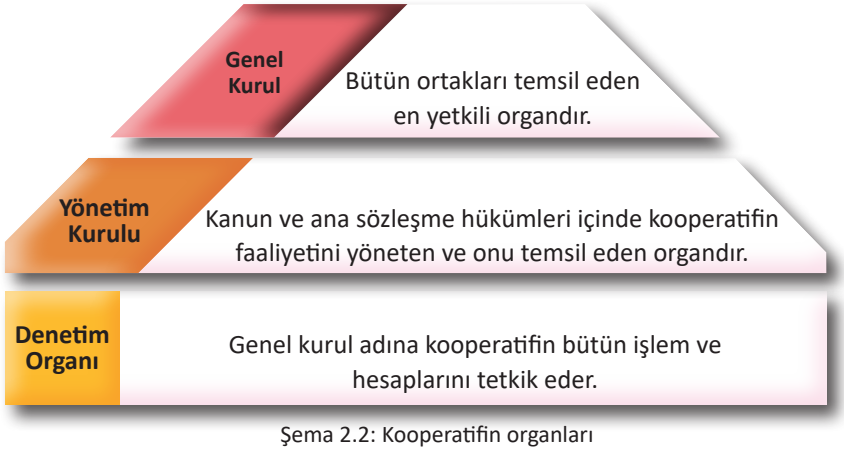
2.2. KOOPERATİFLERİN ORGANLARI

Hazırlık Çalışması

Bir kooperatifin başarılı bir şekilde işletilebilmesi için nasıl bir iş dağılımı yapılabilir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Kooperatifin işleyişini genel kurul ve yönetim kurulları tarafından sağlanırken denetleme organı tarafından da gerçekleşen işlemler incelenmektedir. Genel kurul kooperatiflerin tüm ortaklarının temsil edildiği kuruldur. Kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden yönetim kuruludur. Denetim organları ve denetçiler bütün işlem ve hesaplarını tetkik etmektedir. Kooperatifler, tüm birimler olarak birlik ve uyum içinde çalışmalıdır (Şema 2.2).

KOOPERATİFİN ORGANLARI

Şema 2.2: Kooperatifin organları

2.2.1. Genel Kurul

Kooperatifin oy kullanma hakkına sahip ortaklarının oluşturduğu topluluğa **genel kurul** denir. Genel kurul kooperatifin bütün ortaklarını temsil eden ve karar alan en yetkili organıdır. Genel kurulda alınan tüm kararlar toplantıya katılım sağlansın veya katılım sağlanılmasın tüm ortakları içerir (Görsel 2.6). Genel kurul toplanma amaçları şu şekildedir.

Görsel 2.6: Genel Kurul toplantısı

- Ortaklara kooperatifin yönetimi ile ilgili bilgiler verilir.
- Kooperatif yönetim kurulu ve denetleme organı olarak görev alacaklar seçilir.
- Bir önceki yıl görev yapan yönetim kurulu ve denetleme organı üyelerinin çalışmaları incelenir.

Kooperatif genel kurulu olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanır:

Olağan genel kurul: Kooperatif genel kurulları hesap dönemi sonundan itibaren (çoğunlukla 31 Aralık), altı ay içinde ve yılda en az bir kere toplanmak zorundadır.

Olağanüstü genel kurul: Kooperatiflerin faaliyetleri ile ilgili önemli ve acele kararların alınmasının gerektiği durumlarda genel kurul, olağanüstü olarak toplanır. Ancak kooperatif üst kuruluşuna ortak olunması ve genel kurul toplantısının gündemine konuyla ilgili madde konulması şartıyla, olağan genel kurul toplantıları en fazla iki hesap dönemini kapsayacak şekilde birleştirilebilir.

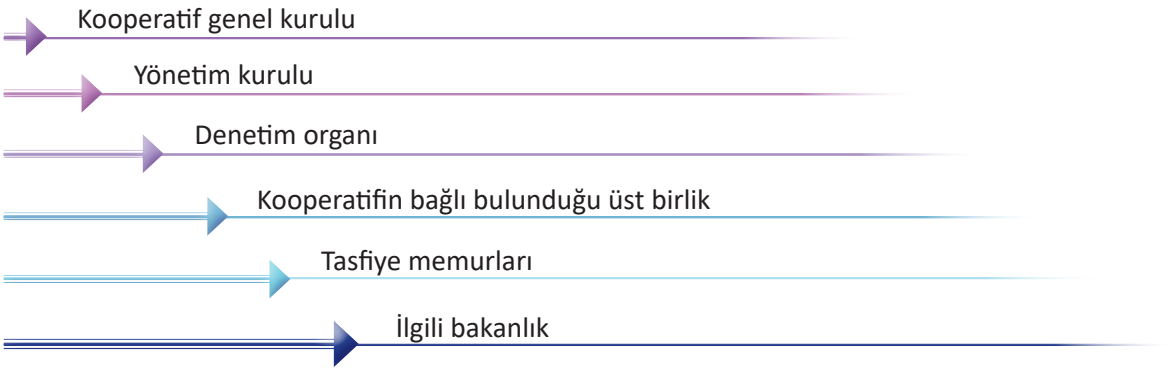
Genel Kurul kooperatif merkezinin bulunduğu yerde toplanır. Genel kurul toplantısı için çağrı toplantı gününden en az otuz gün önce ve en çok iki ay içinde yapılmalı, çağrıda toplantının gün ve saati ile yerinin ve gündem maddelerinin bildirilmesi gerekmektedir.

Genel kurul, ana sözleşmede belirtilen şekilde uygun olarak toplantıya çağrılır. Genel kurul toplantı tarihi, yeri ve gündemi toplantıdan en az on beş gün önce ilgili bakanlığa ve mülki idare amirliğine yazılı olarak bildirilmek zorundadır.

BİLGİ NOTU

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 44. ve ana sözleşmenin 27. maddelerinde belirtilen usul ve esaslar dâhilinde, az ortağın (dörtten az olmamak kaydı ile ortak sayısının 1/10'u) kooperatifi genel kurula çağrı hakkı mevcuttur.

Genel kurulun toplantıya çağrılmasında yetkili olan birimler Şekil 2.8'de belirtilmiştir.

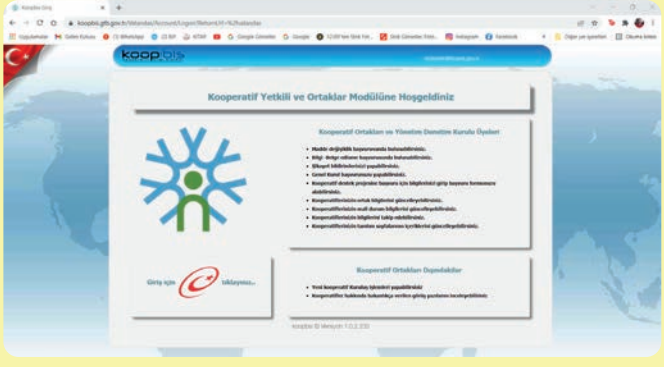

Şekil 2.8: Genel Kurulu toplantıya çağırmaya yetkili olanlar

Genel kurul toplantısına sadece yönetim kurulu tarafından KOOPBİS'ten alınan ortaklar listesinde ismi yer alanlar katılabilir. Genel kurul toplantısı ana sözleşmede hüküm bulunması hâlinde elektronik ortamda da yapılabilir.

BİLGİ NOTU

KOOPBİS, T.C. Ticaret Bakanlığına bağlı Esnaf Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından kullanıma sunulan Kooperatif Bilgi Sistemi'nin kısaltmasıdır. KOOPBİS kooperatif bilgi ve denetim sistemini kurmak ve işletmek için kurulmuştur (Görsel 2.7). İl Ticaret Müdürlüğü bünyesindeki kooperatifçilik uzmanları tarafından her bir kooperatife ait sistemde çevrim içi kayıt açılır. Bu sistem kooperatiflerin unvanı, adresi, vergi dairesi ve vergi numarası, ortak sayısı ve bilgileri, yönetim ve denetleme organı gibi bilgileri sunar. 2019 yılından itibaren her genel kurul öncesi hazırun cetvelinin bu sistem üzerinden alınması zorunludur. KOOPBİS ile kooperatif ve üst kuruluşlarına ait işlemlerin;

Görsel 2.7: KOOPBİS

- Elektronik ortama aktarılması, online olarak sürdürülebilir hâle getirilmesi,
- Kooperatifçilik sektörüne ilişkin sağlıklı verilerin elde edilmesi,
- Kooperatiflerle ilgili politikalar üretilmesinde kullanılacak raporların oluşturulması,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşları ile karşılıklı bilgi paylaşımının sağlanması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRINIZ

https://koopbis.gtb.gov.tr adresi üzerinden yapılabilecek işlemler nelerdir? Araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ana sözleşmede genel kurul toplantı duyurusunun nasıl yapılacağı yönünde bir hüküm yoksa genel kurul aşağıdaki usullerden herhangi biriyle toplantıya çağrılır:

a) Ortaklara, kooperatif temsilcilerine imzalanmış taahhütlü mektuplar yollanır.

b) Yerel gazetelere ilan verilir.

c) Yazılı olarak imza karşılığı duyuru yapılır.

Genel Kurul gündeminde yer almayan hususlar görüşülemez. Ancak kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10'unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları ve genel kurula katılanların yarıdan bir fazlasının kabulü ile Kooperatif Kanunu 46. maddesinde belirtilen konular gündeme ilave edilebilir.

Genel Kurulda her ortak yalnız bir oya sahiptir. Ancak ana sözleşmede açıklama olması şartıyla bir ortak yazılı izin vererek Genel Kurul toplantısında oyunu başka bir ortağa kullandırabilir. Yönetim kurulu ve denetçiler oy hakkı kullanamazlar.

Genel kurulun devir ve terk edemeyeceği yetkileri şunlardır:

a) Ana sözleşmeyi değiştirmek.
b) Yönetim Kurulu ve denetçiler kurulu üyelerini gerekiyorsa tasfiye kurulu üyelerini seçmek.
c) İşletme hesabı, bilanço, gelir ve gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak.
ç) Yönetim ve denetçiler kurullarını ibra etmek.
d) Kanun veya ana sözleşme ile Genel Kurula tanınmış olan konular hakkında karar vermek.
e) Gayrimenkul alımında ve satımında takip edilecek usulü; alınacak gayrimenkulün niteliği, yeri ve azami fiyatını; satılacak gayrimenkulün asgari fiyatını belirlemek.
f) İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek.
g) Yapı kooperatiflerinde; kooperatifin ortak sayısı ile yapılacak konut ve iş yeri sayısını tespit etmektir.

BİLGİ NOTU

İbra: Kelime anlamı aklama, temize çıkarmadır. Bir kimseyi belli bir borcu ödemekten veya yükümlülüğü yerine getirmekten kurtarmak anlamında kullanılmaktadır. Kooperatiflerde ibra, yönetim, denetim ve tasfiye kurulu üyeleri ile kooperatif müdürlerinin yıl içerisinde yapılan işlemlerle ilgili olarak aklanmasıdır.

2.2.2. Yönetim Kurulu

Kooperatif yönetim Kurulu; yasalara, ana sözleşmeye, ve genel kurulun almış olduğu kararlara uygun davranmak suretiyle kooperatifi yönetir. Kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği göstererek kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder. Yönetim kurulu, kooperatifi

temsil ile yetkilendirilmiştir. Buna temsil yetkisi denir (Görsel 2.8).

Görsel 2.8: Yönetim Kurulu toplantısı

Yönetim Kurulu, kanun ve ana sözleşme doğrultusunda kooperatif faaliyetlerini yöneten ve kooperatifi temsil eden icra organıdır. Yönetim Kurulu en az üç üyeden oluşur. Yönetim kurulu üyelerinin kooperatif üyesi olması gerekir. Yönetim kurulu üyesi veya yedek üye olan kişilerin seçilme tarihlerinden itibaren dokuz ay içinde kooperatifçilik eğitim programını tamamlamaları şarttır. Tüzel kişilerin yönetim kurulu üyeliğine seçilmesi hâlinde temsilci belirleyerek kooperatife bildirilmesi gerekir.

Yönetim Kurulu, kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği göstererek kooperatifin gelişmesi ve başarısı için çalışır. Yönetim Kurulu üyeleri en çok dört yıl için seçilebilirler ve ana sözleşmede aksine hüküm yoksa tekrar seçilmeleri mümkündür. Üyelik şartları denetçiler tarafından incelenir. Uygun şartları taşımadıkları veya sonradan kaybettikleri belirlenen üyeliklere yönetim kurulunca son verilir.

Yönetim kurulunun görevleri Şekil 2.9'da belirtilmiştir

1. Kooperatifin çalışma politikalarını belirler.
2. Üyeleri arasında görev dağılımı yapar.
3. Kooperatifin hukuki birliğini korur.
4. Yönetim kurulu defterleri ve tutanakları ile genel kurul tutanaklarını saklar.
5. Yıllık faaliyet raporunu ve bilanço ve gelir gider tablosunu hazırlatmak ve denetim kuruluna incelenmek üzere verir.
6. Yapılan çalışmalarla ilgili genel kurulu bilgilendirir.
7. Ortakları temsil ederken tarafsızlık ilkesini benimser.

8. Kooperatife ortak olmak isteyenlerin, kooperatif üyesi olmak için gerekli şartları taşıyıp taşımadığını araştırarak, karar verir.

9. Ortaklıktan çıkmak isteyen üyelerin bu isteklerini karara bağlar.

10. Kooperatife ortak alımına, gerekli incelemeden sonra karar verir.

11. Sözleşmeyle kendisine yetki verilmişse, ortaklıktan çıkartılmaya karar verir.

12. Kooperatif işlerinin yürütülmesi için müdür ve personel ile temsilci veya vekil atar, gerektiğinde bunların görevlerini sonlandırır.

13. Ortaklarla devamlı haberleşmeyi sağlar ve onları eğitir.

14. Gelir ve gider farkının dağıtılmasını genel kurula teklif eder.

15. Genel kurul olağan veya gerekli durumlarda olağanüstü toplantıya çağırır ve genel kurul gündemini hazırlar.

16. Genel kurul toplantılarına bakanlık temsilcisi ister.

17. Genel kurul kararlarının iptali için dava açar.

18. Yönetim kurulu ortaklarının eksilmesi durumunda varsa yedek üye çağırır.

19. Genel kurulda mektupla kullanılan oyları bakanlık temsilcisi ile birlikte inceler, tutanak düzenler ve imzalar.

20. Tasfiye memuru olarak görevlendirilmişse tasfiye işlerini yürütür.

21. Ortaklardan yükümlülüklerini yerine getirmelerini ister.

Şekil 2.9: Yönetim kurulunun görevleri

Yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1. Kooperatif Defterlerinin Tutulması Sorumluluğu: Kooperatifin bulundurması gereken defterlerin sorumluluğu ve muhafazası yönetim kuruluna aittir.

2. Gelir ve Gider Farkından Doğan Sorumluluklar: Kooperatif sözleşmesinde olumlu farkın ortaklara dağıtılmasına ilişkin hüküm varsa bu dağıtımı yönetim kurulu yapar.

3. Yedek Akçe ve Fon Ayırma ile İlgili Sorumluluklar: Yedek akçe ve fonların ayrılmasından yönetim kurulu sorumludur. Sözleşmede açıklama yoksa yönetim kurulu olumlu gelir gider farkının en az %10'unu normal ve %5 olağanüstü yedek akçe olarak ayırdıktan sonra dağıtım yapabilir (Görsel 2.9).

Görsel 2.9: Yedek akçe ayrılması

BİLGİ NOTU

Gelecekte meydana gelebilecek "ziyanları kapatmak, beklenmeyen masraf, kayıp ve zararları karşılamak suretiyle işletmenin devamını sağlamak amacıyla ihtiyaten kazançlardan ayrılan kıymetlere **yedek akçe**" denir. Diğer bir deyişle yedek akçe kooperatiflerin zor zamanları için ayırdığı parasal kaynaktır.

2.2.3. Denetim Kurulu

Denetim yapabilme bilgi ve becerisine sahip olan kuruldur. 21/10/2021 tarih ve 7339 sayılı Resmî Gazete'de Kooperatif Kanunu ile ilgili yapılan değişiklik 8. Maddesi ile denetim kurulu yerine denetçi kavramı getirilmiştir. Böylelikle 1163 sayılı kooperatif kanunda yer alan 65. madde değişikliğe gidilerek denetleme organında görev yapmak için en fazla dört yıllığına en az bir denetçi seçilmesi şartı getirilmiştir. Kooperatiflerin denetleme organı üyeleri ve yedekleri için en geç dokuz ay içinde kooperatifçilik eğitim programını tamamlamaları gerekmektedir. Görevlendirilen denetçilerin yönetim kurulu tarafından ticaret siciline tescil ettirilmesi gerekir. Ayrıca Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile internet sitesinde denetçiler ilan ettirir.

Denetçi, genel kurul namına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını tetkik eder. Denetçiler finansal tabloların defterlere uygunluğunu, defterlerin düzenli tutulup tutulmadığını ve yapılan işlemlerin ilgili hükümlere uygunluğunu incelemekle yükümlüdür. Denetçiler her yıl denetim sonuçları hakkında genel kurula yazılı bir rapor sunmak zorundadır. Kooperatiflerde denetçiler tarafından onaylanarak genel kurula sunulmayan finansal tablolar ve yönetim kurulu yıllık faaliyet raporları geçersiz sayılır.

Denetçiler işletme hesabı ile bilançonun defterlerle uygunluk olup olmadığını, defterlerin düzenli bir şekilde tutulup tutulmadığını ve işletmenin gerekli hükümlere uygun hareket edip etmediklerine yönelik inceleme yapmakla sorumludur.

Ortakların şahsen sorumlu veya ek ödeme ile yükümlü olduğu kooperatiflerde denetçiler, ortaklar listesinin de usule uygun olup olmadığı da denetçiler tarafından incelenir. Yöneticiler inceleme için denetçilere gerekli defter, belge ve bilgi sunmakla sorumludur.

Denetçiler yaptıkları incelemenin sonuçlarını her yıl yazılı bir raporla genel kurula sunmak zorundadır. Ayrıca gördükleri eksiklikleri, kanun veya ana sözleşmeye aykırı durumları bundan sorumlu olanların bağlı bulundukları organa veya genel kurula bildirmekle yükümlüdürler. Denetçilerin 'sır saklama yükümlülüğü' nedeni ile görevleri sırasında öğrendikleri ve açıklanmasında kooperatifin zarar görmesi söz konusu olacak hususları açıklamaları yasaktır.

T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen kıstaslara uyan kooperatif ve üst kuruluşları dış denetime tabi tutulur (Şekil 2.10).

Tarım satış, tarım kredi, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet, pancar ekicileri kooperatifleri.

Yapı ruhsatı alınmış ve ortak sayısı 100 veya daha fazla olan yapı, turizm geliştirme ve gayrimenkul işletme konularında faaliyet gösteren kooperatifler.

Faaliyet konusuna bakılmaksızın 30 milyon Türk lirası ve üstü net satış hasılatı olan kooperatifler.

Faaliyet konusuna bakılmaksızın 2.000 ve daha fazla ortağı bulunan kooperatifler.

Şekil 2.10: Dış denetime tabi olan kooperatifler

Dış denetim genel kurulu tarafından alınan karar doğrultusunda dış denetim yapabilecek kişiler şu şekildedir.

- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilen bağımsız denetçiler
- 1/6/1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa tabi meslek mensupları
- İlgili Bakanlık tarafından dış denetimle yetkilendirilen, bağlı olunan merkez birlikleri veya merkez birliği kurulamamışsa bağlı olunan birlikler

BİLGİ NOTU

Dış denetime yetkili merkez birlikleri dış denetimi gerçekleştirebilecek kurumsal kapasiteye sahip olmaları gerekir. Dış denetime yetkili merkez birlikleri sadece kendi ortakları olan kooperatif ve birlikleri, birlikler de kendi ortakları bulunan kooperatifleri denetleyebilirler. Dış denetime yetkili birlik/merkez birliği olmak için yapılan başvurular ilgili Bakanlık tarafından değerlendirilir. İlgili Bakanlık tarafından yetkilendirme yapılması hâlinde resmî internet sitesinde ilan edilir.

2.1. ETKİNLİK

Aşağıda belirtilen kooperatif organlarının görevlerini noktalı alanlara yazınız.

Genel kurul:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Yönetim kurulu:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Denetim Kurulu:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (.....) Kooperatiflerin faaliyetleriyle ilgili önemli ve acele kararlar alınması gerektiği durumlarda olağan genel kurul toplantısı yapılır.
2. (.....) Ortaklık payı bir başkasına devredildiğinde ortaklık sona erer.
3. (.....) Kooperatifin unvanı ve merkezi tescil ve ilan edilmelidir.
4. (.....) Kooperatif ana sözleşmesi ortakları bağlayıcı nitelik taşır ve notere onaylatılır.
5. (.....) Kooperatif defterlerinin düzenli olarak tutulup tutulmadığını denetim kurulu denetler.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden doğru olanını yazınız.

bireysel	beşte birini	aidat ödeme
dörtte birini	toplu	tescil ve ilan

6. Genel kurulda oy kullanma hakkı ..... haklarındandır.
7. Genel kurulu toplantıya çağırma hakkına ..... kullanılacak hak denir.
8. Kooperatiflerin ortak sorumluluklarından biri de ..... sorumluluğudur.
9. Kooperatife üye olacak kişi taahhüt ettiği sermayenin en az ..... peşin ödemelidir.
10. Kooperatifin ne suretle temsil olunacağı ve denetleneceği ..... edilmelidir.

C) Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

11. Aşağıdaki ifadelerden hangisi kooperatif kurma işlemlerine başlamadan önce yapılması gerekli olan araştırmalardan biri <u>değildir</u>?

A) Sermaye
B) Yerleşim yeri
C) Ortakların kişilik özellikleri
D) Nerelerden kredi elde edileceği
E) Gelecekte doğabilecek riskler, bunlara karşı alınabilecek önlemler

12. Aşağıdakilerden hangisi kooperatiflerin kuruluşunda gerekli başvuru evraklarındandır.

A) Nüfus cüzdanı

B) İzin dilekçesi

C) Tapu senedi

D) Banka hesap numarası

E) İkametgâh belgesi

Ç) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

13. Kooperatif kuruluş başvurularının şekil ve esas yönünden incelenmesinde yapılacak işlemleri karşılaştırarak yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

..... .

14. Kooperatif genel kurulunun toplanma amacı nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

..... .

15. Kooperatiflerde yönetim ve denetim kurulunun sorumlulukları nelerdir? Karşılaştırarak yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

..... .

3. ÖĞRENME BİRİMİ

KOOPERATİFLERDE BİRLEŞME, DAĞILMA VE TASFİYE

KONULAR

3.1. KOOPERATİFLERDE BİRLEŞME VE TÜR DEĞİŞTİRME

3.2. KOOPERATİFLERDE DAĞILMA

3.3. KOOPERATİFLERDE TASFİYE

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Kooperatiflerde birleşme ve tür değiştirme
- Kooperatiflerde dağılma ve sebepleri
- Kooperatiflerde tasfiye işlemleri

TEMEL KAVRAMLAR

birleşme, dağılma ve tasfiye, tür değiştirme

3.1. KOOPERATİFLERDE BİRLEŞME VE TÜR DEĞİŞTİRME

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Çevrenizdeki kooperatiflerin birleşmesi ve kooperatiflerin tür değiştirmesi hakkında bildiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Devrolunan kooperatifin malvarlığı karşılığında, bir değişim oranına göre devralan kooperatifin paylarının, devrolunan kooperatifin ortaklarınca kendiliğinden edinilmesiyle birleşme gerçekleşir. Birleşmeyle devralan kooperatif devrolunan kooperatifin malvarlığını bir bütün hâlinde devralmış olur (Şekil 3.1).

KOOPERATİFLERDE BİRLEŞMEYİ GERÇEKLEŞTİREBİLECEKLER

- Kooperatifler
- Sermaye şirketleri
- Devralan şirket olmaları şartıyla, şahıs şirketleri

Şekil 3.1: Kooperatiflerde birleşmeyi gerçekleştirebilecekler

Kooperatifler, şahıs şirketlerine devredilemeyeceğinden birleşme gerçekleşemez.

Kooperatifler iki şekilde birleşebilirler:

a) **Devralma şeklinde birleşme:** Bir kooperatifin diğerini devralması ile oluşur. A***K kooperatifi B***M kooperatifini devralır ve A***K kooperatif unvanı ile devam eder.

b) **Yeni kuruluş şeklinde birleşme:** İki kooperatifin yeni bir şirketin içinde bir araya gelmesi ile oluşur. A***K kooperatifi ile B***M kooperatifi birleşir ve C***R AŞ oluştururlar.

3.1. SIRA SİZDE

Sınıfta gruplar oluşturunuz. Her bir grubun farklı faaliyet alanında bir kooperatif kurduğunu varsayınız. Kurduğunuzu düşündüğünüz bu kooperatiflerin birleşmesindeki oluşacak değişimleri defterinize yazınız.

BİLGİ NOTU

Kooperatifler Kanununda birleşmeye ilişkin düzenleme 84 ve 85'inci maddelerdedir. 84. Madde sadece bir kooperatifin bir başka kooperatifle birleşmesini 85'inci madde ise bir kooperatifin bir kamu tüzel kişiliği tarafından devralınmasını düzenlemektedir. Bunun dışında Kooperatifler Kanunu birleşmeye izin vermemektedir. Yeni TTK ile hüküm genişletilmiş kooperatiflerin farklı tür kooperatiflerle birleşmesi mümkün kılınmıştır.

Kooperatifler Kanununa göre kooperatiflerin, başka bir kooperatif, belediye, devlet kuruluşu, kamu müessesesi veya kamuya yararlı dernek ile cemiyet tarafından devralınabileceği belirtilmektedir. Ayrıca kooperatiflerin; sermaye kooperatifleri, kooperatifler, devralan kooperatif olmaları şartıyla şahıs kooperatifleri ve 194'üncü madde gereğince ticari işletmelerle birleşebileceğinden söz edilir.

Birleşme süreci Şekil 3.2'de belirtilmiştir.

1. Kooperatifler arasında görüşme yapılması,
2. Sözleşme yapılması,
3. Rapor hazırlanması,
4. Sözleşme ve raporun incelemeye sunulması,
5. Birleşme kararı alınması,
6. Birleşmenin tescili,
7. Alacaklıların alacaklarına karşı teminat talebi.

Şekil 3.2: Birleşme süreci

3.1.1. Birleşmede Dikkat Edilecek Unsurlar

Kooperatiflerin birleşmesinde dikkat edilecek unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

a) Devredilen kooperatif ortaklarının, mevcut ortaklık paylarını ve haklarını karşılayacak değerde, devralan şirketin payları ve hakları üzerinden isteme hakları vardır. Bu hak, birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarının değeri, oy haklarının dağılımı ve önem taşıyan başka hususlar dikkate alınarak hesaplanır.

b) Ortaklık paylarının değişim oranları belirlenirken, devredilen kooperatifin ortaklarına tahsis olunan ortaklık paylarının gerçek değerlerinin onda birini aşmaması şartıyla bir denkleştirme ödemesi söz konusu olabilir.

c) Birleşme sözleşmesinde ortaklara, devralan şirketteki pay ve ortaklık hakları ile paylarının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesi arasında seçim yapma hakkı tanınabilir.

ç) Devralma yoluyla birleşmede, devralan şirket sermayesini, devir edilen şirketin ortaklarının haklarının korunabilmesi için gerekli olan düzeyde artırmak zorundadır.

d) Yeni kuruluş yolu ile birleşmede, Türk Ticaret Kanunu ile Kooperatifler Kanunu dikkate alınır. Ayni sermaye konulmasına dair düzenlemeler ve asgari ortak sayısına ilişkin maddeleri dışındakiler yeni şirketin kuruluşuna uygulanır.

e) Birleşme sözleşmesinin imzalandığı tarih ile bilanço günü arasında altı aydan fazla zaman geçerse ya da son bilançonun çıkarılmasından sonra birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelir ise birleşmeye katılan şirketler; ara bilanço çıkarmalıdırlar.

f) Birleşme sözleşmesi yazılı yapılmalıdır. Birleşmeye katılan şirketlerin yönetim organları sözleşmeyi imzalamalıdır. Genel kurulları tarafından da onaylanmalıdır.

g) Birleşmeye katılan şirketlerin yönetim organları, birleşme hakkında bir rapor hazırlarlar. Bu rapor ayrı ayrı veya birlikte hazırlanabilir.

h) Birleşme sözleşmesi genel kurulda verilen oyların üçte ikisinin çoğunluğuyla onaylanır.

I) Ana sözleşmede ek ödeme ve başka yükümlülükler varsa kooperatife kayıtlı tüm ortakların dörtte üçünün kararıyla onaylanır.

i) Birleşme kararı alındıktan sonra yönetim organları, birleşmenin tescili için ticaret siciline başvururlar.

j) Bir kooperatif bütün aktif ve pasifleriyle diğer bir kooperatif tarafından devir alınırsa devralan kooperatifin yönetim kurulu, dağılan kooperatifin tasfiye hakkındaki hükümlere göre alacaklarını bildirmeye çağırır.

k) Birleşmede, ortaklık payları ve ortaklık hakları korunmamış veya ayrılma karşılığının uygun belirlenmemiş olması durumunda her ortak şöyle yapmalıdır. Birleşme kararının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilanından itibaren iki ay içinde birleşen şirketlerden birinin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden, uygun bir denkleştirme akçesinin saptanmasını isteyebilir.

3.1.2. Birleşme Sözleşmesi

Birleşme sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Yazılı olmayan birleşme sözleşmeleri geçersizdir. Sözleşmeyi yapma yetkisi, yönetim organına aittir. Yönetim organı bu yetkiyi başkasına devredemez. Sözleşmenin yapılması yönetim organının kararı ile gerçekleşir. İmzayı yetkililer atar (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Birleşme sözleşmesi

Birleşme sözleşmesinde aşağıdaki unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

- Birleşmeye katılan kooperatiflerin ticaret unvanları, hukuki türleri, merkezleri; yeni kuruluş yolu ile birleşme hâlinde, yeni kooperatifin türü, ticaret unvanı ve merkezi
- Kooperatif paylarının değişim oranı, öngörülmüşse denkleştirme tutarı, devrolunan kooperatifin ortaklarının; devralan kooperatifteki paylarına ve haklarına ilişkin açıklamalar
- Devralan kooperatifin, imtiyazlı ve oydan yoksun payların sahipleriyle intifa senedi sahiplerine tanıdığı haklar
- Kooperatif paylarının değiştirilme şekli; birleşmeyle kazanılan payların, devralan veya yeni kurulan kooperatifin bilanço kârına hak kazandığı tarih ve bu isteme ilişkin bütün özellikler,
- Ayrılma akçesi
- Devrolunan kooperatifin işlem ve eylemlerinin devralan kooperatifin hesabına yapılmış sayılacağı tarih
- Yönetim organlarına ve yönetici ortaklara tanınan özel yararlar
- Gereğinde sınırsız sorumlu ortakların isimleri sözleşmede bulunmalıdır.

BİLGİ NOTU

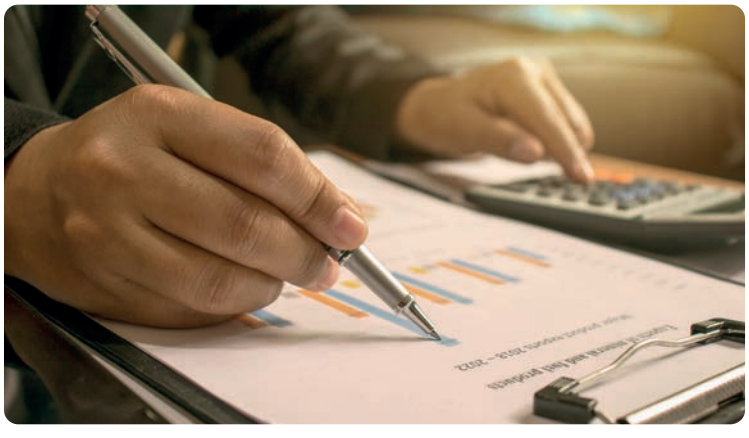
TTK madde 146'da sayılan bu unsurlar asgari unsurlardır. Taraflar isterlerse başka unsurlara da birleşme sözleşmesinde yer verebilirler. Birleşme sözleşmesinde yazılı unsurlar birleşmenin sonuçlandırılması için önemlidir. Sözleşmenin dışında işlem yapılması mümkün değildir.

ARAŞTIRINIZ

Ayrılma akçesi ile ilgili bilgi edininiz. Sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

3.1.3. Birleşme Raporu

Birleşme raporunda birleşmeye katılan kooperatiflerin ortaklarına somut olaydaki birleşmeye ilişkin ve bu birleşmeyi tanımlayan bilgi verilmesini amaçlanmaktadır. Raporun, aydınlatıcı, gerekçeli ve tatmin edici açıklamaları içermesi zorunludur. Birleşme raporunu iki kooperatifin organları ayrı ayrı veya birlikte hazırlarlar. Küçük ve orta ölçekteki kooperatifler tüm ortaklarının onaylaması şartı ile birleşme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler (Görsel 3.2).

Görsel 3.2: Birleşme raporu

Birleşme raporunda bulunması gereken unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

- Birleşmenin amacı ve sonuçları
- Birleşme sözleşmesi, kooperatif paylarının değişim oranı ve öngörülmüşse denkleştirme akçesi; devrolunan kooperatiflerin ortaklarına devralan kooperatif nezdinde tanınan ortaklık hakları
- Gereğinde ayrılma akçesinin tutarı ve kooperatif pay ve ortaklık hakları yerine ayrılma akçesi verilmesinin sebepleri
- Değişim oranının belirlenmesi yönünden payların değerlemesine ilişkin özellikler
- Gereğinde devralan kooperatif tarafından yapılacak artırımın miktarı
- Öngörülmüşse devrolunan kooperatifin ortaklarına, birleşme dolayısıyla yüklenecek olan, ek ödeme ve diğer kişisel edim yükümlülükleri ile kişisel sorumluluklar hakkında bilgi
- Değişik türdeki kooperatiflerin birleşmelerinde, yeni tür dolayısıyla ortaklara düşen yükümlülükler
- Birleşmenin, birleşmeye katılan kooperatiflerin işçileri üzerindeki etkileri ile mümkünse bir sosyal planın içeriği
- Birleşmenin, birleşmeye katılan kooperatiflerin alacaklıları üzerindeki etkileri
- Raporda birleşme, hukuki ve ekonomik yönden açıklanır ve gerekçeleri belirtilir gerekiyorsa ilgili makamlardan alınan onaylarlar da birleşme raporuna eklenmesi
- Birleşme yeni kooperatif çatısı altında olacaksa rapora yeni kooperatifin sözleşmesi de eklenmesi gereklidir.

3.1.4. Birleşme Kararı

Birleşme için yapılması gerekli olanlar yerine getirildikten sonra, yönetim organı genel kurula birleşme sözleşmesini sunar. Birleşme sözleşmesinin kabul edilmesi için her kooperatif türüne göre kararlar ayrı düzenlenir.

Kooperatiflerde birleşme sözleşmesinin kabul edilmesi için verilen oyların üçte ikisinin olumlu olması gerekmektedir. Ayrıca ana sözleşmede birleşme ile ek ödeme, sınırsız sorumluluk gibi yükümlülükler getirilmiş ya da bunlar mevcut olup da genişletilmiş ise birleşmenin onaylanması için kooperatife kayıtlı tüm ortakların dörtte üçünün kararı gerekir. Birleşme sözleşmesinin devrolunan kooperatifin işletme konusunda değişiklik öngörüyorsa birleşme sözleşmesinin ana sözleşmenin değişikliği için gereken yeter sayıda oyla onaylanmalıdır. Kooperatifler Kanununda bu yeterli sayıda kullanılan oyların üçte ikisidir.

Genel kurulda birleşme sözleşmesi onaylandıktan sonra yönetim kurulu birleşmeyi ticaret siciline sunar. Kanunda tescil için süre belirtilmez ancak zaman kaybedilmemesi gerektiği için **karar alınır alınmaz** ifadesi kullanılır. Birleşmenin gereği olarak sermaye artırımına gidilmişse ek olarak ana sözleşme de ticaret siciline sunulur. Kooperatiflerde sermaye artırımına gidilmesi söz konusu olmadığından kooperatif ana sözleşmesinin ticaret siciline sunulmasına gerek olmaz.

BİLGİ NOTU

Birleşme, tescil ile geçerlilik kazanır. Tescil anında devrolunan kooperatifin bütün aktif ve pasifleri devralan kooperatife geçer. Bu durum külli halefiyet ilkesinin yansımasıdır. Devrolunan kooperatifin ortakları da tescilden itibaren devralan kooperatifin ortağı olurlar (TTK madde 153). Tescil sonucunda devrolan kooperatif infisah eder ve ticaret sicilinden silinir (TTK madde 152).

3.1.5. Kooperatiflerde Tür Değiştirme

Kooperatifin hukuki şeklinin değiştirilmesidir. Yani bir şirket hukuki şeklini değiştirebilirken, kooperatifte sermaye şirketine dönüşebilir. Bu değişimin yapılabilmesi için tür değiştirme planı hazırlanır (Görsel 3.3).

Görsel 3.3: Kooperatiflerde tür değiştirme planlaması

Tür değiştirmede, tür değiştirme planını yönetim organı yazılı olarak düzenler ve genel kurula sunar (Şekil 3.3).

KOOPERATİFLERDE TÜR DEĞİŞTİRME PLANINDA BULUNMASI GEREKENLER

- Kooperatifin tür değiştirmeden önceki ve sonraki ticaret unvanı
- Kooperatifin merkezi
- Kooperatifin yeni türüne ilişkin ibare
- Yeni türün kooperatif sözleşmesi
- Ortakların tür değiştirmeden sonra sahip olacakları payların sayısı, cinsi ve tutarı veya tür değiştirmeden sonra ortakların paylarına ilişkin açıklamalar

Şekil 3.3: Kooperatiflerde tür değiştirme planında bulunması gerekenler

Tür değiştirmede sözleşme değil plan öngörülmüştür, çünkü işlem tek taraflıdır. Kooperatif içi ilişkiden doğan bir yapılanma söz konusudur. Tür değiştirme planı hazırlandıktan sonra tür değiştirme raporu hazırlanır. Bu raporun hazırlanmasındaki amaç ortakların tür değişikliği sürecine ilişkin bilgilendirilmesidir (Şekil 3.4).

KOOPERATİFLERDE TÜR DEĞİŞTİRME RAPORUNDA YER ALAN BİLGİLER

- Tür değişikliği kararını almadaki amacın ne olduğu
- Tür değişikliğinin nasıl bir çıktısı olacağı
- Tür değişikliğinin getireceği faydaların, kooperatif bakımından ne olacağı
- Yeni türde ortaklık paylarının nasıl olacağı
- Ortakların yükümlülükleri ve sorumluluklarının nasıl değişeceği

Şekil 3.4: Kooperatiflerde tür değiştirme raporunda yer alan bilgiler

Tür değişikliği raporunun yazılı şekilde olması zorunludur (Şekil 3.5).

KOOPERATİFLERDE TÜR DEĞİŞTİRME RAPORUNDA HUKUKİ VE EKONOMİK YÖNDEN AÇIKLANMASI GEREKENLER

- Tür değiştirmenin amacı ve sonuçları
- Yeni türe ilişkin kuruluş maddelerinde belirtilenlerin yerine getirilmiş bulunduğu
- Yeni kooperatif sözleşmesi
- Tür değiştirmeden sonra ortakların sahip olacakları payların değişim oranı
- Ortaklar ile ilgili olarak tür değiştirmeden kaynaklanan ek ödeme, diğer kişisel yükümlülükler ve sorumluluklar
- Ortaklar için yeni türün oluşturduğu yükümlülükler

Şekil 3.5: Kooperatiflerde tür değiştirme raporunda yer alan bilgiler

Tür değiştirecek kooperatifin yönetim organı, tür değişikliğinin karara bağlanması için tür değiştirme planını genel kurula sunar. Genel kurul, tür değiştirme planının kabul edilmesiyle tür değiştirme kararı alır.

BİLGİ NOTU

Kooperatifler için tür değiştirme kararında aranacak nisap Kanunun 189'uncu maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde düzenlenmiştir. Tür değiştirme kararının onaylanması için ortakların en az üçte ikisinin temsil edilmeleri gerekir ve karar mevcut oyların çoğunluğu ile alınır. Şayet, tür değiştirme kararı ek ödeme gibi ortaklara sorumluluk getiriyorsa kooperatife kayıtlı ortakların üçte ikisinin olumlu oyu gerekecektir. Kooperatifler Kanunu'nda, "Ortakların Paylarının Arttırılması" başlığı altında düzenlenen elli ikinci maddede ortağa ek bir yük getiriliyorsa bütün ortakların dörtte üçünün onayı aranmaktadır. Dolayısıyla Kooperatifler Kanunu daha ağır bir nisap getirmektedir. Ancak yeni yürürlüğe giren 6102 sayılı Kanun uygulanacağından kooperatifler için aranacak nisapta 189'uncu maddeyi uygulamak gerekecektir.

3.1.5.1. Kooperatiflerin Başka Bir Şirket Türüne Dönüşümünün

Kooperatiflerin başka bir türe dönüşümünün aşamaları şu şekilde sıralanır.

Gerçekleşme Aşamaları

a) Tür değişikliği bir kooperatifin hukuki şeklini değiştirmesidir. Kooperatifler, bir sermaye şirketine dönüşebilir. Bölünmede olduğu gibi sınırlı veya sınırsız sorumluluktan kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle şahıs şirketine dönüştürülemezler.

b) Tür değiştirmede ortakların şirket payları ve hakları korunur. Oydan yoksun paylar için sahiplerine eşit değerde paylar veya oy hakkını haiz paylar verilir.

c) Tür değiştirmede, yeni türün kuruluşuna ilişkin hükümler uygulanır.

ç) Yönetim organı bir tür değiştirme planı düzenler. Plan, yazılı şekle ve genel kurulun onayına tabidir. Yönetim organı ayrıca tür değiştirme hakkında yazılı bir rapor hazırlar. Yönetim organı tür değiştirme planı ile yeni türün şirket sözleşmesini genel kurula sunar. Kooperatiflerde ortakların en az üçte ikisinin temsil edilmeleri şartı ile genel kurulda mevcut oyların çoğunluğuyla karar alınır. Eğer ek ödeme yükümlülüğü doğacaksa, kooperatifte kayıtlı ortaklarının üçte ikisinin olumlu oyuyla tür değişikliği kararı alınabilir.

d) Genel kurul kararının ardından yönetim organı tür değiştirmeyi ve yeni şirketin sözleşmesini tescil ettirir. Tür değiştirme tescil ile hukuki geçerlilik kazanır. Tür değiştirme kararı **Ticaret Sicili Gazetesi'**nde ilan edilir.

e) Tür değiştirmede, ortaklık payları ve ortaklık hakları korunmamış veya ayrılma karşılığının uygun belirlenmemiş olması durumunda her ortak her ortak tür değiştirme kararının **Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi**'nde ilanından itibaren iki ay içinde, tür değiştiren şirketlerden birinin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden, uygun bir denkleştirme akçesinin saptanmasını isteyebilir.

3.1. ETKİNLİK

Kooperatiflerde birleşme nasıl gerçekleşir? Bu konuda öğrendiklerinizi aşağıdaki noktalı alana yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.2. ETKİNLİK

Kooperatiflerin birleşmesinde dikkat edilecek unsurlar nelerdir? Araştırınız. Edindiğiniz bilgileri aşağıdaki noktalı alana yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.3. ETKİNLİK

Kooperatiflerin başka bir şirket türüne dönüşümü nasıl gerçekleşir? Bildiklerinizi aşağıdaki noktalı alana yazınız.

3.2. KOOPERATİFLERDE DAĞILMA

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kooperatiflerin dağılmasının üyelerine olumlu ve olumsuz yansıması neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kooperatifler Kanunu kapsamında kooperatiflerin dağılması açıklamalarına yer verilir. Ana sözleşme gereğince genel kurul kararı ile, iflasın açılmasıyla, kanunlarda öngörülen diğer hâllerde, ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı kararlar kooperatiflerin dağılmasına neden olur (Görsel 3.4).

Görsel 3.4: Kooperatiflerde dağılma

Kooperatifin dağılmasında tescil işlemleri ticaret sicili memurluğundan istenir. Kooperatifin borçları ödenirse veya teminata bağlanırsa kooperatifin kaydı sildirilir. Kooperatifin dağılmasının tescili gerçekleştiğinde ortakların bütün hak ve borçları devir alan kooperatife katılmış olur (Şekil 3.6).

KOOPERATİFLERİN DAĞILMA NEDENLERİ

1. Kooperatif ana sözleşme gereği
2. Kooperatif genel kurul kararı
3. İflasın açılması
4. Kanunlarda öngörülen diğer hâllerde, ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı karar
5. Kooperatifin diğer bir kooperatifle birleşmesi veya devir alınması
6. Kooperatifin olağan genel kurulunu yapmaması hâlinde
7. Kooperatifin amacına ulaşma imkânının bulunmadığının ilgili Bakanlıkça tespiti hâlinde mahkemeden alacağı karar

Şekil 3.6: Kooperatiflerin dağılma nedenleri

BİLGİ NOTU

Konut yapı kooperatifleri, ana sözleşmede gösterilen işlerin tamamlanması ve ferdi mülkiyete geçilip konutların ortaklar adına tescil edilmesiyle amacına ulaşmış sayılır ve dağılır. Ancak tescil tarihinden itibaren altı ay içerisinde usulune uygun şekilde ana sözleşme değişikliği yapılarak kooperatifin amacının değiştirilmesi hâlinde dağılmaya ilişkin hüküm uygulanmaz.

Amacına ulaşılarak dağılma sürecine girmiş olan kooperatiflerden çıkan veya çıkarılan ortağın konutu veya iş yeri çıkma veya çıkarılma sebebiyle geri alınamaz; ancak, bu eski ortaklar daha sonra oluşabilecek tasfiye masraflarına katılırlar. Konut kooperatiflerinde yapı kullanma izninin alınmasını müteakip en geç bir yıl içinde ortakların Kat Mülkiyeti Kanununa göre ferdi münasebet işleri sonuçlandırılır.

Kooperatif ana sözleşme gereği: Ana sözleşmede yer verilen özel bir düzenlemeyle kooperatif dağılabilmektedir. T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan örnek ana sözleşmelerde, ortak sayısının yediden aşağı düşmesi dağılma sebebi olarak gösterilmiştir.

Kooperatif genel kurul kararı: Genel kurulda fiilen kullanılan oyların üçte iki çoğunluğunun aldığı karar ile kooperatifler dağılabilir. Ana sözleşmede, bu kararın alınması için oy çoğunluğu hakkında daha ağır hükümler yer alabilir.

İflasın açılması: Kooperatifin elindeki varlıklar borçlarını karşılayamayabilir. Bu durumda alacaklılar veya ortaklar talepte bulunurlar. Böylece iflas kararı alınmak zorunda kalınarak kooperatif dağılabilir (Görsel 3.5).

Görsel 3.5: Kooperatifin İflası

BİLGİ NOTU

İflastan gayrı hâllerde kooperatifin dağılması, yetkili organlar tarafından Ticaret Siciline tescil ile ilan ettirilir. Yetkili organların kimler olacağı ana sözleşmede gösterilir.

Kanunlarda öngörülen diğer hâllerde, ilgili Bakanlığın mahkemeden alacağı karar:

Alınan kararlar aşağıda verilmiştir.

- Kooperatif organlarından genel kurulu, yönetim kurulu, denetim kurulundan birinin mevcut olmaması.
- Kooperatif genel kurulunun üç yıl üst üste olacak şekilde toplanamaması.
- Kooperatif ana sözleşme hükümlerinde kanuna aykırılık tespit edilmesi durumlarında ilgili bakanlığın alacağı karar ile kooperatifler dağılabilir.

Kooperatifin diğer bir kooperatifle birleşmesi veya devir alınması:

Bir kooperatif bütün varlıklarıyla ve kaynaklarıyla aşağıda belirtilenler tarafından devir alınarak dağılabilir. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Diğer bir kooperatif
- Belediye
- Devlet Kuruluşu
- Kamu Müessesi
- Kamuya Yararlı Dernek veya Cemiyetlerdir.

BİLGİ NOTU

Kooperatifler kooperatiflerle, sermaye şirketleriyle birleşebilirler ve birleşme suretiyle devir alınarak kooperatif dağılabilir.

Kooperatifin olağan genel kurulunu yapmaması hâlinde:

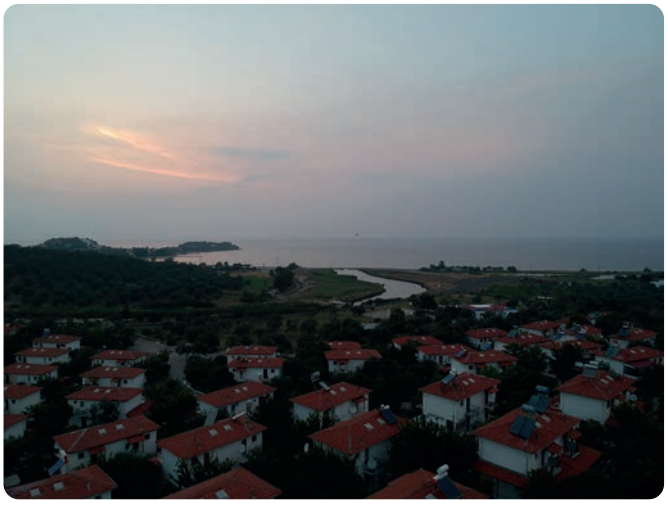
Kooperatif genel kurulu her hesap dönemi sonundan itibaren altı ay içinde toplanmalıdır. Bu toplantı en az yılda bir defa yapılmalıdır. Olağan genel kurul toplantısı üç yıl arka arkaya yapılmazsa bu durumda kooperatif dağılır.

Kooperatifin amacına ulaşma imkânının bulunmadığının ilgili Bakanlıkça tespiti hâlinde mahkemeden alacağı karar:

Ana sözleşmede zorunlu olan amaç ve faaliyetler yer alır. Bunları kooperatifin gerçekleştirmediği tespit edilirse mahkeme kararı ile kooperatif dağılır.

Konut yapı kooperatiflerinde ise aşağıda belirtilen hususlar gerçekleştiğinde amacına ulaşma durumu söz konusu olur ve kooperatif dağılır. Bunlar;

- Konut yapı kooperatifi ana sözleşmede gösterilen işlerin tamamlanmasıdır (Görsel 3.6).

Görsel 3.6: Konut Yapı Kooperatifinin tamamlanması

- Ferdi mülkiyete geçilip konutların ortaklar adına tescil edilmesidir.

BİLGİ NOTU

Konut yapı kooperatiflerinde tescil tarihinden itibaren altı ay içerisinde usulüne uygun şekilde ana sözleşme değişikliği yapılarak kooperatifin amacının değiştirilmesi hâlinde dağılmaya ilişkin hüküm uygulanmaz.

ARAŞTIRINIZ

Konut yapı kooperatiflerinde ferdi mülkiyet ne anlama gelmektedir? Araştırarak elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.4. ETKİNLİK

Kooperatiflerin dağılma sebeplerini aşağıdaki noktalı alana yazınız.

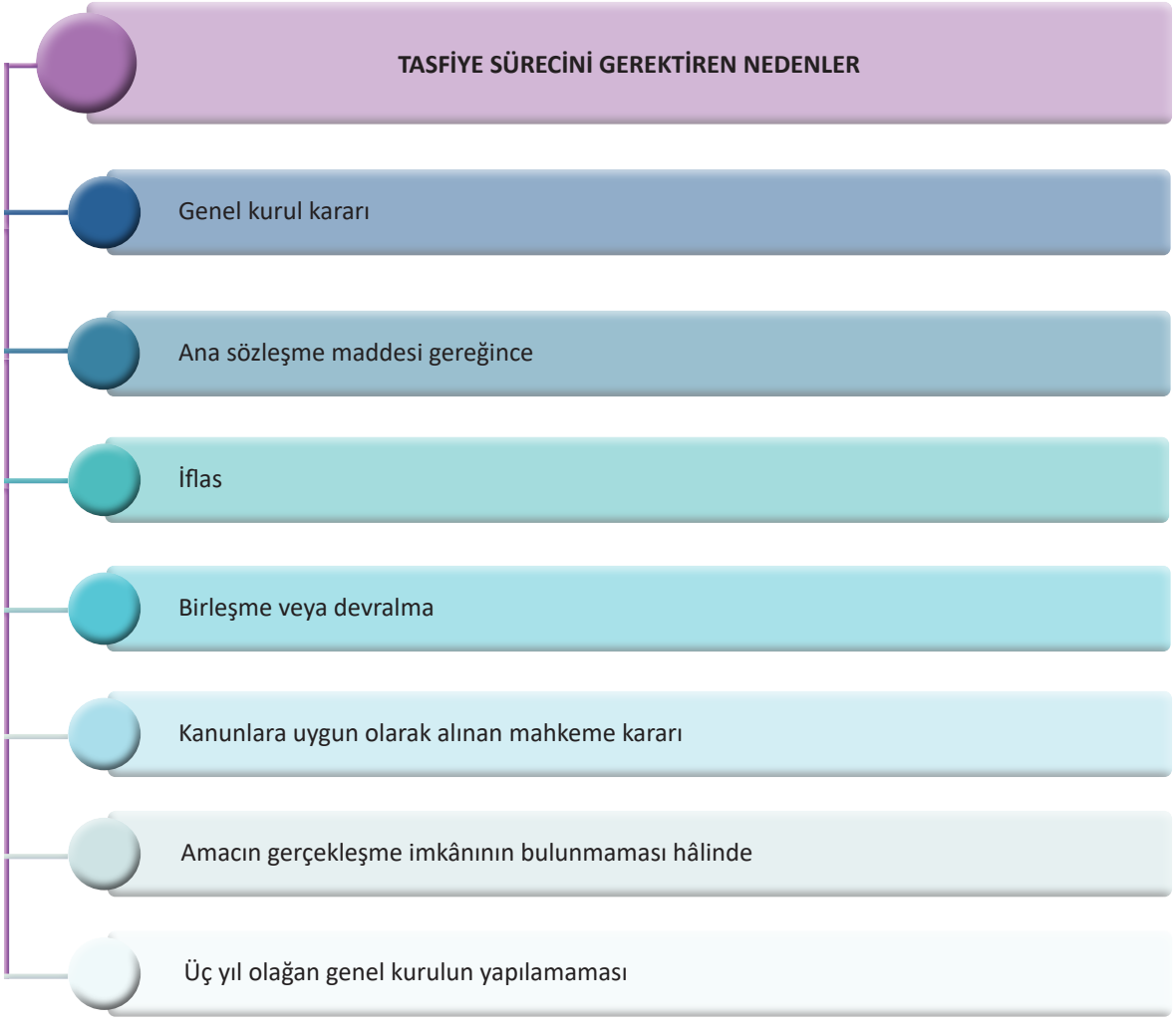
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.3. KOOPERATİFLERDE TASFİYE

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kooperatiflerin tasfiyeye gitme sebepleri neler olabilir? Arkadaşlarınıza düşündüklerinizi söyleyiniz.

Kooperatifler birleşme, bölünme devralma gibi nedenlerle dağılabilir. Bu nedenler dışında Şema 3.1'de sıralanan durumların oluşması hâlinde kooperatiflerin tasfiye edilmesi gerekir.

Şema 3.1: Tasfiye nedenleri

BİLGİ NOTU

Konut yapı kooperatifleri inşaat faaliyetlerinin ana sözleşmeye uygun bir şekilde tamamlanması ve amacına ulaşmış sayılır. Tamamlanan yapılara ait mülkiyet devir işlemlerinin ortaklar adına tescil edilmesiyle konut yapı kooperatiflerinin dağıtımı için tasfiye edilir. Ancak tescil işlemlerini takip eden altı ay içinde kooperatif ana sözleşmesindeki amacın değiştirilmesi hâlinde yapı kooperatifleri dağıtılmayabilir.

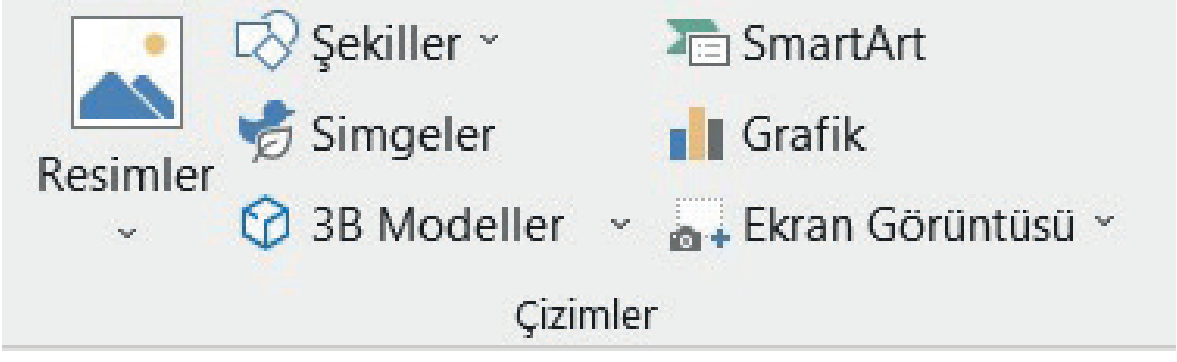
Tasfiye işlemlerinin gerçekleştirilmesi için genel kurul tarafından bir tasfiye kurulu oluşturulur. Genel kurul tarafından tasfiye kurulu oluşturulmadığı takdirde tasfiye işlemleri yönetim kurulu tarafından yürütülür. Tasfiye kurulundaki tasfiye memurlarına belirlenen miktarda ücret ödemesi yapılır.Genel kurul istediği zaman tasfiye kurulunu görevden alabilir ve yeni üye seçebilir. Kooperatiflerin genel kurul toplantılarında oy çokluğu ile karar alınır. Ancak ana sözleşmede farklı bir yeter sayı belirtilmişse ana sözleşmedeki yeterli sayı ile kararlar onaylanır.

Tasfiye kurulu oluşturulmasının normal şartlarda mümkün olmaması, ortaklardan birinin mahkemeye başvurması gibi durumlarda mahkeme tarafından tasfiye üyeleri belirlenebilir.

Kooperatifler kanunu 81. maddesine göre tasfiye kurulu, tasfiye işlemlerini bir an önce bitirilmekle yükümlüdür. Tasfiye hâlindeki kooperatiflerin tasfiye işlemleri tamamlanıncaya kadar tüzel kişiliğini devam eder. Tasfiye hâlindeki kooperatiflerin ticaret unvanı "tasfiye hâlinde" ibaresi eklenerek kullanılır.

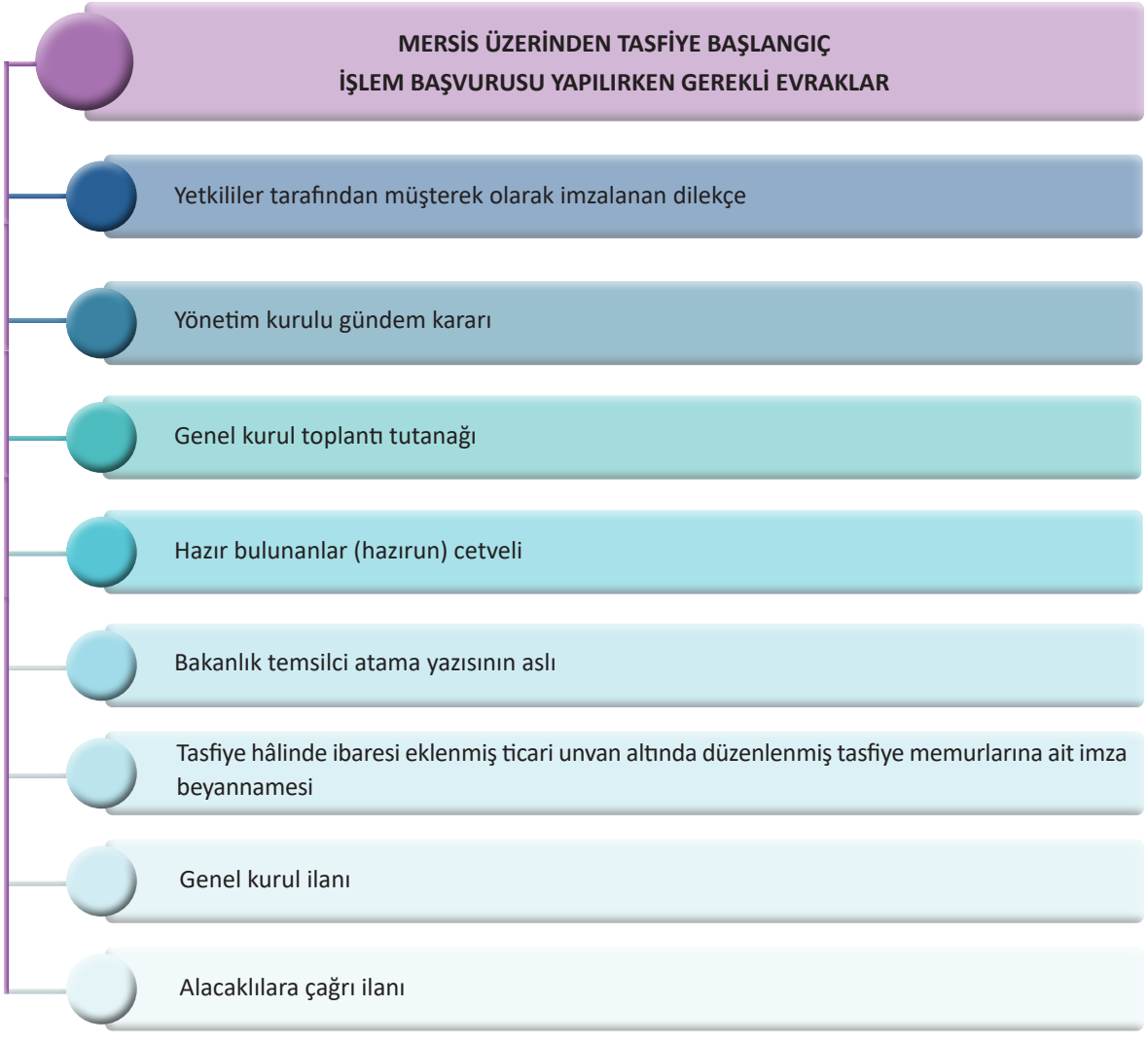
Tasfiye memurları kooperatiflerin durumuna ait envanter çıkartarak tasfiye işlemlerine başlarlar. Kooperatiflerin mal varlıklarının değerinin belirlenmesi için gerekli durumlarda bilirkişilere başvurulabilir. Envanter sonuçlarına göre tasfiyeye başlangıç bilançosunun düzenlenmesive genel kurulda onaylanması gerekir.

Tasfiye başlangıç ve kapanış işlemleri için MERSİS üzerinden bölge temsilciliğine başvuru yapılmalıdır. Başvuru işlemleri için 'Yönetim Kurulu Kararı Başvuruları' seçeneği kullanılır (Görsel 3.7).

Görsel 3.7: MERSİS tasfiye işlemleri başvuru ekranı

MERSİS üzerinden tasfiye başlangıç işlem başvurusu yapılırken gerekli evraklar Şema 3.2'de belirtilmektedir.

Şema 3.2: Tasfiye başlangıç işlemleri için gerekli evraklar

3.5. ETKİNLİK

Görsel 3.8'de yer alan örnek Hazırun Cetvelini tüm sınıf arkadaşlarınızın yer alacağı şekilde bir planlama yaparak düzenleyiniz.

.....KOOPERATİFİNİN ...../...../.....TARİHİNDE YAPILAN .....YILINA AİT OLAĞAN/OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL TOPLANTISINA AİT ORTAKLAR CETVELİ

SIRA NO	ORTAK NO	ORTAĞIN ADI SOYADI	AÇIK İKAMETGÂH ADRESİ	TOPLANTIYA KATILAN TEMSİLCİNİN			ASALATEN KATILAN ORTAĞIN
				ADI SOYADI	YAKINLIK DERECESİ	İMZASI	İMZASI
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

İş bu Ortaklar Cetveli, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 26. maddesi uyarınca kooperatif kayıtlarına uygunolarak düzenlenmiş olup ortak sayısı ..... dır.

YÖNETİM KURULU ÜYELERİ
(Ad Soyadları /Kaşe/İmza)

TOPLANTIYA KATILANLAR :
ASALETEN :
VEKALETEN :
TOPLAM :

BAKANLIK TEMSİLCİSİ (Adı/Soyadı/İmzası)

GENEL KURUL BAŞKANI (Adı/Soyadı/İmzası)

KÂTİP ÜYE (Adı/Soyadı/İmzası)

Görsel 3.8: Örnek Hazırun Cetveli

Tasfiye başlangıç bilançosunun ardından ortaklar tarafından pay bedellerinin tamamının ödenip ödenmediği belirlenir. Henüz ödenmemiş pay bedellerinin varlığı hâlinde ortaklardan ödenmeyen kısımlar tahsil edilir. Kooperatif varlıkları nakde çevrilir (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Kooperatif varlıklarının satışı

Varlıklar tasfiye kurulu tarafından pazarlık yoluyla satılabilir. Toplu miktarlarda satış yapılabilmesi için genel kurul onayı gerekir. Kooperatiften alacağı olduğu belirlenen kişilere taahhütlü mektupla bildirim yapılır. Yerleşim yeri belirlenemeyen alacaklılar için Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde birer hafta ara ile üç kere ilan edilir (Görsel 3.10). Alacaklı olduğu hâlde bildirimde bulunmayanlara ait alacak tutarları T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen bir bankaya yatırılır.

Görsel 3.10: Resmî ilan

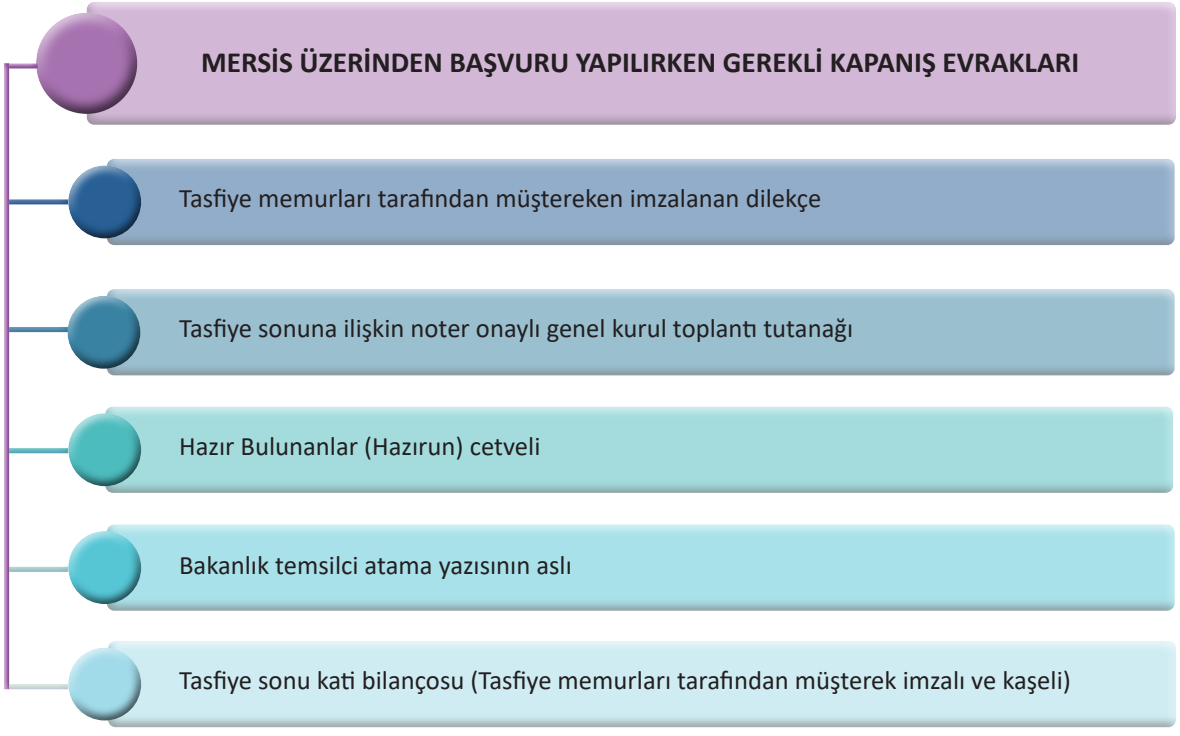
Kooperatife ait borçların ödenmesi için öncelikle yeterli varlığın olup olmadığı belirlenmelidir. Yeterli varlık miktarı olması durumunda borçların hepsi ödenir. Vadesi henüz gelmeyen borçların ödemeleri T.C Merkez Bankası tarafından belirlenen iskonto oranına göre yapılır. Borçlarının tamamının ödenmesi için yeterli varlığın olmadığının anlaşılması hâlinde kooperatif merkezinin bağlı olduğu asliye ticaret mahkemesine kooperatifin iflası için başvuru yapılır.

Tasfiyenin bir yıldan daha uzun sürmesi hâlinde, her dönem sonunda tasfiyeye ilişkin finansal tabloların düzenlenmesi ve genel kurula sunulması gerekir.

Tasfiye kurulu, tasfiye işlemlerinin düzenli yürütülmesi ve güvenliği için gereken defterleri tutarlar. Tasfiye işlemlerinin gerektirdiği işlemler dışında herhangi ticari bir işlem yapamaz. Tasfiye işlemlerinin tamamlanması ile ticaret siciline başvurularak kooperatifin sicilden silinmesi istenir.

Tasfiye hâline giren kooperatiflerde tüm borçlar ödendikten sonra ortakların pay bedelleri geri iade edilir. Borç ödemeleri sonunda kalan mal varlığı olması durumunda ana sözleşme maddelerine uygun olarak ortaklar arasında paylaştırılır. Kalan mal varlığının dağıtımı, ana sözleşmede aksine bir madde bulunmaması şartı ile ortaklar arasında eşit bir şekilde yapılır.

Tasfiye sonunda kapanış işlemleri için MERSİS üzerinden bölge temsilciliğine başvuru yapılmalıdır. MERSİS üzerinden başvuru yapılırken gerekli kapanış evraklar Şema 3.3'te gösterilmektedir.

Şema 3.3: Tasfiye kapanış işlemleri için gerekli evraklar

Üç kez alacaklılara çağrı yapılarak resmen başlayan tasfiye dönemi tüm borçlar ödenerek ve tüm alacaklar tahsil edilerek devam edilir. Tüm borçlar ve alacaklar kapatıldıktan sonra son bir genel kurul daha yapılır. Genel kurulun ardından tasfiyeyi kapanışının ticareti siciline tescil ve ilanı yapılır. Vergi dairesi kaydı da silindikten sonra tüm tasfiye/kapanış süreci sonlanmış olur.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (.....) Kooperatiflerde birleşme iki şekilde olur.
2. (.....) Kooperatiflerin birleşme sürecinde sözleşme yapılır, rapor hazırlanmaz.
3. (.....) Kooperatifler, sermaye şirketine dönüşebilirler.
4. (.....) Kooperatiflerin iflası dağılma sebeplerinden biridir.
5. (.....) Kooperatiflerde tasfiyenin gerçekleştirilmesi için genel kurul tarafından bir tasfiye kurulu oluşturulur.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden doğru olanını yazınız.

sermaye şirketleri	mersis	ana sözleşme
tasfiye hâlinde	yönetim kurulu	genel kurulunun

6. Tasfiye başlangıç ve kapanış işlemleri için ..... üzerinden bölge temsilciliğine başvuru yapılmalıdır.
7. Tasfiye hâlindeki kooperatiflerin ticaret unvanı ..... ibaresi eklenerek kullanılır.
8. Kooperatifler ..... ile birleşebilirler.
9. Kooperatif ..... üç yıl üst üste olacak şekilde toplanamaması hâlinde dağılma gerçekleşir.
10. Birleşme sözleşmesini yapma yetkisi ..... aittir.

C) Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

11. **Bir kooperatif bütün varlıklarıyla ve kaynaklarıyla aşağıda belirtilenlerden hangisi tarafından devir alınarak dağılabilir?**

A) Belediye
B) Holding
C) Şirket
D) Özel banka
E) Vergi Dairesi

12. Aşağıdakilerden hangisi kooperatiflerin tür değiştirmesi planında bulunması gereken özelliklerden <u>değildir</u>?

A) Kooperatif raporu

B) Kooperatifin tür değiştirmeden önceki ticaret unvanı

C) Yeni türün kooperatif sözleşmesi

D) Kooperatifin merkezi

E) Kooperatifin tür değiştirmesinden sonraki ticaret unvanı

Ç) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

13. Kooperatiflerin tasfiyesi ve dağılması arasındaki farklar nelerdir? Karşılaştırarak yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Kooperatiflerin tür değiştirme raporunda bulunması gerekenlerin neler olduğunu maddeler hâlinde yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Kooperatif birleşme sözleşmesi ile kooperatif birleşme raporunda bulunması gerekli olanları farklılıklarıyla yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.
ÖĞRENME
BİRİMİ

KOOPERATİFLERDE MUHASEBE KAYITLARI

KONULAR

4.1. KOOPERATİFLERDE TUTULAN DEFTERLER
4.2. KOOPERATİFLERDE KURULUŞ MUHASEBE KAYITLARI
4.3. ÜYE ÖDEMELERİNİN MUHASEBE KAYITLARI
4.4. ORTAKLIKTAN ÇIKIŞ İŞLEMLERİ VE MUHASEBE KAYITLARI
4.5. TASFİYE İŞLEMLERİ MUHASEBE KAYITLARI

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Kooperatifler tarafından tutulan defterler
- Kooperatiflerde kuruluş işlemlerinin muhasebeleştirilmesi
- Aidat ve diğer ödemelerin muhasebeleştirilmesi
- Ortaklıktan çıkış işlemlerinin muhasebeleştirilmesi
- Kooperatiflerde tasfiye işlemlerinin muhasebeleştirilmesi

TEMEL KAVRAMLAR

aidat, aktif, alacak, bilanço, borç, büyük defter, defter ve belgeler, kuruluş kaydı, ortaklık, pasif, sermaye, taahhüt, tasfiye, üyelik, yevmiye defteri

4.1. KOOPERATİFLERDE TUTULAN DEFTERLER

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Söz uçar yazı kalır atasözünden yararlanarak belgelerin kayıt altına alınmasının önemini arkadaşlarınızla tartışınız.

TTK'nin 64. maddesine göre her tacir, ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorundadır. Defterlerin işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek nitelikte tutulması gerekir. İşletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişmesinin defterlerden izlenebilmesi gerekir.

Kooperatifler Kanunu'nun 89. maddesine göre kooperatiflerin uyması gereken muhasebe usullerini ve tutulması gereken defterlere ilişkin hükümleri içermektedir. İlgili durumlarda Vergi Usul Kanunu (VUK) hükümlerinin uygulanması gerekir. VUK'a uygun **Tek Düzen Hesap Sistemi** usul ve esasları kooperatifler için geçerlidir. **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ**inde kooperatifler için herhangi bir istisna yoktur.

Kooperatifler, kooperatif birlikleri, kooperatif merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği tarafından uygulanacak muhasebe usulleri ve tutulması zorunlu defterler hakkında 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri uygulanır. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından düzenlenir.

Kooperatifler tarafından tutulması gereken defterler; zorunlu, ilave ve isteğe bağlı olmak üzere üç gruba ayrılır. Kooperatifler tarafından kullanılabilecek bu defterlerin ayrımı Şema 4.1 ile gösterilmektedir.

Şema 4.1: Kooperatiflerin tutabilecekleri defterler

Defterler ve gerekli diğer kayıtlar Türkçe tutulur. Kısaltmalar, rakamlar, harfler ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamları açıkça belirtilmelidir. Defterlere gerekli kayıtlar eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılmalıdır.

Yapılacak bir yazının veya kayıtın, önceki içeriği belirlenmesine engel olacak şekilde çizilmesi veya değiştirilmesi yasaktır.

Fiziki veya elektronik ortamda tutulan ticari defterlerin nasıl tutulacağı, defterlere kayıt zamanı, onaylanma, açılış ve kapanış onaylarının şekli ve esasları T.C. Ticaret Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından birlikte çıkarılacak tebliğler ile belirlenir (Görsel 4.1).

Görsel 4.1: T.C. Ticaret Bakanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı

4.1. SIRA SİZDE

Defter ve belgelere kayıt yapılırken dikkat edilmesi gerekenlerle ilgili bir afiş veya poster çalışması yapınız. Hazırladığınız çalışmayı sınıf panosunda arkadaşlarınızla paylaşınız.

4.2. KOOPERATİFLERDE KURULUŞ MUHASEBE KAYITLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bir işletmenin giderleri neler olabilir? Örneklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kooperatiflerin kuruluş için hazırlayacakları ana sözleşme ile kuruluş izni almaları gerekir. Kurucu ortaklar tarafından taahhüt edilen sermaye 501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE hesabının borcuna kaydedilirken 500 SERMAYE hesabı alacaklı olarak kaydedilir. Taahhütte bulunan ortaklar tarafından taahhüt edilen sermaye paylarının ödemesi gerçekleştikçe 501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE hesabı alacaklı olarak kaydedilir. Ortaklar tarafından yapılan ödemenin niteliğine göre ilgili hesaplar borçlu olarak kayda geçer.

Kuruluş sırasında yapılan gider ve harcamalar 262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ hesabının veya 770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ hesabının borç kısmına kaydedilebilir. 262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ hesabını kullanmayı tercih eden kooperatif, kuruluş giderlerini aktifleştirmektedir. 770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ hesabını kullanmayı tercih eden kooperatifler ise kuruluş giderlerini direkt gider şeklinde göstererek dönem sonu gelir ve gider hesaplarına aktarmaktadır.

BİLGİ NOTU

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 4.maddesine göre kurumlar tarafından taahhüt edilen nakdî sermayenin 1/4'ü Ticaret Siciline tescil ve ilanı ile tüzel kişilik kazandıktan sonra kooperatif ya da kooperatif birliği hesabına aktarılmak üzere kurucu ortaklarca Ana sözleşmede belirtilen ilk yönetim kurulu üyelerinden birine ödenmesi ve bu hususun kooperatif izin başvuru formunda beyan edilmesi gerekir.

Kooperatif Birliği Kurucularının en az 50 pay taahhüt etmeleri gerekir.

Kooperatifler Kanunu'nun 4.maddesine göre sermaye taahhüdünün 1/4'ünün ortaklardan birine teslim edilmesi ve sonrasında bu ortak tarafından ödemenin yapılması 136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR hesabı ile kayda geçirilir.

1. Örnek

M***A Köyü Çevre Koruma Geliştirme ve İşletme Kooperatifi, deniz kaplumbağalarının nesillerini sürdürebilmeleri için kumsalların korunması ve organik tarımın sürdürülebilirliği için on iki kişi tarafından 01.03.202X tarihinde gerekli yasal süreçler tamamlanarak kurulmuştur. Her bir ortaklık payının değeri 100,00 TL'dir. Bir ortak tarafından taahhüt edilen pay adeti yüzer adettir.

120.000,00 TL'lik toplam sermayenin ortaklar tarafından 1/4'ü nakit olarak Ortak K'ye teslim edilmiştir. Ortak K tarafından toplanan 1/4'lük sermaye taahhüt tutarı 01.03.202X tarihinde kooperatif adına açılan banka hesabına yatırılmıştır.

Kooperatifin kuruluş işlemleri için 2.500,00 TL gider ve 540,00 TL'lik KDV gideri gerçekleştirilmiştir. Kuruluş giderlerinin tamamı ortak K tarafından karşılanmıştır.

10.03.202X tarihinde ortaklardan K, L, M, N ve O tarafından kalan taahhüt miktarının peşin ödemesi yapılmıştır. Diğer ortaklar kalan taahhütlerinin tamamını 15.03.202X tarihinde banka hesabına yatırmıştır. 16.03.202X tarihinde ortak K'ya olan borç peşin olarak ödenmiştir.

İstenen: İlgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

Çözüm:

a) Yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

			01.03.202X		BORÇ	ALACAK
1	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI				120.000,00	
	501.01 Ortak K	10.000,00				
	501.02 Ortak L	10.000,00				
	501.03 Ortak M	10.000,00				
	501.04 Ortak N	10.000,00				
	501.05 Ortak O	10.000,00				
	501.06 Ortak Ö	10.000,00				
	501.07 Ortak P	10.000,00				
	501.08 Ortak R	10.000,00				
	501.09 Ortak S	10.000,00				
	501.10 Ortak Ş	10.000,00				
	501.11 Ortak T	10.000,00				
	501.12 Ortak U	10.000,00				
			500 SERMAYE HESABI			
			500.01 Ortak K	10.000,00		120.000,00
			500.02 Ortak L	10.000,00		
			500.03 Ortak M	10.000,00		
			500.04 Ortak N	10.000,00		
			500.05 Ortak O	10.000,00		
			500.06 Ortak Ö	10.000,00		
			500.07 Ortak P	10.000,00		
			500.08 Ortak R	10.000,00		
			500.09 Ortak S	10.000,00		
			500.10 Ortak Ş	10.000,00		
			500.11 Ortak T	10.000,00		
			500.12 Ortak U	10.000,00		
	Kurucu ortakların sermaye taahhütleri					
			/ /			

	01.03.202X				
2	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI			30.000,00	
	136.01 Ortak K	30.000,00			
	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI				30.000,00
	501.01 Ortak K		2.500,00		
	501.02 Ortak L		2.500,00		
	501.03 Ortak M		2.500,00		
	501.04 Ortak N		2.500,00		
	501.05 Ortak O		2.500,00		
	501.06 Ortak Ö		2.500,00		
	501.07 Ortak P		2.500,00		
	501.08 Ortak R		2.500,00		
	501.09 Ortak S		2.500,00		
	501.10 Ortak Ş		2.500,00		
	501.11 Ortak T		2.500,00		
	501.12 Ortak U		2.500,00		
	Sermaye taahhüdünün 1/4'ünün Ortak K'ya ödenmesi				
	01.03.202X				
3	102 BANKALAR HESABI			30.000,00	
	102.01 X Bankası	30.000,00			
	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI				30.000,00
	136.01 Ortak K		30.000,00		
	Sermaye taahhüdünün 1/4'ünün Ortak A tarafından bankaya yatırılması				
	01.03.202X				
4	262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİD. HESABI			2.500,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HESABI			540,00	
	331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI				3.040,00
	331.01 Ortak A		3.040,00		
	Kuruluş giderlerini karşılayan ortağa borçlanılması				
	10.03.202X				
5	100 KASA HESABI			37.500,00	
	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI				37.500,00
	501.01 Ortak K		7.500,00		
	501.02 Ortak L		7.500,00		
	501.03 Ortak M		7.500,00		
	501.04 Ortak N		7.500,00		
	501.05 Ortak O		7.500,00		
	Ortak K, L, M, N ve O tarafından kalan sermaye taahhütlerinin ödenmesi				
	/ /				

	15.03.202X			
6	102 BANKALAR HESABI		52.500,00	
	102.01 X Bankası			
	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			52.500,00
	501.06 Ortak Ö	7.500,00		
	501.07 Ortak P	7.500,00		
	501.08 Ortak R	7.500,00		
	501.09 Ortak S	7.500,00		
	501.10 Ortak Ş	7.500,00		
	501.11 Ortak T	7.500,00		
	501.12 Ortak U	7.500,00		
	Diğer ortaklar tarafından kalan sermaye taahhütlerinin yerine getirilmesi			
	16.03.202X			
	331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI		3.040,00	
	331.01 Ortak A	3.040,00		
	100 KASA HESABI			3.040,00
	Ortak K'ye olan borcun ödenmesi			
	/ /			

b) Kuruluş bilançosu aşağıdaki gibidir.

AKTİF (VARLIKLAR)		M***A KÖYÜ ÇEVRE KORUMA GELİŞTİRME ve İŞLETME KOOPERATİFİ 10.10.202X TARİHLİ KURULUŞ BİLANÇOSU	(KAYNAKLAR) PASİF	
1 DÖNEN VARLIKLAR		**30.540,00**	**3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**	**3.040,00**
10 HAZIR DEĞERLER	**30.000,00**		**33 DİĞER BORÇLAR**	**3.040,00**
102 BANKALAR	30.000,00		331 ORT. BORÇLAR	3.040,00
19 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	**540,00**		**4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**	**0**
191 İNDİRİLECEK KDV	540,00			
			5 ÖZKAYNAKLAR	**30.000,00**
2 DURAN VARLIKLAR		**2.500,00**	**50 ÖDENMİŞ SERMAYE**	**30.000,00**
26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	**2.500,00**		500 SERMAYE HESABI	120.000,00
262 KUR. VE ÖRGÜT. GİD.	2.500,00		501 ÖDENMEMİŞ SERM.(-)	(90.000,00)
		33.040,00		**33.040,00**

c) Büyük defter kayıtları aşağıdaki gibidir.

B 501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS. A	
120.000,00	30.000,00
	37.500,00
	52.500,00

B 500 SERMAYE HESABI A	
	120.000,00

B 136 DİĞ. ÇEŞİTLİ ALACAK. HS. A	
30.000,00	30.000,00

B 102 BANKALAR HESABI A	
30.000,00	
52.500,00	

B 191 İNDİRİLECEK KDV HESABI A	
540,00	

B 262 KUR. VE ÖRGÜT. GİD. HS. A	
2.500,00	

B 331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. A	
3.040,00	3.040,00

B 100 KASA HESABI A	
37.500,00	3.040,00

4.2. SIRA SİZDE

C***A Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bölgesel tarım ürünleri ile tarım yapmak amacıyla on kişi tarafından 05.06.202x tarihinde kurulmuştur. Yöresel tarım yapan kurucu ortaklar tarafından 60.000,00 TL'lik toplam sermaye taahhüdü ile kooperatifin kuruluş işlemleri başlatılmıştır. Bir adet ortaklık payının değeri 100,00 TL olup her bir ortağın taahhüt ettiği pay adeti altmışar adettir.

Ortaklar tarafından sermaye taahhüt miktarlarının 1/4'ü nakit olarak Ortak B'ye teslim edilmiştir. Ortak B tarafından toplanan sermaye taahhüt tutarı 05.06.202X tarihinde kooperatif adına açılan banka hesabına yatırılmıştır.

Kooperatifin kuruluş işlemleri için 1.750,00 TL gider ve 306,00 TL'lik KDV gideri gerçekleştirilmiştir. Kuruluş giderlerinin tamamı Ortaklardan C tarafından karşılandığı için ortak C'ye borçlanılmıştır.

18.06.202X tarihinde gerekli yasal süreçler tamamlanarak kooperatif resmen kurulmuştur. 24.6.202X tarihinde kalan taahhütlerin tamamı ortaklar tarafından peşin olarak yatırılmıştır.

İstenen: İlgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

2. Örnek

A***A Yöresel Ürünler Kooperatifi bölgenin doğal ve el yapımı yöresel lezzetlerin tanıtımını yaparak ev hanımlarına ekonomik anlamda iş gücü imkânı oluşturmak amacı ile yedi kişi tarafından kurulma kararı alınmıştır.

Her bir ortak 5.000,00 TL sermaye taahhüdünde bulunarak kooperatif kuruluş işlemlerine başlanmıştır. Her bir ortağın taahhüt ettiği pay adeti ellişer adet olup bir ortaklık payının değeri 100,00 TL'dir.

Ortaklar tarafından sermaye taahhüt miktarlarının 1/4'ü nakit olarak Ortak A'ya teslim edilmiştir. Ortak A tarafından toplanan sermaye taahhüt tutarı aynı gün içinde kooperatif adına açılan banka hesabına aktarılmıştır.

Kuruluş işlemleri sırasında noter, tescil, harç gibi yasal işlemlerin tamamlanmasına dair 1.400,00 TL gider ve 270,00 KDV giderine katlanılmıştır. Kuruluş giderlerinin tamamı Ortaklardan A tarafından karşılanmıştır.

10.10.202X tarihinde gerekli yasal süreçler tamamlanarak kooperatifin resmî kuruluşu gerçekleşmiştir. 20.10.202X tarihinde Ortakların tamamı tarafından kalan taahhüt miktarları peşin olarak yatırılmıştır.

20.10.202X tarihinde kooperatifin merkezi olarak kullanılmak üzere kiralanan büro için aylık 2.000,00 TL brüt kira bedeli peşin ödenmiştir. Kira bedelinden %20 stopaj vergisi alınmıştır.

21.10.202X tarihinde Kooperatif faaliyetlerinde kullanılmak üzere 7.000,00 TL'lik (%18 KDV hariç) büro mobilyası alınmış bedeli banka hesabından karşılanmıştır.

İstenen: İlgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

Çözüm:

a) Yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

		10.10.202X		BORÇ	ALACAK
1	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			35.000,00	
	501.01 Ortak A	5.000,00			
	501.02 Ortak B	5.000,00			
	501.03 Ortak C	5.000,00			
	501.04 Ortak Ç	5.000,00			
	501.05 Ortak D	5.000,00			
	501.06 Ortak E	5.000,00			
	501.07 Ortak F	5.000,00			
		500 SERMAYE HESABI			35.000,00
		500.01 Ortak A	5.000,00		
		500.02 Ortak B	5.000,00		
		500.03 Ortak C	5.000,00		
		500.04 Ortak Ç	5.000,00		
		500.05 Ortak D	5.000,00		
		500.06 Ortak E	5.000,00		
		500.07 Ortak F	5.000,00		
	Kurucu ortakların sermaye taahhütleri				
		10.10.202X			

2	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI	10.10.202X		8.750,00	
	136.01 Ortak A	8.750,00			
		501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			8.750,00
		501.01 Ortak A	1.250,00		
		501.02 Ortak B	1.250,00		
		501.03 Ortak C	1.250,00		
		501.04 Ortak Ç	1.250,00		
		501.02 Ortak D	1.250,00		
		501.03 Ortak E	1.250,00		
		501.04 Ortak F	1.250,00		
	Sermaye taahhüdünün 1/4'ünün Ortak A'ya ödenmesi				
		10.10.202X			
3	102 BANKALAR HESABI			8.750,00	
	102.01 X Bankası				
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI			
		136.01 Ortak A	8.750,00		8.750,00
	Sermaye taahhüdünün 1/4'ünün Ortak A tarafından bankaya yatırılması				
		10.10.202X			
4	262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİD. HESABI			1.400,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HESABI			270,00	
		331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI			1.670,00
		331.01 Ortak A	1.670,00		
	Kuruluş giderlerini karşılayan ortağa borçlanılması				
		20.10.202X			
5	100 KASA HESABI			26.250,00	
		501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			26.250,00
		501.01 Ortak A	3.750,00		
		501.02 Ortak B	3.750,00		
		501.03 Ortak C	3.750,00		
		501.04 Ortak Ç	3.750,00		
		501.02 Ortak D	3.750,00		
		501.03 Ortak E	3.750,00		
		501.04 Ortak F	3.750,00		
	Sermaye taahhütlerinin kalan kısmının ödenmesi				
		/ /			

	20.10.202X			
6	770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI		2.000,00	
	770.01 Kira gideri			
	100 KASA HESABI			1.600,00
	360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI			400,00
	361.01 Kira Stopaj	400,00		
	21.10.202X			
7	255 DEMİRBAŞLAR HESABI		7.000,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HESABI		1.260,00	
	102 BANKALAR HESABI			8.260,00
	102.01 X Bankası	8.260,00		
	/ /			

b) Kuruluş bilançosu aşağıdaki gibidir.

AKTİF (VARLIKLAR)		A**A YÖRESEL ÜRÜNLER KOOPERATİFİ 10.10.202X TARİHLİ KURULUŞ BİLANÇOSU		(KAYNAKLAR) PASİF	
1 DÖNEN VARLIKLAR		**8.750,00**	**3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**		**1.670,00**
10 HAZIR DEĞERLER		**8.750,00**	**33 DİĞER BORÇLAR**		**1.670,00**
102 BANKALAR	8.750,00		331 ORT. BORÇLAR	1.670,00	
		270,00			
19 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		**270,00**	**4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**		
191 İNDİRİLECEK KDV	270,00				
			5 ÖZKAYNAKLAR		**8.750,00**
2 DURAN VARLIKLAR		**1.400,00**	**50 ÖDENMİŞ SERMAYE**		**8.750,00**
26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		**1.400,00**	500 SERMAYE HESABI	35.000,00	
262 KUR. VE ÖRGÜT. GİD.	1.400,00		501 ÖDENMEMİŞ SERM.(-)	(26.250,00)	
		10.420,00			**10.420,00**

c) Büyük defter kayıtları aşağıdaki gibidir.

B 501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS. A	
35.000,00	8.750,00
	26.250,00

B 500 SERMAYE HESABI A	
	35.000,00

B 136 DİĞ. ÇEŞİTLİ ALACAK. HS. A	
8.750,00	8.750,00

B 102 BANKALAR HESABI A	
8.750,00	8.260,00

B 191 İNDİRİLECEK KDV HESABI A	
270,00	
1.260,00	

B 262 KUR. VE ÖRGÜT. GİD. HS. A	
1.400,00	

B 331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. A	
	1.670,00

B 100 KASA HESABI A	
26.250,00	1.600,00

B 360 ÖDEN. VERGİ VE FONLAR HS. A	
	400,00

B 770 GENEL YÖNETİM GİD. HS. A	
2.000,00	

B 255 DEMİRBAŞLAR HESABI A	
7.000,00	

4.4. SIRA SİZDE

M***E Yardımlaşma Kooperatifi, ortaklarının gençler başta olmak üzere eğitim, spor, sanat gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve yardımlaşmanın sağlanması için kurulmuştur. Kooperatif 22.06.202X tarihinde sekiz kişi tarafından gerekli yasal süreçler tamamlanarak kurulmuştur. Her bir ortaklık payının değeri 100,00 TL'dir. Bir ortak tarafından taahhüt edilen pay adeti ellişer adettir.

50.000,00 TL'lik toplam sermayenin ortaklar tarafından 1/4'ü nakit olarak Ortak N'ye teslim edilmiştir. Ortak N tarafından toplanan 1/4'lük sermaye taahhüdü 22.06.202X tarihinde kooperatif adına açılan banka hesabına yatırılmıştır.

Kooperatifin kuruluş işlemleri için 1.600,00 TL gider ve 280,00 TL'lik KDV gideri gerçekleştirilmiştir. Kuruluş giderlerinin tamamı Ortak N tarafından karşılanmıştır.

30.06.202X tarihinde tüm ortaklar kalan taahhütlerinin tamamını banka hesabına yatırmıştır.

İstenen: İlgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

4.3. SIRA SİZDE

S***A Köyü Tüketim ve Yardımlaşma Kooperatifi, ortaklarının temel tüketim maddelerine olan ihtiyaçları başta olmak üzere sağlık, eğitim, spor, sanat gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve yardımlaşmanın sağlanması için kurulmuştur. Kooperatif 01.04.202X tarihinde sekiz kişi tarafından gerekli yasal süreçler tamamlanarak kurulmuştur. Her bir ortaklık payının değeri 100,00 TL'dir. Bir ortak tarafından taahhüt edilen pay adeti seksener adettir.

80.000,00 TL'lik toplam sermayenin ortaklar tarafından 1/4'ü nakit olarak Ortak A'ya teslim edilmiştir. Ortak A tarafından toplanan 1/4'lük sermaye taahhüt tutarı 01.04.202X tarihinde kooperatif adına açılan banka hesabına yatırılmıştır.

Kooperatifin kuruluş işlemleri için 1.200,00 TL gider ve 320,00 TL'lik KDV gideri gerçekleştirilmiştir. Kuruluş giderlerinin tamamı Ortak A tarafından karşılanmıştır.

14.04.202X tarihinde ortaklardan B, C ve D tarafından kalan taahhüt miktarının peşin ödemesi yapılmıştır. Diğer ortaklar tarafından 18.04.202X tarihinde kalan taahhütlerinin tamamı banka hesabına yatırılmıştır. 21.04.202x tarihinde ortak A'ya olan borç peşin olarak ödenmiştir.

İstenen: İlgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

BİLGİ NOTU

Görsel 4.2: Yapı kooperatifleri

Kooperatif e-Devlet sistemini kullanarak bürokrasi ve kuruluş işlemlerini azaltabilmektedir. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından e-Devlet sistemine geçilmesi ile otuz beş bin yapı kooperatifinde bürokrasi ve suistimallerin azaltılması hedeflenmektedir. Sistem sayesinde yapı kooperatifi üyeleri, kooperatifin attığı her adımı e-Devlet üzerinden takip edebilecektir. Kooperatif ortaklarının ödeyeceği üyelik aidatları ve diğer ödemelerin elden tahsilat dönemi de sona ermektedir. Üyeler ödemelerini sadece banka aracılığıyla yapacaktır. Böylece elden yapılan ödemeler nedeniyle yaşanan anlaşmazlık, usulsüzlük ve suiistimallerin önüne geçilecektir (Görsel 4.2).

4.3. ÜYE ÖDEMELERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kooperatiflerde alınan üyelik aidatları karşılığında verilen hizmetler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kooperatif ortaklarından kooperatifin amaçları doğrultusunda eşitlik ilkesine uygun olarak belli ücretler alınmaktadır. Kooperatifler Kanunu'na göre ortaklar bu kanunun kabul ettiği esaslar dahilinde hak ve vecibelerde eşittirler. Ortakların sermaye payları dışında kooperatif genel kurulları tarafından belirlenen tutarlarda ödeme yapmaları gerekir.

4.3.1. Üye Aidat Ödemeleri

Kooperatif genel kurulları tarafından ortaklardan tahsil edilecek taksit miktarları, ödeme şartları ve gecikme durumlarında uygulanacak hükümlere ilişkin ödeme esasları kooperatif ana sözleşmesinde düzenlenir. Yükümlülükleri yerine getirmeyen ortaklar için gecikme faizi uygulanması veya ortaklıktan çıkarma gibi seçenekler uygulanabilir. Aidat, gecikme faizi gibi yükümlülüklerin nasıl yerine getirileceği genel kurul tarafından belirlenen esaslara göre gerçekleştirilir.

Kooperatiflerin bazılarında ana sözleşmeye uygun olarak genel kurul kararı ile aidat alınmaktadır. Özellikle yapı kooperatifleri arsa ve inşaat paylarına karşılık aidat almaktadır. Yapı kooperatifleri aidat toplama ve kullanma şekilleri açısından diğer kooperatiflerden farklılık göstermektedir. Ortaklardan aidat şeklinde alınan arsa ve inşaat payları, inşaat tamamlandığında konut veya iş yeri olarak ortaklara geri teslim edilmektedir.

Arsa ve inşaat maliyetlerine göre hesaplanan aidatların öncelikle ortaklara tahakkuk kaydı yapılır. Tahakkuk kaydının ardından aidatlar ödendikçe tahsilat işlemleri kayda alınır. Kayıt için kullanılacak hesaplar inşaat süresine göre uzun ve kısa vadeli hesaplarda takip edilir.

Tek Düzen Hesap Planı'nda (TDHP) ortaklardan alınan aidatlara ilişkin kullanılabilecek direkt bir hesap bulunmamaktadır. Genel olarak aidatlara ilişkin muhasebe kayıtlarında 331/431 ORTAKLARA BORÇLAR hesabı kullanılmaktadır.

Aidat ödemelerinin muhasebe kayıtları yapılırken taahhüt edilen ödemeler 131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR hesabına borç, 431 ORTAKLARA BORÇLAR hesabına alacak yazılır. Özellikle yapı kooperatifleri gibi kooperatiflerde inşaat sürülerinin bir yıldan fazla sürmesi söz konusu olduğundan uzun vadeli borçların kullanılması daha uygundur. Taahhütlerin yerine getirilmesi durumunda 131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR hesabına alacak, ödeme şekline (kasa, banka, çek, senet vb.) göre ilgili varlık hesabına borç kaydedilir.

3. Örnek

Z***E Yapı Kooperatifi Genel Kurulu, 22.06.202X tarihinde olağanüstü toplanarak temmuz ayı içinde tüm ortaklardan bir defaya özgü arsa payı alınmasına karar verilmiştir. Arsa payı için yedi ortaktan her biri tarafından 7.000,00 TL ödeme yapılması gerekmektedir.

Ortaklardan M ve N 10.07.202X tarihinde arsa pay bedellerini nakit olarak ödemiştir.

Ortaklardan K ve L 25.07.202X tarihinde arsa pay bedellerini senetle ödemiştir. Diğer ortakların arsa pay bedellerini 28.07.202X tarihinde banka hesabına yatırdıkları görülmüştür.

İstenen: İlgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

--	22.06.202X			BORÇ	ALACAK
	131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			490.000,00	
	131.01 Arsa Payı	490.000,00			
	131.01.01 Ortak K	70.000,00			
	131.01.02 Ortak L	70.000,00			
	131.01.03 Ortak M	70.000,00			
	131.01.04 Ortak N	70.000,00			
	131.01.05 Ortak O	70.000,00			
	131.01.06 Ortak Ö	70.000,00			
	131.01.07 Ortak P	70.000,00			
	431 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI				490.000,00
	431.01 Arsa Payı		490.000,00		
	431.01.01 Ortak K		70.000,00		
	431.01.02 Ortak L		70.000,00		
	431.01.03 Ortak M		70.000,00		
	431.01.04 Ortak N		70.000,00		
	431.01.05 Ortak O		70.000,00		
	431.01.06 Ortak Ö		70.000,00		
	431.01.07 Ortak P		70.000,00		
	Genel Kurul kararına göre ortaklardan arsa payı alınması				
	/ /				

--	10.07.202X			BORÇ	ALACAK
	100 KASA HESABI			140.000,00	
	100.01 Türk Lirası				
	100.01.03 Ortak M	70.000,00			
	100.01.04 Ortak N	70.000,00			
	131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI				140.000,00
	131.01 Arsa Payı		140.000,00		
	131.01.03 Ortak M		70.000,00		
	131.01.04 Ortak N		70.000,00		
	Ortak M ve N tarafından arsa pay bedellerinin ödenmesi				
	/ /				

25.07.202X

--	121 ALACAK SENETLERİ HESABI		140.000,00	
	121.01 Ortak K	70.000,00		
	121.02 Ortak L	70.000,00		
	131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			140.000,00
	131.01 Arsa Payı	140.000,00		
	131.01.01 Ortak K	70.000,00		
	131.01.02 Ortak L	70.000,00		
	Ortak K ve L tarafından arsa pay bedellerinin ödenmesi			

/ /

28.05.202X

--	102 BANKALAR HESABI		210.000,00	
	102.01. AAA şubesi	210.000,00		
	102.01.05 Ortak O	70.000,00		
	102.01.06 Ortak Ö	70.000,00		
	102.01.07 Ortak P	70.000,00		
	131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			210.000,00
	131.01 Arsa Payı	210.000,00		
	131.01.05 Ortak O	70.000,00		
	131.01.06 Ortak Ö	70.000,00		
	131.01.07 Ortak P	70.000,00		
	Ortak O, Ö ve P tarafından arsa pay bedellerinin ödenmesi			

/ /

4. Örnek

B***O Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi on adet iş yeri yapılması için toplanmıştır. 10.01.202X tarihinde yapılması planlanan iş yeri inşaatı için aylık 5.000,00 TL aidat ve bir defaya özgü 35.000,00 TL arsa payı toplanması için Genel Kurul karar almıştır.

Arsa pay bedelleri ortaklar tarafından 20.01.202X tarihinde nakit olarak ödenmiştir.

Kurucu ortak sayısı on olan kooperatifin iki yıl boyunca devam etmesi planlanan aidat ödemelerinin her ayın 25'inde banka hesabına yatırılması kararlaştırılmıştır.

İstenen: İlgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

Yıllık aidat tutarı = 5.000,00X12= 60.000,00 TL

3 yıllık toplam aidat tutarı = 60.000,00 TLX2= 120.000,00 TL bir ortağın toplam inşaat payı

Planlanan iş yeri inşaat toplam maliyeti = 120.000,00+35.000,00 =155.000,00 TL

				BORÇ	ALACAK
		10.01.202X			
--	131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			1.550.000,00	
	131.01 Arsa Payı	350.000,00			
	131.01.01 Ortak A	35.000,00			
	131.01.02 Ortak B	35.000,00			
	131.01.03 Ortak C	35.000,00			
	131.01.04 Ortak Ç	35.000,00			
	131.01.05 Ortak D	35.000,00			
	131.01.06 Ortak E	35.000,00			
	131.01.07 Ortak F	35.000,00			
	131.01.08 Ortak G	35.000,00			
	131.01.09 Ortak H	35.000,00			
	131.01.10 Ortak I	35.000,00			
	131.02 inşaat Payı	1.200.000,00			
	131.02.01 Ortak A	120.000,00			
	131.02.02 Ortak B	120.000,00			
	131.02.03 Ortak C	120.000,00			
	131.02.04 Ortak Ç	120.000,00			
	131.02.05 Ortak D	120.000,00			
	131.02.06 Ortak E	120.000,00			
	131.02.07 Ortak F	120.000,00			
	131.02.08 Ortak G	120.000,00			
	131.02.09 Ortak H	120.000,00			
	131.02.10 Ortak I	120.000,00			
			431 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI		1.550.000,00
			431.01 Arsa Payı	350.000,00	
			431.01.01 Ortak A	35.000,00	
			431.01.02 Ortak B	35.000,00	
			431.01.03 Ortak C	35.000,00	
			431.01.04 Ortak Ç	35.000,00	
			431.01.05 Ortak D	35.000,00	
			431.01.06 Ortak E	35.000,00	
			431.01.07 Ortak F	35.000,00	
			431.01.08 Ortak G	35.000,00	
			431.01.09 Ortak H	35.000,00	
			431.01.10 Ortak I	35.000,00	
			431.02 İnşaat Payı	1.200.000,00	
			431.02.01 Ortak A	120.000,00	
			431.02.02 Ortak B	120.000,00	
			431.02.03 Ortak C	120.000,00	
			431.02.04 Ortak Ç	120.000,00	
			431.02.05 Ortak D	120.000,00	
			431.02.06 Ortak E	120.000,00	
			431.02.07 Ortak F	120.000,00	
			431.02.08 Ortak G	120.000,00	
			431.02.09 Ortak H	120.000,00	
			431.02.10 Ortak I	120.000,00	
	Genel Kurul kararına göre ortaklardan arsa ve inşaat payı alınması				
		/ /			

20.01.202X

--	100 KASA HESABI			350.000,00	
	100.01 Türk Lirası	350.000,00			
	100.01.01 Ortak A	35.000,00			
	100.01.02 Ortak B	35.000,00			
	100.01.03 Ortak C	35.000,00			
	100.01.04 Ortak Ç	35.000,00			
	100.01.05 Ortak D	35.000,00			
	100.01.06 Ortak E	35.000,00			
	100.01.07 Ortak F	35.000,00			
	100.01.08 Ortak G	35.000,00			
	100.01.09 Ortak H	35.000,00			
	100.01.10 Ortak I	35.000,00			
			131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI		350.000,00
			131.01 Arsa Payı	350.000,00	
			131.01.01 Ortak A	35.000,00	
			131.01.02 Ortak B	35.000,00	
			131.01.03 Ortak C	35.000,00	
			131.01.04 Ortak Ç	35.000,00	
			131.01.05 Ortak D	35.000,00	
			131.01.06 Ortak E	35.000,00	
			131.01.07 Ortak F	35.000,00	
			131.01.08 Ortak G	35.000,00	
			131.01.09 Ortak H	35.000,00	
			131.01.10 Ortak I	35.000,00	
	Ortaklar tarafından arsa pay bedellerinin ödenmesi				
	/ /				

25.01.202X

--	102 BANKALAR HESABI			50.000,00	
	102.01. AAA şubesi	50.000,00			
	102.01.01 Ortak A	5.000,00			
	102.01.02 Ortak B	5.000,00			
	102.01.03 Ortak C	5.000,00			
	102.01.04 Ortak Ç	5.000,00			
	102.01.05 Ortak D	5.000,00			
	102.01.06 Ortak E	5.000,00			
	102.01.07 Ortak F	5.000,00			
	102.01.08 Ortak G	5.000,00			
	102.01.09 Ortak H	5.000,00			
	102.01.10 Ortak I	5.000,00			
			131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI		50.000,00
			131.02 inşaat Payı	50.000,00	
			131.02.01 Ortak A	5.000,00	
			131.02.02 Ortak B	5.000,00	
			131.02.03 Ortak C	5.000,00	
			131.02.04 Ortak Ç	5.000,00	
			131.02.05 Ortak D	5.000,00	
			131.02.06 Ortak E	5.000,00	
			131.02.07 Ortak F	5.000,00	
			131.02.08 Ortak G	5.000,00	
			131.02.09 Ortak H	5.000,00	
			131.02.10 Ortak I	5.000,00	
	Ortaklar tarafından ocak ayı aidat bedellerinin ödenmesi				
	/ /				

4.5. SIRA SİZDE

C***A Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifinde on iki adet iş yerinin yapılması için Genel Kurul toplanmıştır. 05.01.202X tarihinde yapılması planlanan iş yeri inşaatı için aylık 3.000,00 TL aidat ve bir defaya özgü 56.000,00 TL arsa payı toplanması için Genel Kurul karar almıştır.

Arsa pay bedelleri ortaklar tarafından 10.01.202X tarihinde banka hesabına yatırılmıştır.

Kurucu ortak sayısı on iki olan kooperatifin dört yıl boyunca devam etmesi planlanan aidat ödemelerinin her ayın 15'inde banka hesabına yatırılması kararlaştırılmıştır.

İstenen: İlgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

4.3.2. Diğer Üye Ödemeleri

Yapı kooperatifleri için aidatlar en önemli gelirdir. Eşitlik ilkesine uygun olarak aidat miktarları ve ödeme zamanları genel kurullar tarafından belirlenir. Kooperatif genel kurulları tarafından aidat ödemelerini zamanında yapmayan ortaklardan gecikme faizi alınmasına da karar verilebilir. Alınan gecikme faizleri 642 FAİZ GELİRLERİ hesabına kaydedilebilir.

5. Örnek

Sekiz kurucu ortaklı B***O Kent Yapı Kooperatifinde genel giderler için aylık 300,00 TL aidat alınmaktadır. Aidatların zamanında ödenmemesi hâlinde ödeme yapmayan üyelerden %5 gecikme faizi alınmaktadır. Aidat ödemeleri her ayın 15'inde yapılmaktadır.
Mart ayında ödeme yapmayan ortak A tarafından Nisan ayında iki aylık aidat ve gecikme faizi nakit olarak ödenmiştir. Diğer ortaklar tarafından aidat ödemeleri zamanında nakit olarak yapılmıştır.
İstenen: Mart ve nisan ayına ait aidatlarla ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.
Çözüm: Yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

15.03.202X

100 KASA HESABI			2.100,00	
100.01 Türk Lirası	2.100,00			
100.01.02 Ortak B	300,00			
100.01.03 Ortak C	300,00			
100.01.04 Ortak Ç	300,00			
100.01.05 Ortak D	300,00			
100.01.06 Ortak E	300,00			
100.01.07 Ortak F	300,00			
100.01.08 Ortak G	300,00			
		131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI		2.100,00
		131.01.02 Ortak B	300,00	
		131.01.03 Ortak C	300,00	
		131.01.04 Ortak Ç	300,00	
		131.01.05 Ortak D	300,00	
		131.01.06 Ortak E	300,00	
		131.01.07 Ortak F	300,00	
		131.01.08 Ortak G	300,00	
Ortaklar tarafından mart ayı aidatının ödenmesi				

/ /

15.04.202X

100 KASA HESABI			2.100,00	
100.01 Türk Lirası	2.100,00			
100.01.02 Ortak B	300,00			
100.01.03 Ortak C	300,00			
100.01.04 Ortak Ç	300,00			
100.01.05 Ortak D	300,00			
100.01.06 Ortak E	300,00			
100.01.07 Ortak F	300,00			
100.01.08 Ortak G	300,00			
		131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI		2.100,00
		131.01.02 Ortak B	300,00	
		131.01.03 Ortak C	300,00	
		131.01.04 Ortak Ç	300,00	
		131.01.05 Ortak D	300,00	
		131.01.06 Ortak E	300,00	
		131.01.07 Ortak F	300,00	
		131.01.08 Ortak G	300,00	
Ortaklar tarafından nisan ayı aidatının ödenmesi				

/ /

			15.04.202X			
--	100 KASA HESABI				630,00	
	100.01 Türk Lirası	630,00				
	100.01.01 Ortak A	630,00				
			131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			600,00
			100.01.01 Ortak A	600,00		
			642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			30,00
	Faiz hesaplaması 600,00X0,05 = 30,00 TL					
	Ortak A'nın mart ayı aidat ve gecikme bedeli ile nisan ayı aidat ödenmesi					
			/ /			

4.6. SIRA SİZDE

D***E Yapı Kooperatifinde 03.01.202X tarihinde yapılması planlanan inşaat için aylık 4.000,00 TL aidat ve bir defaya özgü 90.000,00 TL arsa payı toplanması için Genel Kurul kararı alınmıştır.

Arsa pay bedelleri ortaklar tarafından 12.01.202X tarihinde banka hesabına yatırılmıştır.

Kurucu ortak sayısı dokuz olan kooperatifin iki yıl boyunca devam etmesi planlanan aidat ödemelerinin her ayın 15'inde banka hesabına yatırılması kararlaştırılmıştır.

Ortaklardan A tarafından ilk üç taksitin ödemesi dördüncü ayda toplu olarak yapılmıştır. Ayrıca kooperatif ana sözleşmesine uygun olarak %3 oranında gecikme bedeli de ortak A tarafından bankaya ödenmiştir.

İstenen: İlk dört aya ilişkin yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

4.3.3. Yeni Ortak Alınması ile Ortaya Çıkan Ödemeler

Kooperatiflere sonradan yeni ortaklar katılabilir. Yeni ortakların kooperatife girişlerinde bazı tahsilatlar yapılabilmektedir. Yeni ortakların kooperatiflere kayıtları sırasında kayıt ücreti, bağış veya güncelleştirme farkı gibi çeşitli adlar altında ödemeler alınabilir. Kooperatiflerin türüne ve işleyişine göre ödemeler farklılık gösterebilir. Tahsilat alınıp alınmayacağını veya ne şekilde alınacağını kooperatifin ana sözleşmesi ve genel kurul kararlıları belirler.

Yeni ortaklardan yapılacak tahsilatlar genellikle 649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR hesabına kaydedilir. Geri ödenmemek üzere alınan tahsilatlar doğrudan gelir yazılabilir. Ancak alınan kayıt ücretleri bazen ortakların kooperatiflerden ayrılması durumunda geri ödenmek şartıyla tahsil edilmektedir. Geri ödenmek üzere alınan bu tahsilatlar doğrudan gelir yazılmaz. Ortağın kooperatiften ayrılması hâlinde geri ödeme yapılacak ise alınan tahsilatlar 426 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR hesabına kaydedilir.

6. Örnek

18.05.202X tarihinde sekiz kişilik kooperatife yeni ortak olarak ortak M'nin alınmasına karar verilmiştir. Ana sözleşmede her ortak için 8.000,00 TL sermaye taahhüdü şartı bulunmaktadır. Yeni ortak M tarafından 8.000,00 TL'lik sermaye taahhüdü peşin olarak yatırılmıştır. Ayrıca ana sözleşmeye göre yeni ortak M'den ortaklıktan çıkması durumunda geri ödenmemek üzere 400,00 TL kayıt ücreti de peşin olarak tahsil edilmiştir.

İstenen: İlgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

İstenen: Yeni ortak alınması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Yeni ortak alınmasına ilişkin yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

	18.05.202X			
--	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI		8.000,00	
	501.01.09 Ortak M 8.000,00			
	500 SERMAYE HESABI			8.000,00
	500.01.09 Ortak M 8.000,00			
	Yeni ortak M'nin sermaye taahhüt kaydı			
	18.05.202X			
--	100 KASA HESABI		8.400,00	
	100.01 Türk Lirası			
	100.0.02 Ortak M 8.400,00			
	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			8.000,00
	501.01.09 Ortak M 8.000,00			
	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR			400,00
	Yeni ortak M'nin sermaye payı ve kayıt ücreti ödeme kaydı			
	/ /			

7. Örnek

23.09.202X tarihinde on iki kurucu ortaklı kooperatife yeni ortak olarak ortak E'nin alınmasına karar verilmiştir. Yeni ortak M tarafından iki gün sonra 10.000,00 TL'lik sermaye taahhüdü ve 900,00 TL kayıt ücreti peşin olarak yatırılmıştır. Alınan kayıt ücreti ana sözleşmedeki şartlara uygun olarak yeni ortağın ortaklıktan çıkması durumunda geri ödenecektir.

İstenen: Yeni ortak alınması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Yeni ortak alınmasına ilişkin yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

	23.09.202X			
--	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI		10.000,00	
	501.01.09 Ortak E 10.000,00			
	500 SERMAYE HESABI			10.000,00
	500.01.09 Ortak E	10.000,00		
	Yeni ortak E'nin sermaye taahhüt kaydı			
	25.09.202X			
--	100 KASA HESABI		8.400,00	
	100.01 Türk Lirası			
	100.0.02 Ortak E 10.900,00			
	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			10.000,00
	501.01.09 Ortak E	10.000,00		
	426 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI			900,00
	Yeni ortak E'nin sermaye payı ve kayıt ücreti ödeme kaydı			
	/ /			

4.7. SIRA SİZDE

01.03.202X tarihinde kooperatife üç yeni ortak üye olarak alınmıştır. Yeni ortaklar diğer ortaklar gibi 20.000,00 TL sermaye taahhüdünde bulunmuştur. Yeni ortaklar aynı gün içinde sermaye taahhütlerini yerine getirmiştir. Ortak A üç aylık çek, ortak B iki aylık senet vererek taahhütlerini gerçekleştirmiştir. Ortak C peşin ödeme yapmıştır. Ayrıca yeni ortaklardan 1.000,00'er TL bağış alınmıştır.

İstenen: Yeni ortakların alınması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

4.4. ORTAKLIKTAN ÇIKIŞ İŞLEMLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bir grup çalışmasında grup üyelerinden birinin gruptan ayrılmasının çalışmaya etkisi neler olabilir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Kooperatiflerde üç farklı şekille ortaklık sona ermesi söz konusudur (Şema 4.2). Kooperatifin mevcut ortakları ana sözleşmede belirtilen şartlarda uygun olarak kooperatiflerden ayrılabilir. Kooperatif türlerine göre genellikle kooperatiften ayrılan ortağın bir ay önceden kooperatiften ayrılacağını yönetim kuruluna bildirmesi gerekir. Ayrıca kooperatif ana sözleşmesinde belirtilen ve ortaklıktan çıkartılmayı gerektiren durumların ortaya çıkması hâlinde ortaklık sona erdirilebilir. Kooperatifin türüne göre ana sözleşmeye uygun olmak şartıyla ortaklığın bir başka kişiye devri gerçekleştirilebilir. Kooperatif ortağının ölümü hâlinde ortaklık hakları mirasçılarına devredilebilmektedir.

Şema 4.2: Ortaklıktan çıkma şekilleri

Kooperatiflerde ortakların çıkış işlemlerine muhasebe kayıtlarına ilişkin yapılması gerekenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Ortağın taahhüt ettiği ve ödediği sermayenin kaydedildiği 500 SERMAYE hesabı borçlandırılarak kapatılmalıdır.
- Ortakların taahhüt ettikleri ancak henüz ödemedikleri tutarların kaydedildiği 331/431 ORTAKLARA BORÇLAR hesabında ayrılan ortağa ait ödeme taahhütleri yok edilmelidir.
- Ortaklıktan ayrılan ortağın henüz ödemediği 131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR hesabındaki payları alacak yazılarak kapatılmalıdır.
- Ortaklıktan çıkma hâlinde yapılması gereken kesintiler 649 DİĞER OLAĞANGELİR VE KÂRLAR hesabında alacak olarak kaydedilir. Ortağa ödeme yapılmasını gerektiren durumlarda ödeme şekline göre ilgili hesap kapatılır.
- Ortağın kooperatife vermiş olduğu ve henüz ödemesi yapılmamış çek ve senetlerin bulunması durumunda gerekli tahsilatlar yapılarak ilgili çek ve senet hesapları kapatılır.

8. Örnek

C***M Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kooperatifi ortaklarından A ortaklıktan ayrılma talebinde bulunmuştur. Ortağın ayrılma isteği 01.03.202X tarihinde ana sözleşmeye göre uygun olduğu görülerek kabul edilmiştir. Ortağın taahhüt ettiği ve tamamını ödemiş olduğu 12.000,00 TL'lik sermaye payı 30.03.202X tarihinde ortağa peşin olarak ödenmiştir.

İstenen: Ortaklıktan çıkılması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Ortaklıktan çıkılması ile ilgili yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

	01.02.202X	BORÇ	ALACAK
--	500 SERMAYE HESABI	12.000,00	
	500.01 Ortak A 12.000,00		
	331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI		12.000,00
	331.01 Ortak A 12.000,00		
	Ortak A'nın ortaklıktan çıkması		
	/ /		

	30.03.202X	BORÇ	ALACAK
--	331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI	12.000,00	
	331.01 Ortak A 12.000,00		
	100 KASA HESABI		12.000,00
	Ortaklıktan çıkan A'nın sermaye payının kendisine ödenmesi		
	/ /		

9. Örnek

C***M Kooperatifi ortaklarından B'nin ortaklıktan ayrılma talebi ana sözleşmeye göre uygun görülerek kabul edilmiştir. Ortağın sermaye payı taahhüdü 20.000,00 TL'dir. Ancak ortak sermaye payının sadece %60'ını ödemiştir. 17.08.202X tarihinde ortağın ayrılma isteği doğrultusunda ödediği sermaye payı iade edilmiştir. Ortaklığın sona erdirilmesi amacıyla ilgili hesaplar aynı gün içinde kapatılmıştır.

İstenen: Ortaklıktan çıkılması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Ortak B'nin ortaklıktan çıkmasına ilişkin yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

					BORÇ	ALACAK
--	17.08.202X					
	500 SERMAYE HESABI				20.000,00	
	500.02 Ortak B	20.000,00				
			136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI			8.000,00
			136.02 Ortak B	8.000,00		
			100 KASA HESABI			12.000,00
			100.01 Türk Lirası	12.000,00		
			100.01.02 Ortak B	12.000,00		
	20.000,00X0,60=12.000,00					
	Ortak A'nın ortaklıktan çıkması					
	/ /					

10. Örnek

C***M Yapı Kooperatifi ortaklarından C'nin ortaklıktan ayrılma talebi ana sözleşmeye göre uygun görülerek kabul edilmiştir. Ortağın sermaye payı taahhüdü 15.000,00 TL'dir. Ortak C 18.000,00 TL arsa payı ve 60.000,00 TL inşaat payı taahhüdünde bulunmuştur. Ancak ortak C inşaat payından sadece vadesi gelen 32.000,00 TL'lik kısmı ödemiştir.

27.04.202X tarihinde ortağın ayrılma isteği doğrultusunda ödediği sermaye ve arsa payları ile ödenen aidatlar iade edilmiştir. Ortaklığın sona ermesi ile ilgili hesaplar aynı gün içinde kapatılmıştır.

İstenen: Ortaklıktan çıkılması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Ortak C'nin ortaklıktan çıkmasına ilişkin yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

					BORÇ	ALACAK
--	27.04.202X					
	431 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI				78.000,00	
	431.03 Ortak C	78.000,00				
	431.03.01 Arsa payı	18.000,00				
	431.03.02 İnşaat payı	60.000,00				
	500 SERMAYE HESABI				15.000,00	
	500.03 Ortak C	15.000,00				
			131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			28.000,00
			131.03 Ortak C	28.000,00		
			100 KASA HESABI			65.000,00
			100.01 Türk Lirası	65.000,00		
			100.01.02 Ortak B	65.000,00		
	60.000,00-32.000,00= 28.000,00					
	Ortak A'nın ortaklıktan çıkması					
	/ /					

BİLGİ NOTU

Kooperatiflerin türlerine göre ilgili kanun ve yönetmeliklere aykırı olmamak şartı ile ortaklık hakları bir başka kişiye devredilebilir. Ortaklık devrinin ilgili kooperatif ana sözleşmesine uygun olması gerekir. Ayrıca ortaklığı devralacak kişinin ilgili kooperatife ilişkin ortaklık niteliklerini taşıması gerekir. Kooperatifin yönetim kurulu tarafından ortaklığı devralacak kişinin gerekli şartları taşıması hâlinde yeni ortak olarak kabul edilmesi ile yeni ortağın kooperatife katılımı gerçekleşebilir.

11. Örnek

S***N Yapı Kooperatifinin yedinci ortağı olan D, ortaklıktan ayrılmak ve hisselerini ortak K'ye devretmek isteğini yönetim kuruluna bildirmiştir. Yönetim kurulu tarafından gerekli incelemeler tamamlanarak ortak K'nin yeni ortak olarak katılımı uygun görülmüştür.

Ortak D'nin sermaye payı taahhüdü 25.000,00 TL'dir. Ortak D'nin 14.05.202X tarihi itibariyle kooperatife ödenmeyen toplam borcu 34.000,00 TL'dir.

14.05.202X tarihinde ortak D kooperatif hisselerini, hisse devir temlik sözleşmesi ile yeni ortağa devretmiş ve sermaye alacağını yeni ortak K'den almıştır. Hisse devrinin sözleşme ile resmîleşmesi sonrasında ortak D'nin borçları yeni ortağa aktarılmıştır.

İstenen: Ortaklık hisse devir işlemleri ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

Çözüm: Ortak D'nin hisse devrine ilişkin yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

		14.05.202X		BORÇ	ALACAK
--	431 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI			34.000,00	
	431.07 Ortak D	34.000,00			
		131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI			34.000,00
		131.07 Ortak D	34.000,00		
	Ortak D'nin ortaklığı devretmesi nedeniyle borç hesaplarının kapatılması				
		14.05.202X			
--	500 SERMAYE HESABI			25.000,00	
	500.07 Ortak D	25.000,00			
		500 SERMAYE HESABI			25.000,00
		500.07 Yeni Ortak K	25.000,00		
	Ortak D'nin sermaye payını yeni ortak K'ye devretmesi				
		/ /			

--	14.05.202X		
	131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI	34.000,00	
	131.07 Ortak K 34.000,00		
	431 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI		34.000,00
	431.07 Ortak K 34.000,00		
	Hisseleri devralan yeni ortak K'nin aidat borçlarına ait tahakkuk kaydı		
	/ /		

4.8. SIRA SİZDE

Z***N Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kooperatifi ortaklarından S ortaklıktan ayrılma talebinde bulunmuştur. Ortağın ayrılma isteği 19.04.202X tarihinde ana sözleşmeye göre uygun olduğu görülerek kabul edilmiştir. Ortağın taahhüt ettiği ve tamamını ödemiş olduğu 12.000,00 TL'lik sermaye payı 30.04.202X tarihinde ortağa kooperatifin banka hesabından ödenmiştir.

İstenen: Ortaklıktan çıkılması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız

4.9. SIRA SİZDE

U***N Yapı Kooperatifi ortaklarından S'nin ortaklıktan ayrılma talebi ana sözleşmeye göre uygun görülerek kabul edilmiştir. Ortağın sermaye payı taahhüdü 12.000,00 TL'dir. Ortak S 28.000,00 TL arsa payı ve 80.000,00 TL inşaat payı taahhüdünde bulunmuştur. Ancak ortak C inşaat payından sadece vadesi gelen 25.000,00 TL'lik kısmının ödemesini yapmıştır.

12.06.202X tarihinde ortağın ayrılma isteği doğrultusunda sermaye ve arsa payları ile ödediği aidatları iade edilmiştir. Ortaklığın sona ermesi ile ilgili hesaplar aynı gün içinde kapatılmıştır.

İstenen: Ortaklıktan çıkılması ile ilgili yevmiye defteri kayıtlarını yapınız.

4.5. TASFİYE İŞLEMLERİ MUHASEBE KAYITLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. **Bir işletmede "tasfiye nedeniyle" yazısı gördüğünüzde ne düşünürsünüz? Açıklayınız.**

Kooperatiflerde tasfiye işlemleri, sermaye şirketleri ile benzer şekilde yürütülür. Tasfiye ile ilgili muhasebe kayıtları da diğer şirketlerde olduğu gibidir.

Kooperatif Kanunu 83. maddesine göre tasfiye süreci sonunda tüm borçlar ödendikten sonra kalan mallar ortaklara sermaye payları ile orantılı olarak dağıtılır. Ancak ortaklara arta kalan değerlerin dağıtılabilmesi için ana sözleşmede bu duruma uygun hüküm bulunması gerekir.

Ana sözleşmede tasfiye sonucundaki arta kalan değerlere ilişkin hüküm olmaz ise ortaklara dağıtım yapılamaz. Kooperatif ana sözleşmesinde tasfiye kalanının ortaklara paylaştırılmasına dair bir hüküm olmadığı zaman tasfiyeden kalan miktar, kooperatifleşme amacına uygun bir şekilde harcanmak üzere Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine bırakılır.

BİLGİ NOTU

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre Kooperatifler Merkez Birlikleri ile Kooperatif Birliklerinin bir araya getirilmesi için Türkiye Milli Kooperatifler Birliği sınırlı sorumlu süresiz olarak 1991 yılında kurulmuştur. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin kısa adı "TÜRKİYE KOOP" şeklindedir.

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ortağı olan Kooperatifler Merkez Birliklerinin ve Kooperatif Birliklerinin ortak yararlarını korumak, aralarında eş güdümü sağlamak, amaçlarını gerçekleştirmeleri için çalışmalar yapmak, verimliliklerini artırmak, çalışmalarını denetlemek, dış ülkelerle ilişkilerini düzenlemek, Türk Kooperatifçiliğinin gelişmesine katkıda bulunmak amacı ile faaliyet göstermektedir.

11. Örnek

K***N Tüketim Kooperatifinin tasfiyesi 01.01.202X tarihinde genel kurulda karara bağlanmıştır. Genel kurulda tasfiye sürecinin yürütülmesi için bir tasfiye kurulu oluşturulmuştur. Kooperatifin tasfiyesi için gerekli yasal işlemler gerçekleştirilmiştir. Tasfiye kurulu tasfiyeye başlama bilançosunu düzenleyerek göreve başlamıştır.

AKTİF (Varlıklar)	K***N TÜKETİM KOOPERATİFİ 01.01.202X TARİHLİ TASFİYEYE BAŞLAMA BİLANÇOSU		(Kaynaklar) PASİF		
1-DÖNEN VARLIKLAR		**400.000,00**	**3-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**		**30.000,00**
10-Hazır Değerler	220.000,00		**32-Ticari Borçlar**	30.000,00	
100 KASA	140.000,00		320 SATICILAR	30.000,00	
102 BANKALAR	80.000,00		**4-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**		
15-Stoklar	180.000,00		**5-ÖZ KAYNAKLAR**		**420.000,00**
153 TİCARİ MALLAR	180.000,00		**50-Ödenmiş Sermaye**	420.000,00	
2-DURAN VARLIKLAR		**50.000,00**	500 SERMAYE	400.000,00	
25-Maddi Duran Varlıklar	50.000,00		**54- Kar Yedekleri**	20.000,00	
255 DEMİRBAŞLAR	75.000,00		540 YASAL YEDEKLER	20.000,00	
257 BİR. AMORT.	(25.000,00)				
		450.000,00			**450.000,00**

Tasfiye süreci ile ilgili bilgiler:

a) 02.01.202X tarihinde kasadaki nakit para kooperatifin X şubesindeki banka hesabına yatırılmıştır. Tasfiye sürecindeki tüm tahsilat ve ödemeler için kooperatifin X şubesindeki banka hesabı kullanılmıştır.

b) 04.01.202X tarihinde satıcılara olan borç banka hesabından ödenmiştir.

c) 12.01.202X tarihinde ticari malların tamamı ana sözleşmeye uygun olarak 210.000,00 TL'ye toptan satılmıştır (%18 KDV hariç). Satış bedeli banka hesabına yatırılmıştır.

ç) 17.01.202X tarihinde işletmenin demirbaşları 47.000,00 TL'ye (%18 KDV hariç) elden çıkartılmıştır. Demirbaşların satış bedeli ve KDV tutarı banka hesabına yatırılmıştır.

d) 20.01.202X tarihinde 3.000,00 TL tasfiye gideri ve 400 TL KDV bedeli banka hesabından ödenmiştir.

e) 22.01.202X tarihinde tasfiye işlemleri tamamlanarak KDV mahsup işlemi yapılmış ve KDV ödemesi yapılmıştır.

f) Tasfiye işlemleri sonunda kalan miktarın ana sözleşmede ortaklara dağıtılması hükmü bulunmaktadır. Tasfiye kalanı, sermaye payları eşit olan sekiz ortak arasında eşit bir şekilde paylaşılmıştır.

İstenen: Tasfiye işlemleri ile ilgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

Çözüm:

a) Tasfiye işlemlerine ait yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir.

				BORÇ	ALACAK
		01.01.202X			
--	100 KASA HESABI			140.000,00	
	102 BANKALAR HESABI			80.000,00	
	153 TİCARİ MALLAR HESABI			180.000,00	
	255 DEMİRBAŞLAR HESABI			75.000,00	
		257 BİRİKMİŞ AMORT. HESABI			25.000,00
		320 SATICILAR HESABI			30.000,00
		500 SERMAYE HESABI			400.000,00
		500.01 Ortak A	50.000,00		
		500.02 Ortak B	50.000,00		
		500.03 Ortak C	50.000,00		
		500.04 Ortak D	50.000,00		
		500.05 Ortak E	50.000,00		
		500.06 Ortak F	50.000,00		
		500.07 Ortak G	50.000,00		
		500.08 Ortak H	50.000,00		
		540 YASAL YEDEKLER HESABI			20.000,00
	Tasfiyeye başlama açılış kaydı				
		02.01.202X			
--	102 BANKALAR HESABI			140.000,00	
		100 KASA HESABI			140.000,00
	Kasadaki nakdin bankaya yatırılması				
		04.01.202X			
--	320 SATICILAR HESABI			30.000,00	
		102 BANKALAR HESABI			30.000,00
	Satıcılara olan borcun ödenmesi				
		12.01.202X			
--	102 BANKALAR HESABI			247.800,00	
		600 YURT İÇİ SATIŞLAR HESABI			210.000,00
		391 HESAPLANAN KDV HESABI			37.800,00
	Satılan mal bedelinin bankaya yatırılması				
		12.01.202X			
--	621 SATILAN TİCARİ MAL. MALİYETİ HESABI			180.000,00	
		153 TİCARİ MALLAR HESABI			180.000,00
	Satılan malın maliyet kaydı				
		17.01.202X			
--	102 BANKALAR HESABI			55.460,00	
	257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI			25.000,00	
	689 DİĞ. OL. DIŞI GİD. VE ZARARLAR HESABI			3.000,00	
		255 DEMİRBAŞLAR HESABI			75.000,00
		391 HESAPLANAN KDV HESABI			8.460,00
	Demirbaşların satılarak bedelinin bankaya yatırılması				
		/ /			

	20.01.202X		
--	770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI	3.000,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HESABI	400,00	
	102 BANKALAR HESABI		3.400,00
	Tasfiye giderlerinin bankadaki hesaptan ödenmesi		
	22.01.202X		
--	391 HESAPLANAN KDV HESABI	46.260,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HESABI		400,00
	360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI		45.860,00
	KDV mahsubu		
	22.01.202X		
--	360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	45.860,00	
	102 BANKALAR HESABI		45.860,00
	KDV borcunun bankadaki hesaptan ödenmesi		
	22.01.202X		
--	632 GEN. YÖN. GİD. HESABI	3.000,00	
	771 GEN. YÖN. GİD. YANS. HESABI		3.000,00
	Maliyet hesaplarının gelir tablosuna yansıtılması		
	22.01.202X		
--	771 GEN. YÖN. GİD. YANS. HESABI	3.000,00	
	770 GEN. YÖN. GİD. HESABI		3.000,00
	Maliyet hesaplarının yansıtma hesapları ile kapatılması		
	22.01.202X		
--	600 YURT İÇİ SATIŞLAR HESABI	210.000,00	
	690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI		210.000,00
	690.02 Tasfiye Dönemi Kârı veya Zararı		
	Gelir hesaplarının kapatılması		
	22.01.202X		
--	690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI	186.000,00	
	690.02 Tasfiye Dönemi Kârı veya Zararı		
	621 SATILAN TİCARİ MAL MALİYETİ HESABI		180.000,00
	632 GEN. YÖN. GİD. HESABI		3.000,00
	689 DİĞ. OL. DIŞI GİD. VE ZAR. HESABI		3.000,00
	Gider hesaplarının kapatılması		
	22.01.202X		
--	690 DÖNEM KÂRIVEYA ZARARI HESABI	24.000,00	
	690.02 Tasfiye Dönemi Kârı veya Zararı		
	692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI HESABI		24.000,00
	692.02 Tasfiye Dönemi Kârı veya Zararı		
	Tasfiye kalanının ilgili hesaba aktarılması		
	/ /		

22.01.202X

--	692 DÖNEM NET KÂRI VE ZARARI HESABI		24.000,00	
	692.02 Tasfiye Dönemi Kârı			
	590 DÖNEM NET KÂRI HESABI			24.000,00
	590.02 Tasfiye Dönemi Kârı			
	Tasfiye kalanının bilanço hesabına aktarılması			

/ /

22.01.202X

	500 SERMAYE HESABI		400.000,00	
	500.01 Ortak A	50.000,00		
--	500.02 Ortak B	50.000,00		
	500.03 Ortak C	50.000,00		
	500.04 Ortak D	50.000,00		
	500.05 Ortak E	50.000,00		
	500.06 Ortak F	50.000,00		
	500.07 Ortak G	50.000,00		
	500.08 Ortak H	50.000,00		
	540 YASAL YEDEKLER HESABI		20.000,00	
	590 DÖNEM NET KÂRI HESABI		24.000,00	
--	590.02 Tasfiye Dönemi Kârı			
	331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI			444.000,00
	331.01 Ortak A	55.500,00		
	331.02 Ortak B	55.500,00		
	331.03 Ortak C	55.500,00		
	331.04 Ortak D	55.500,00		
	331.05 Ortak E	55.500,00		
	331.06 Ortak F	55.500,00		
	331.07 Ortak G	55.500,00		
	331.08 Ortak H	55.500,00		
	Tasfiye kalanının ortaklara aktarılması			

22.01.202X

	331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI		444.000,00	
	331.01 Ortak A	55.500,00		
	331.02 Ortak B	55.500,00		
	331.03 Ortak C	55.500,00		
	331.04 Ortak D	55.500,00		
	331.05 Ortak E	55.500,00		
	331.06 Ortak F	55.500,00		
	331.07 Ortak G	55.500,00		
	331.08 Ortak H	55.500,00		
	102 BANKALAR HESABI			444.000,00
	Bankada kalan nakdin ortaklara ödenmesi			

/ /

b) Tasfiye sonu bilançosu aşağıdaki gibidir.

AKTİF (Varlıklar)	K***N TÜKETİM KOOPERATİFİ 22.01.202X TARİHLİTASFİYE SONU BİLANÇOSU	(Kaynaklar) PASİF
1-DÖNEN VARLIKLAR	**444.000,00**	**3-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR** **0,00**
10-Hazır Değerler	**444.000,00**	**4-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR** **0,00**
102 BANKALAR	444.000,00	**5-ÖZ KAYNAKLAR** **444.000,00**
2-DURAN VARLIKLAR	**0,00**	**50-Ödenmiş Sermaye** **400.000,00**
		500 SERMAYE 400.000,00
		54- Kar Yedekleri **20.000,00**
		540 YASAL YEDEKLER 20.000,00
		59-Dönem Net Karı **24.000,00**
		590 DÖN. NET KÂRI 24.000,00
444.000,00		**444.000,00**

c) Büyük defter kayıtları aşağıdaki gibidir.

B 100 KASA HESABI **A**

140.000,00	140.000,00
140.000,00	**140.000,00**

B 102 BANKALAR HESABI **A**

80.000,00	30.000,00
140.000,00	3.400,00
247.800,00	45.860,00
55.460,00	
523.260,00	79.260,00
444.000,00	**444.000,00**

B 153 TİCARİ MALLAR HESABI **A**

180.000,00	180.000,00
180.000,00	**180.000,00**

B 191 İNDİRİLECEK KDV HESABI **A**

180.000,00	180.000,00
180.000,00	**180.000,00**

B 255 DEMİRBAŞLAR HESABI **A**

75.000,00	75.000,00
75.000,00	**75.000,00**

B 257 BİRİKMİŞ AMORT. HESABI **A**

25.000,00	25.000,00
25.000,00	**25.000,00**

B 320 SATICILAR HESABI **A**

140.000,00	140.000,00
140.000,00	**140.000,00**

B 360 ÖD. VERGİ VE FON HESABI **A**

45.860,00	45.860,00
45.860,00	**45.860,00**

B 391 HESAPLANAN KDV HESABI **A**

	37.800,00
	8.460,00
46.260,00	**46.260,00**

B 500 SERMAYE HESABI A	
400.000,00	400.000,00
400.000,00	**400.000,00**

B 540 YASAL YEDEKLER HESABI A	
20.000,00	20.000,00
20.000,00	**20.000,00**

B 591 DÖN. NET ZARARI HESABI A	
24.000,00	24.000,00
24.000,00	**24.000,00**

B 600 YURT İÇİ SATIŞLAR HESABI A	
210.000,00	210.000,00
210.000,00	**210.000,00**

B 621 SAT. TİC. MAL MAL HESABI A	
180.000,00	180.000,00
180.000,00	**180.000,00**

B 689 DİĞ. OL. D. GİD. VE ZAR. HESABI A	
3.000,00	3.000,00
3.000,00	**3.000,00**

B 770 GEN. YÖN. GİD. HESABI A	
3.000,00	3.000,00
3.000,00	**3.000,00**

B 771 GEN. YÖN. GİD. YANS. HESABI A	
3.000,00	3.000,00
3.000,00	**3.000,00**

B 632 GEN. YÖN. GİD. HESABI A	
3.000,00	3.000,00
3.000,00	**3.000,00**

B 690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI A	
186.000,00 24.000,00	210.000,00
210.000,00	**210.000,00**

B 692 DÖNEM NET ZARARI HESABI A	
24.000,00	24.000,00
24.000,00	**24.000,00**

B 331 ORT. BORÇLAR HESABI A	
24.000,00	24.000,00
24.000,00	**24.000,00**

YARDIMCI BÜYÜK DEFTERLER

B 500.01 Ortak A A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.02 Ortak B A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.03 Ortak C A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.04 Ortak D A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.05 Ortak E A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.06 Ortak F A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.07 Ortak G A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B 500.08 Ortak H A	
50.000,00	50.000,00
50.000,00	**50.000,00**

B	331.01 Ortak A	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.02 Ortak B	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.03 Ortak C	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.04 Ortak D	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.05 Ortak E	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.06 Ortak F	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.07 Ortak G	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

B	331.08 Ortak H	A
55.000,00		55.000,00
55.000,00		**55.000,00**

4.10. SIRA SİZDE

S***R Tüketim Kooperatifinin genel kurulunda 10.11.202X tarihinde tasfiye kararı alınmıştır. Tasfiye sürecinin yürütülmesi için genel kurulda bir tasfiye kurulu oluşturulmuştur. Kooperatifin tasfiyesi için gerekli yasal işlemler gerçekleştirilmiştir. Tasfiye kurulu tasfiyeye başlama bilançosunu düzenleyerek göreve başlamıştır.

AKTİF (Varlıklar)	S***R TÜKETİM KOOPERATİFİ 10.11.202X TARİHLİ TASFİYEYE BAŞLAMA BİLANÇOSU		(Kaynaklar) PASİF		
1-DÖNEN VARLIKLAR		**190.000,00**	**3-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**		**26.000,00**
10-Hazır Değerler	130.000,00		**32-Ticari Borçlar**	26.000,00	
100 KASA	55.000,00		320 SATICILAR	26.000,00	
102 BANKALAR	75.000,00		**4-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR**		
15-Stoklar	60.000,00		**5-ÖZ KAYNAKLAR**		**224.000,00**
153 TİCARİ MALLAR	60.000,00		**50-Ödenmiş Sermaye**	210.000,00	
2-DURAN VARLIKLAR		**60.000,00**	500 SERMAYE	210.000,00	
25-Maddi Duran Varlıklar	60.000,00		**54- Kar Yedekleri**	14.000,00	
255 DEMİRBAŞLAR	95.000,00		540 YASAL YEDEKLER	14.000,00	
257 BİR. AMORT.	(35.000,00)				
		250.000,00			**250.000,00**

Tasfiye süreci ile ilgili bilgiler:

d) 12.11.202X tarihinde kasadaki nakit para kooperatifin X şubesindeki banka hesabına yatırılmıştır. Tasfiye sürecindeki tüm tahsilat ve ödemeler için kooperatifin X şubesindeki banka hesabı kullanılmıştır.

e) 15.11.202X tarihinde satıcılara olan borç banka hesabından ödenmiştir.

f) 18.11.202X tarihinde ticari malların tamamı ana sözleşmeye uygun olarak 70.000,00 TL'ye toptan satılmıştır (%18 KDV hariç). Satış bedeli banka hesabına yatırılmıştır.

g) 21.11.202X tarihinde işletmenin demirbaşları 65.000,00 TL'ye (%18 KDV hariç) elden çıkartılmıştır. Demirbaşların satış bedeli ve KDV tutarı banka hesabına yatırılmıştır.

h) 25.11.202X tarihinde 2.000,00 TL tasfiye gideri ve 180 TL KDV bedeli banka hesabından ödenmiştir.

i) 30.11.202X tarihinde tasfiye işlemleri tamamlanarak KDV mahsup işlemi yapılmış ve KDV ödemesi yapılmıştır.

j) Tasfiye işlemleri sonunda kalan miktarın ana sözleşmede ortaklara dağıtılması hükmü bulunmaktadır. Tasfiye kalanı, sermaye payları eşit olan 7 ortak arasında eşit bir şekilde paylaşılmıştır.

İstenen: Tasfiye işlemleri ile ilgili yevmiye defteri ve büyük defter kayıtlarını yapınız. Kuruluş bilançosunu düzenleyiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. **(.....)** Kooperatif ortaklarının kuruluş sermaye payları sermaye hesabına yardımcı hesaplar açılarak kaydedilir.
2. **(.....)** Kooperatifler pay ve üye kayıt defterlerini isteğe balı olarak tutulabilirler.
3. **(.....)** Kooperatiflerde taahhüt edilen sermaye paylarının 1/4'ünün her bir ortak tarafından bankaya ödenmesi gerekir.
4. **(.....)** Kooperatif ana sözleşmesi ortakları bağlayıcı nitelik taşır ve notere onaylatılır.
5. **(.....)** Kooperatif defterlerinin düzenli olarak tutulup tutulmadığını denetim organı kurulu denetler.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen sözcüklerden doğru olanını yazınız.

ana sözleşme	çıkartılma ve devri	genel kurul
Türkçe	banka	taahhüt

6. Kooperatiflerin tasfiye işlemlerinin yürütülmesi için ..... tarafından tasfiye kurulu oluşturulur.
7. Kooperatif defter ve belgeleri düzenli, doğru ve zamanında ..... olarak tutulmalıdır.
8. Yeni ortak girişlerinde alınan ücretler ..... de ilgili hüküm bulunması şartı ile ortağın kooperatiften ayrılması durumunda ortağa geri ödenebilir.
9. Tasfiye sürecinde tüm ödemeler kooperatif adına açılan ..... hesabından yapılır.
10. Kooperatif ortaklığı; ortağın ayrılması, ortaklıktan ..... ve ortaklık hisselerinin ..... olmak üzere üç farklı şekilde sona erebilir.

C) Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

11. **Aşağıdakilerden hesaplardan hangisi kooperatiflerin kuruluş aşamasında gerçekleşen giderlerin ortaklar tarafından ödenmesi durumunda yapılacak yevmiye kaydında borçlu hesap olarak yer alır?**

A) 131 ortaklardan alacaklar
B) 262 kuruluş ve örgütlenme gideri
C) 331 ortaklara borçlar
D) 500 sermaye
E) 501 ödenmemiş sermaye

12. Aşağıdakilerden hangisi yapı kooperatiflerinde ortakların inşaat payına ilişkin aidatlarını ödemeleri durumunda yapılacak yevmiye kaydında alacaklı hesap olarak kullanılır?

A) 131 ortaklardan alacaklar
B) 231 ortaklardan alacaklar
C) 331 ortaklara borçlar
D) 431 ortaklara borçlar
E) 500 sermaye

13. Aşağıdakilerden hangisi T.C. Ticaret Bakanlığına bağlı bir kooperatif türünün ismini belirtmektedir?

A) Konut Yapı
B) Su Ürünleri
C) Tarım Kredi
D) Tarım Satış
E) Tarımsal Kalkınma

14. Aşağıdakilerden hangisi dış denetime tabi tutulmasını gereken kooperatif türü değildir?

A) Esnaf ve sanatkârlar
B) Kredi ve kefalet
C) Tarım Kredi
D) Taşıma ve İşletme
E) Turizm geliştirme

Ç) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

15. Kooperatiflerde ortaklığın sona erme şekline göre muhasebe kayıtları ne tür farklılıklar içermektedir?

.....
.....
.....

16. Yapı kooperatiflerinde arsa ve inşaat bedelleri nasıl kaydedilir?

.....
.....
.....

17. Kooperatiflerde yönetim ve denetim organının sorumlulukları nelerdir? Karşılaştırarak yazınız.

.....
.....
.....
.....

KAYNAKÇA

- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu.
- 5253 Sayılı Dernekler Kanunu.
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.
- Çelenk H. ve Sungur Y. (2019). *Kooperatifler: Değişen ve Gelişen Boyutlarıyla Kooperatifçilik Anlayışı Uygulamaları ve Muhasebeleştirilmesi.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özolgun H. (2018). *Tarım Kredi Kooperatiflerinde Çeşitli Gider ve Gelirlerin Muhasebeleştirilmesi*. Journal of Emerging Economies And Policy. 3(1). ss:11-21.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Konut Yapı kooperatifleri. http://yapikooperatifportal.csb.gov.tr/Home/?haberid=56679. Erişim Tarihi: 19/01/2022. Erişim saati:22:00.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Konut Yapı kooperatifleri. https://webdosya.csb.gov.tr/db/sakarya/menu/konut-yapi-koop-ornek-anasozlesmesi_20190722103920.pdf. Erişim Tarihi: 18/02/2022. Erişim saati:21:00.
- T.C. Tarım ve Orman bakanlığı. Tarım Kooperatifleri. https://www.tarimorman.gov.tr/ Erişim Tarihi: 18/02/2022. Erişim saati:21:00.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik El Kitabı https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/data/5e425db013b876bd302f3675/kooperatif%C3%A7ilik%20el%20kitab%C4%B1.pdf Erişim Tarihi: 18/11/2021. Erişim saati:10:00.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. Ankara Ticaret İl Müdürlüğü Kooperatif Ana sözleşme Örnekleri. https://ankara.ticaret.gov.tr/esnaf-sanatkarlar-ve-kooperatifcilik-isleri/kooperatiflerle-ilgili-mevzuat/kooperatif-anasozlesme-ornekleri. Erişim Tarihi: 19/02/2022. Erişim saati:20:00.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/ Erişim Tarihi: 12/02/2022. Erişim saati:21:00.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. Kooperatif Bilgi Sistemi. https://koopbis.gtb.gov.tr/Vatandas/Account/Logon?ReturnUrl=%2fvatandas. Erişim Tarihi: 18/02/2022. Erişim saati:21:00.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. Kooperatifçilik. https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik Erişim Tarihi: 15/09/2021-20/02/2022.
- Üstün Y. ve Hak İ. (2020). *Kooperatiflerin Vergisel Boyutu*. İstanbul: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları: 179.

GÖRSEL KAYNAKÇASI

http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2630

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE CEVAP ANAHTARI	
DOĞRU YANLIŞ	1.D, 2. Y, 3. D, 4. D, 5. D
BOŞLUK DOLDURMA	6. kooperatifçilik 7. kooperatifler, 8. gerçek veya tüzel kişiler 9. ana sözleşme 10. dernek
ÇOKTAN SEÇMELİ	11. C, 12. D

2. ÜNİTE CEVAP ANAHTARI	
DOĞRU YANLIŞ	1. Y, 2. D, 3. D, 4. D, 5. D
BOŞLUK DOLDURMA	6. bireysel 7. toplu, 8. aidat ödeme 9. beşte birini 10. tescil ve ilan
ÇOKTAN SEÇMELİ	11. C, 12. B

3. ÜNİTE CEVAP ANAHTARI	
DOĞRU YANLIŞ	1. D, 2. Y, 3. D, 4. D, 5. D
BOŞLUK DOLDURMA	6. mersis, 7. tasfiye hâlinde, 8. sermaye şirketleri, 9. genel kurulunun, 10. yönetim kurulu
ÇOKTAN SEÇMELİ	11. D, 12. A

4. CEVAP ANAHTARI	
DOĞRU YANLIŞ	1. D, 2. Y, 3. Y, 4. D, 5. Y
BOŞLUK DOLDURMA	6. Genel Kurul, 7. Türkçe, 8. ana sözleşme, 9. banka, 10. çıkartılma ve devri
ÇOKTAN SEÇMELİ	11. B, 12. A